

AHMED BİN HÜSEYİN EL-GİRİDÎ'S *RİSÂLETÜ'L-KAVSİYE*:

A TRANSCRIPTION AND TEXTUAL ANALYSIS

ZEKİYE ŞEYMA ERÇİN

BOĞAZİÇİ UNIVERSITY

2019

AHMED BİN HÜSEYİN EL-GİRİDÎ'S *RİSÂLETÜ'L-KAVSİYE*:

A TRANSCRIPTION AND TEXTUAL ANALYSIS

Thesis submitted to the
Institute for Graduate Studies in Social Sciences
in partial fulfillment of the requirements for the degree of

Master of Arts
in
Turkish Language and Literature

by
Zekiye Şeyma Erçin

Boğaziçi University

2019

AHMED BİN HÜSEYİN EL-GİRİDÎ'NİN *RİSÂLETÜ'L KAVSİYE'Sİ*:

TRANSKRİPSİYON VE İNCELEME

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Yüksek Lisans Tezi

Zekiye Şeyma Erçin

Boğaziçi Üniversitesi

2019

Ahmed Bin Hüseyin Al-Giridî's *Risaletü'l-Kavsiye*:

A Transcription and Textual Analysis

The thesis of Zekiye Şeyma Erçin

has been approved by:

Assoc. Prof. Tülay Gençtürk Demircioğlu
(Thesis Advisor)

Assist. Prof. Zeynep Oktay Uslu

Assoc. Prof. Vildan Serdaroğlu Coşkun
(External Member)

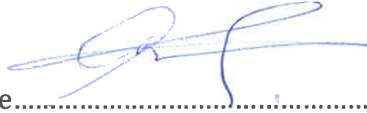

August 2019

DECLARATION OF ORIGINALITY

I, Zekiye Şeyma Erçin, certify that

- I am the sole author of this thesis and that I have fully acknowledged and documented in my thesis all sources of ideas and words, including digital resources, which have been produced or published by another person or institution;
- this thesis contains no material that has been submitted or accepted for a degree or diploma in any other educational institution;
- this is a true copy of the thesis approved by my advisor and thesis committee at Boğaziçi University, including final revisions required by them.

Signature.....

Date02.08.2019.....

ABSTRACT

Ahmed Bin Hüseyin El-Giridî's *Risâletü'l-Kavsiye*:

A Transcription and Textual Analysis

The subject of this thesis is *Risâletü'l Kavsiye* which consists of thirty-eight leafs written by Ahmed Al-Giridî as prose in the eighteenth century. The aim of the study is to make the work accessible by transcription, to examine the text in terms of content and form and to give information about the author.

In accordance with this purpose, a transcribed text was created based on the single copy of the work. This study consists of five main chapters. In the introductory chapter, information about Turkish archery and archery texts is given. Afterwards, the life and works of the author are briefly mentioned from the accessed sources and information in the work we have examined. In the third chapter, the content features of the work are included. By giving general information about the work, the six parts that make up the text were examined. Then, the work is examined in terms of language and spelling and the obtained data are tried to be shown with examples from the text. In addition, the rhyme in the prose belonging to the introductory chapter of the work is shown. In the last chapter, the method in the preparation of the text is stated and the transcribed text of the work is given. A facsimile copy of the work is added to the end. The importance of this study is to reveal the literary characteristics of *Risâletü'l Kavsiye*, which is a useful resource for researchers with its unique features and style in terms of language and spelling, rather than transcription.

(See Appendix A for an extended abstract.)

ÖZET

Ahmed bin Hüseyin el-Giridî'nin *Risâletü'l-Kavsiye*'si:

Transkripsiyon ve İnceleme

Bu tezin konusu, onsekizinci yüzyılda Ahmed El-Giridî'nin mensur olarak kaleme aldığı otuz sekiz varaklık *Risâletü'l-Kavsiye* isimli eseridir. Çalışmanın amacı, eserin transkripsiyonun yapılarak erişilebilir hâle getirilmesi, metnin içerik ve biçim açısından incelenmesi ve müellif hakkında bilgi verilmesidir.

Bu amaç doğrultusunda, eserin elimizdeki tek nüshasından yola çıkarak transkripsiyonlu metin oluşturulmuştur. Giriş bölümünde Türk okçuluğu ve Kavsnameler hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra ulaşılan kaynaklardan ve incelediğimiz eserdeki bilgilerden, yazarın hayatı ve eserlerine kısaca değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise, eserin içerik özelliklerine yer verilmiştir. Eser hakkında genel bilgiler verilerek metni oluşturan altı faslın incelenmesi yapılmıştır. Ardından eser, dil ve imla açısından incelenmiş, elde edilen veriler, metin içerisinden örneklerle gösterilmeye çalışılmıştır. Ayrıca eserin giriş bölümüne ait seciler EK B kısmında gösterilmiştir. Son bölümde, metnin hazırlanmasında takip edilen yol belirtilmiş ve eserin çevriyazıya aktarılmış metni verilmiştir. Eserin tıpkıbasım bir kopyası da EK C kısmında sona eklenmiştir. Bu çalışmanın önemi ise, on sekizinci yüzyılda yazılmasına rağmen dil ve imla açısından kendine özgü özellikleri ve üslubuyla araştırmacılar için faydalı bir kaynak olan, Kavsnameler türünde yazılmış *Risâletü'l-Kavsiye*'nin yalnızca çevriyazıya aktarılmasının ötesinde, edebi özelliklerinin de ortaya çıkarılmasıdır.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1: GİRİŞ.....	1
1.1 İslamiyet öncesi Türk okçuluğu	2
1.2 İslamiyet'ten sonra Türk okçuluğu.....	3
1.3 Kavşname	6
BÖLÜM 2: AHMED BİN HÜSEYİN EL-GİRİDÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ.	12
BÖLÜM 3: <i>RİSÂLETÜ'L KAVSİYE</i>	16
3.1 Yazmaya ilişkin genel bilgiler.....	16
3.2 Fasıllar	19
BÖLÜM 4: <i>RİSÂLETÜ'L KAVSİYE</i> 'NİN DİL VE İMLA ÖZELLİKLERİ.....	29
4.1 Dil özellikleri.....	29
4.2 İmla özellikleri	37
4.3 Seci	41
BÖLÜM 5: <i>RİSÂLETÜ'L KAVSİYE</i> 'NİN ÇEVİRİYAZILI METNİ.....	48
5.1 Nüsha tavsifi.....	48
5.2 Metnin hazırlanmasında takip edilen yol	48
5.3 Çevriyazılı metin	50
BÖLÜM 6: SONUÇ.....	90
EK A: UZUN ÖZET (EXTENDED ABSTRACT)	94
EK B: ESERİN GİRİŞ BÖLÜMÜNDEKİ SECİLER	98
EK C: <i>RİSÂLETÜ'L KAVSİYE</i> (TIPKIBASIM)	102
KAYNAKÇA.....	140

ÖNSÖZ

Bu çalışma, 18. yüzyılda Huseyin bin Ahmed el-Giridî tarafından yazılan *Risâletü'l Kavsiye* isimli eser üzerine yapılan araştırma ve incelemeleri kapsamaktadır. Eser adından da anlaşılacağı üzere kavsiye türüne ait bir metindir. Eserde, ok ve okçuluğa dair meseleler ayet ve hadislerle açıklanmış ve ok yarışlarına İslam çerçevesinde kurallar getirmiştir. *Risâletü'l Kavsiye* aynı zamanda, Arap ve Memluk kaynaklarında “furisiye” olarak bilinen savaş sanatı eğitimlerine dair kitapların bir örneği de sayılabilmektedir. Okçuluk risâlesi olmasına rağmen içerisinde at biniciliği ve at yarışları hakkında da bilgiler içermekte, bu yarışların İslama uygunluğuna dair şartlar öne sürmektedir. Müellif, okçuluk özelinde dönemin sosyal hayatında var olan her türlü yarışın İslam dinine uygunluğunu, dört büyük fıkıh mezhep imamlarının hükümleriyle açıklamıştır. Altı fasıldan oluşan eserin her faslı okçulukla ilgili farklı bir meseleyi ele almıştır.

18. yüzyılın dil özelliklerini kısmen taşıyan *Risâletü'l Kavsiye* inşa üslubu özellikleri bakımından incelenmiştir. Eserde süslü nesir yalnızca birinci fasla kadar olan giriş bölümünde kullanılmıştır. Müellif bu bölümde edebi maharetini göstermiştir. Okçulukla ilgili farklı konuları ele aldığı “Fasıllar” bölümünü ise orta nesir üslubuyla, anlaşılır bir şekilde kaleme almıştır. Böylelikle okurun, eserin ana meselelerini anlamasında herhangi bir beis yoktur.

Risâletü'l Kavsiye dil, üslup ve muhteva açısından bir karşılaştırmaya tabi tutulmuştur. Önceki tarihlerde yazılmış dört kavsiyeden örnekler seçilerek içerik ve üslup benzerlikleri gösterilmeye çalışılmıştır. Karşılaştırma sonucunda eserin kendisinden önce yazılan kavsiye geleneğini takip ettiği görülmüştür.

Ele alınan eser, farklı disiplin altyapılarına dayanan ve disiplinlerarası araştırmaya açık olması sebebiyle tahmin edilenden fazla zaman almıştır. Bu çalışma boyunca teşekkür etmekten zevk duyacağım, desteklerini esirgemeyen dostlarıma ve ismini anamadığım yakınlarıma şükranlarımı sunarım. Başta eşim Ömer Erçin olmak üzere bu uzun ve yorucu süreçte her zaman yanımda olan aileme teşekkür ederim. Lisans dönemim ve yüksek lisans sürecimde desteklerini eksik etmeyen, çalışma sürecini kolaylaştıran ve her zaman kibarlığı ve hoşgörüsüyle beni mahcup eden sevgili danışmanım Doç. Tülay Gençtürk Demircioğlu'na, yönlendirme ve katkılarından dolayı Doç. Vildan Serdaroğlu Coşkun'a ve Yar. Doç. Zeynep Oktay Uslu'ya yürekten teşekkür ederim.

Z. Şeyma Erçin

Ankara, Temmuz, 2019

KISALTMALAR

Bkz. Bakınız

Çev. Çeviren

Hız. Hazreti

Haz. Hazırlayan

s. Sayfa

TDV Türkiye Diyanet Vakfı

v. Varak

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Okçuluk, Türklerin geleneğinde hem milli hem de manevi bir öneme sahiptir. Tarih boyunca ok ve yay Türklerin ayrılmaz birer parçası olmuştur; oku bazen ölümcül bir savaş aleti bazen de spor, avlanma ve eğlence aracı olarak kullanmışlardır. Okun kullanım alanlarının değişmesi ve kullanım sıklığı da tarihi dönemlere göre farklılık göstermiştir. Ateşli silahların 16. yüzyılda savaş meydanına girmesiyle ok ve yayın savaş silahı olarak önemini kaybettiğini biliyoruz. Ancak bu tarihten sonra spor amaçlı kullanımları yaygınlaşmıştır: 1591 tarihinde Osmanlı ordusu ok ve yayı tamamen bıraktıktan sonra halkın bu spora gösterdiği sevgiyi muhafaza etmek Okçular Tekkesi'nin hedeflerinden biri olmuştur. (Klopsteg, 2019, s. 40)

Osmanlı ve günümüz Türk spor teşkilatının temelini oluşturan Okçular Tekkesi, profesyonel anlamda okçuların gerek fiziki gerek zihni gerekse ruhsal eğitimden geçtikleri yer olarak bilinmektedir. Zira Okçular Tekkesi bünyesindeki kemankeşler her gün idman yapar, önemli yarışmalardan önce 'muhkem idman' denilen ağır ve zorlu çalışma dönemine girerlerdi. Okçuluk yapmak isteyenler de şeyhten izin alarak ve namaz kılarak çalışmaya başlardı ki bunlara 'şakirt' (acemi) adı verilirdi. (Tunç, 2000, s. 57) Genel olarak Türk okçuluğunu üç ana dönemde incelememiz mümkündür: 'İslamiyet Öncesi Türk Okçuluğu', 'İslamiyet'ten Sonra Türk Okçuluğu' ve 'Günümüzde Okçuluk'. Bu bölümde, Ahmet El-Giridî'nin *Risâletü'l Kavsiye* isimli eserinin içerik açısından daha iyi anlaşılabilmesi için günümüz okçuluğuna değinmeden 'İslamiyet Öncesi Türk Okçuluğu' ve 'İslamiyet'ten Sonra Türk Okçuluğu' konularından bahsedilecektir.

1.1 İslamiyet öncesi Türk okçuluğu

İlk Türk kavimlerinin ortaya çıkışından bu yana okçuluk, Türk kültür ve savaş tarihinin en önemli kültürel yapılanmalarının başında gelmektedir. Bu kültürel alt yapı sürecinde ilk Türk kavimlerinden miras olarak Osmanlıya devrolan okçuluk, son derece önemli bir yer tutmaktadır. (Atalay ve Akbulut, 2013, s. 146) Türklerde milattan önce VI. yüzyıla ait ok uçlarının bulunduğu Sümerler ve Etiler zamanına ait taş kabartma iki resimde hedefe ok atıldığına dair figürler vardır. Türkistan’da Altay Dağları’nda yaylar ve mezarlarda ok uçları bulunmuştur. (Yönel ve Türkmen, 2017, s. 525) Bilimsel veriler, Türklerin milattan önce dahi ok kullandıklarını göstermektedir.

İslamiyet’ten önce Türklerde okun yeri ve önemini ürettikleri edebi eserlere bakarak anlayabiliriz. Örneğin, Oğuz Kağan Destanı’nda Türklerin boylara ayrılmasıyla ilgili bölümde, bu ayrılmanın sembolü olarak ok ve yay kullanılmıştır.

Yani Türk boyları kendi aidiyetlerini ok ve yay üzerinden kurmuşlardır:

“Ondan sonra sabah olunca büyük ve küçük oğullarını çağırttı ve: ‘Benim gönlüm avlanmak istiyor, ihtiyar olduğum için benim artık cesaretim yoktur: Kün, Ay ve Yultuz, doğu tarafına sizler gidin: Kök, Tağ ve Tengiz, sizler de batı tarafına gidin’ dedi. Ondan sonra üçü doğu tarafına, üçü de batı tarafına gittiler. Kün, Ay ve Yultuz çok av ve çok kuş avladıktan sonra yolda bir altın yay buldular; onu aldılar ve babalarına verdiler. Oğuz Kağan sevindi, güldü, yayı üçe böldü ve: ‘Ey büyük (oğullarım), yay sizlerin olsun; yay gibi okları göğe kadar atın’ dedi. Kök, Tağ ve Tengiz çok av ve çok kuş avladıktan sonra, yolda üç gümüş ok buldular: aldılar ve babalarına verdiler. Oğuz Kağan sevindi, güldü, okları üçe üleştirdi ve: ‘Ey küçük (oğullarım), oklar sizlerin olsun. Yay oku attı: sizler de ok gibi olun’ dedi.” (Bang ve Rahmeti, 1936, s. 31)

Alıntılanan bölümden de anlaşılacağı üzere, İslamiyet öncesi Türklerde ok ve yay, 24 Oğuz boyunu oluşturacak güce öncülük ve rehberlik etmiştir. Ayrıca, Türkler için ok ve yay, onların inanç dünyalarında önemli değerlerin sembolü olarak kullanılmıştır. Örneğin, Pagan dönemlerinden beri Türkler için ok ve yay hakimiyet sembolüydü. Hakan tahtında otururken elinde ok ve yay tutardı; komutanlarını toplamak için onlara anlamı belli, değişik oklar yollardı; çetirlerinde, damga ve sikkelerinde ok ve yay resmi vardı. (Yücel, 1999, s. 4)

Dede Korkut Hikâyelerinde Türkmen gençlerin boş vakitlerinde ok atışmakla geçirdikleri, kuvvetlilik iddiasındaki yiğitlerin ok yarıştırmak yolunu seçtikleri, evlenen bir yiğidin bir ok attığı, okun düştüğü yere bir gerdek çadırı kurduğu, düğün eğlentilerinde damat ile arkadaşlarının ok yarıştırdıkları anlatılmaktadır. (Güven, 1997, s. 225) Verilen örneklerdeki yazılı kaynaklara bakıldığında, İslamiyet'ten önce Türklerin oklarına verdikleri kıymet açıkça anlaşılmaktadır. Ok ve yayı, bir savaş aletinden ziyade sosyal hayatın bir parçası olarak gördükleri muhakkaktır.

1.2 İslamiyet'ten sonra Türk okçuluğu

Türkler, İslam çatısı altına girdikten sonra ok atıcılığını terk etmemişlerdir. Yalnızca ihtiva ettiği anlam değişmiş, yeni bir motivasyon kaynağı bularak okçuluk İslami bir kimlik kazanmıştır. Atıcılıkla ilgili bazı kaynaklarda yay ve okun kullanımı Hz. Âdem'le başlatılmıştır. Onun, ektiği tohumları yiyen kargalarla mücadelede âciz kalınca Allah'a şikâyetle bulunduğu, Cebrail'in kendisine ok ve yay getirerek kullanmasını öğrettiği ve ardından “nuş âb” veya “nuşsa abba” (kargayı bu okla kov) dediği, böylece Arapçadaki nüşşâb (ok) kelimesinin ortaya çıktığı rivayet edilir. (Bozkurt, 2007, s. 333) İkinci olarak, İbn-i Hacer Askalani rivayetine göre Âdem

Aleyhisselâm, ektiği hububatın kargalar tarafından telef edilmesine yakınmış ve sızlanmış. Bunun üzerine Cebrail Aleyhisselâm imdadına yetişmiş ve kendisine ekinlere musallat olan kargaları yok etsin diye cennetten okla yay getirmiştir. Bu efsaneye göre Cebrail altı adet ok getirmiştir. Okların birinde Allah'ın diğerlerinde peygamberlerin adı yazılı imiş. Âdem'in, çocukları Hâbil ve Kâbil'e ok atmasını bu oklarla öğretmiş olduğu rivayet edilmektedir. (Kuşoğlu, 2006, s. 38)

Okçuluğun İslami bir kimlik kazanmasının sebeplerinin başında, ok atıcılığıyla yorumlanan ayetler ve İslam peygamberi Hazreti (Hz.) Muhammed'in atıcılıkla ilgili hadisleri gelmektedir. Bir savaş aleti olarak ok ve yayı sıklıkla kullanan Türkler için İslam'daki cihat anlayışı da okçuluğun İslam çatısı altında devam etmesinde önemli bir rol oynamıştır. İlk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem'e dayanan ok, esasında İslam peygamberi Hz. Muhammed'in Müslümanlara önce emri sonra da emaneti olmuştur.

Kur'an-ı Kerim'de iki ayette ok bahsinin geçtiği görülmektedir. İlk olarak Enfal Suresi'nin 17. ayetinde "...(oku) attığında da sen atmadın, Allah attı..." ifadesi yer almaktadır. Ayette geçen "remâ" kelimesi ok atmak olarak yorumlanmıştır. Yine Enfal Suresi'nin 60. ayetinde bahsedildiği üzere "...onlara (düşmanlara) karşı elinizden geldiği kadar kuvvet ve savaş atları hazırlayın..." ifadesinde geçen "kuvvet" (güç) kelimesinin hadislerde karşılığı ok atmak olarak açıklanmıştır. Bahsi geçen bu iki ayetten Enfal Suresi'nin 60. ayeti, *Risâletü'l-Kavsiye*'de müellif tarafından zikredilmektedir. Ayetlerin yanında, okçulukla ilgili çok sayıda hadis de mevcuttur. Bu hadisler "40 Hadis" olarak anılmaktadır. İlgili eserde bahsi geçen hadis sayısı ise on dokuzdur.

Türkler İslamiyet’i kabul ettikten sonra okçuluğa spor ve eğlence amacıyla da devam etmişlerdir. Bunun en önemli sebebi ise at yarışında olduğu gibi ok yarışlarında da bahis oyunlarının izin verilen bir eğlence türü olmasıdır. Ancak yarışlarda bahis oynamak için İslam dininde belirli kurallar bulunmaktadır. Bu kurallar ve şartlar, tezde bölümlere ayrılarak “Fasıllar” kısmında anlatılmıştır. Her faslın içerisindeki şartlar da yine aynı bölümde verilmiştir.

Savaşlardaki önemini ateşli silahların kullanılmasıyla yitirse de, bir spor dalı olarak spor tekkelerinde tekrar kendini göstermiştir. Osmanlı; sanat, sosyal yardımlaşma, tıbbî faaliyet, ekonomik faaliyet, yurt savunması ve cihatta yararlanılan tekkeler kurmuş öyleki fethettiği her yere ise spor tekkeleri kurarak sportif faaliyetleri desteklemiş ve bu tekkeleri yaşatma çabası içerisine girmiştir. (Atabeyoğlu, 1988) Ayrıca Osmanlı, okçuluğu kurumsallaştırıp daha organize bir şekilde yapılmasını sağlamıştır. İslamın etkisiyle Osmanlıda okçuluğa atfedilen kutsiyet, herkes tarafından kabul görmüştür. Zira ok meydanlarının mescit kadar kutsal sayılması, abdestsiz veya içkili olarak girilmemesi, ok ve yaya kutsal bir eşya gibi bakılması ve atışların dua ile başlatılıp sürdürülmesi İslami inanç değerlerinin spor mecrasındaki etkisine bir kanıt olarak gösterilebileceği açıktır. (Atalay ve Akbulut, 2013, s. 148)

Okçuluk ve din arasında böylesine kuvvetli bir bağ varken ona bir sınır çizmek ve kaidelerini oluşturmak için birtakım düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. Böylelikle bu düzenlemelerin yer aldığı eserler ortaya çıkarak Kavşname türünü oluşturmuştur.

1.3 Kavsnâme

Ok atmanın adabı, menziller ve okçulara dair bilgi veren eserler Kavsnâme olarak adlandırılmaktadır. Arapça’da kavs (yay) kelimesine Farsça namenin (mektup, kitap) eklenmesiyle oluşmuş bir birleşik kelimedir. Türkçe “kavsnâme”leri iki grupta ele almak mümkündür. Birinci gruptaki eserler ok atmanın önemi ve sevabı, ok atmakla ilgili ayet ve hadisler, Hz. Âdem’den başlayarak peygamberler ve ashaptan meşhur ok atıcıları, ok atmanın ve yay tutmanın adabı ve usulleri, ok atmanın şekilleri ve çeşitleri, ok atıcılarının kullandığı aletler ve ok menzillerinden bahsetmektedir. İkinci grupta yer alan eserler, okçuluk müsabakalarına katılan kişilerin isimleri, atış mesafeleri, menziller, menzil taşları ve sahipleri, atıcıların hünerleri, ok atış yerleri (İstanbul, Edirne, Bursa, Gelibolu ve Üsküp gibi) hakkında bilgiler ihtiva eder. (Aksoy, 2002, s. 70) Bu ayrıma göre *Risâletü’l Kavsiye* isimli eseri birinci guruba dâhil edebiliriz.

Müellif eserini klasik bir kavsnâme şeklinde tertip etmiştir. Kavsnâmeler, XII. yüzyıl sonlarında Selçuklu Emiri Tülü Bey’in Hüseyin b. Ahmed Erzurumî’ye 1200-1208 yıllarında yazdırdığı *Hulâşa fî ‘ilmi remy* adlı kitaptan itibaren kaleme alınan, aslen mensur olmakla birlikte yer yer beyit, kıta gibi manzum parçaların da bulunduğu, hemen hepsinin amacı okçuluğu teşvik yanında nazârî bilgiler de vermek olan eserlerdir. (Aksoy, 2002, s. 70) Okçuluk risâleleri ve kavsnâmeler genellikle mensur eserlerdir. Fakat kimi eserlerde bazı şiir parçalarına rastlanmaktadır. Okçuluk risâleleri konuyu işleyiş biçimi olarak benzerlik göstermektedir. Bu risâleler genellikle besmele ve hamd ile başlar, akabinde ok atmakla ilgili ayet ve hadislerle devam etmektedir. (Şenarslan, 2016, s. 56)

13. yüzyılın başlarında ortaya çıkan bu türün kaçınıcı yüzyıla kadar devam ettiğine dair elimizde kesin bilgiler mevcut değildir. Ancak 16. yüzyılın başında ateşli silahların savaşlarda kullanılmaya başlanmasından sonra savaş aleti olarak okun kullanımı da giderek azalmıştır. Okun kullanımının azalmasıyla okçuluk risâlelerinin sayısının da azaldığı tahmin edilmektedir. Bu eser üzerinde çalıştığım süre zarfında, incelediğim diğer okçuluk risâleleri göz önüne alındığında, müellifin bu eseriyle klasik kavşname geleneğini takip ettiğini anlamaktayız. 18. yüzyılda yazılan *Risatetü'l Kavsiye*'nin daha önceki yüzyıllarda kaleme alınan bir okçuluk risâlesinden biçim ve içerik açısından farklı olmadığı görülmüştür. Bu karşılaştırma için dört adet kavşname türünde eser seçilmiştir. Seçilen dört eserin uygun görülen bölümleri karşılaştırma için *Risatetü'l Kavsiye*'nin bölümleriyle birarada verilmiştir.

İlk olarak, Osmanlı sahasında tercüme edilmiş ilk okçuluk risâlesi olan *Umdetü'l Mütenâsilîn* isimli 16. yüzyılın ortalarında yazılmış olan eser seçilmiştir.

Umdetü'l Mütenâsilîn

.... zîrâ kim ' acem vilâyetinüñ (11) atıcıları çekmek üzere bu yeti dimişler bir dürlü daği atmak (12) vardur ki aña ser-i çenber dirler ve bir atmak vardur ki ana zîr sırrı (13) dirler ve bir atmak var ki aña ser-i ser kûlâb dirler ve bir atmak var ki (14) aña nîm bahş dirler ve bir atmak var ki aña kadem dirler ve bir atmak var ki (15) aña dü kadem dirler ve bir atmak var ki aña nüh kadem dirler ok vardur ki [17a]

(Şenarslan, 2016, s. 1101)

Risâletü'l Kavsiye

..... Bu aşl (13) urışa kar^c dirler. Biride budur ki oğ (14) nişānı dele ammā tırmaya düşe bu (15) aşillara havāriğ dirler. Biri de budur ki dele ve (1) düşmeye tura, bu aşillara havāsığ derler. Biri de (2) budur ki nişānıñ bir kenārına toğunup gedik eyleye, (3) bu aşillara havārim dirler. Biri de budur ki (4) nişānıñ bir cānibine düşe toğunmaya, bu (5) mağūleye havāşır dirler. Biri de budur ki nişānı (6) delüp öbür yanına çığa gide, bu nev^c e (7) mevāriğ dirler. [30a-30b]

Karşılaştırma için seçilen ikinci örnek ise 1735 yılında kaleme alınmış Kemankeş Mustafa'nın *Kavisnâme* isimli eserindendir.

Kavisnâme

....uğbe radiyāllahū a^c nhū rivāyet olunur ki uğud ġazāsında ħazret-i sa^c d bin (13) ebī vağğāş radiyāllahū a^c nhū ħazret-i resūlallāh a.m vesselāmiñ huzur-i şerīflerinde birer (14) oğ ile on iki kâfir kâtl itdi ol zamānda ħazret-i resūlallāh a.m irmi (15) buyurdu ali keremallāhū vechehu sual itdiler ki kılıç mı iyidir yāhud (16) yāy ile oğ mu eyüdür ali radiyāllahū a^c nhū buyurdu ki resūlallāh a.m bir kimesneye (17) fedake ebi ve ümmī demedi illā sa^c d bin ebī vağğāşa dedi [4a]..... (Yıldırım, 2004, s. 39,40)

Risâletü'l Kavsiye

...İmâm (4) ‘ Abdullah Hâlimî rahmetullâhi ‘ aleyh demiştir ki: “Ok (5) atmak fazîletinde bu yeter ki Resûlullah şallallâhu (6) ‘ aleyhi vesellem Uğud gâzâsında Sa‘îd bin ebî Vakķāş (7) raḍiyallâhu ‘ anḥ ḥâzretlerine irmi fedâke ebî ve ummî (8) buyurdu.” diyü buyurdu. Ya‘nî at yâ Sa‘d (9) atam ve anam saña fedâ olsun dımeḳdir. “Bu sözi (10) Resûlullah şallallâhu ‘ aleyhi vesellem ğayri kimesneye (11) hiç buyurmamışdır.” diyü naḳl itdiler [17a].....

Karşılaştırma için seçilen üçüncü eser ise 17. yüzyıla ait bir okçuluk risâlesi olan *Tezkire-i Rumât* isimli eserdir.

Tezkire-i Rumât

...bu risâleyi sekiz bâb üzre tezyîn ve tenmîk (10) eyleyüp tezkîre-i rumât tesmîye eyledüm. recâ iderim ki kıra‘ât (11) iden âhvân bu fakîri du‘â-i hayrdan ferâmuş itmeyüb (12) insâf ile nazar ideler. Eger hakkı buldular ise tâbi‘ olalar (13) ve illâ ıslâh edeler ve ‘inne’l-lâha lâ-yüzî‘u ‘ acre’l-mü‘ minîn (14) ve her tahrîr iden ahvândan mercûdur ki ba‘de’t-tahrîr-i vâkıf (15) olunan nüshâdan mukâbele itdürüb merhûm Hasan (16) Çelebi nüshâsı gibi muhâtab olmaya. Bab-ı evvel beyân-ı ahvâl-i [1a]..... (Anık, 2018, s. 15)

Risâletü'l Kavsiye

....terbiye-i şecere-i ' avârif eylediği (2) ke's-şems fî vasa'tı'n-nehâr, bedîdâr (3) olduğundan taraf-ı bâhirü's-şerîf-i devletlerinden (4) işâret ile mafî'z-zamîri altı faşl üzre (5) taştîr ve reh-nümâ-yı kâ'id-baht-ı ferhunde-âşâr ile (6) huzur-ı pür-nûr-ı sa'âdetlerine 'arz içün (7) tesyîr oldu. Faşl-ı Evvel: Gazâ kâşdına oğ (8) atmak [4b].....

Karşılaştırma için seçilen son eser ise müellifi ve yazılış tarihi belli olmayan bir okçuluk risâlesi *Kavsnâme*'dir.

Kavsnâme

.... bâb beyân kılmur atıcıya ne nesne vacîbdür. Bilgil ki yayınıñ iki kirişi ola, düzilmiş tirkeşine aşılmış ola, bir bıçağı bir igesi ola, bir kiriş koyacak yeri ola, küllîsi bir hemyân içinde ola. Bir giycek muvâfık kaftânı ola ve bir kalkanı ola, bir oğ doğruldacağı ola, iki engüştüvânesi ola. Cemî'ci kendüden ayrılmaya. Bir dar vaqt olur ki kişinüñ bu nesnelerden ihtiyacı olur. Bunlar biline. Bulınmaz hüner bâtıl olur [30a-30b]..... (Gürgendereli, 2015, s. 1323)

Risâletü'l Kavsiye

....koşulan atlarıñ her biri (13) uhrâ geçmek mümkün ola. Şöyle ki atıñ biri (14) kavî ve yügrük ve ol biri za'îf ve loş (15) bârgîr ola, kavî-i şahîh üzre bu ikisiyle yarışmak

(1) cā'iz degildir. Eger şöyle olsa ki geçmek ġāyet (2) nādir vāķi' ola, avl-i řaķī
üzre yine cā'iz (3) degildir. Şöyle gerekdir ki ankısı geçecegi, (4) teşķīş olunmaya,
belki oşdudan şoñra ma' lūm (5) ola. [22a-22b].....

Farklı okçuluk risālelerinden alınan örneklerle incelediğimiz eser
karşılaştırıldığında, *Risāletü'l Kavsiye*'nin hem dil hem de muhteva açısından
kendisinden önce yazılan okçuluk risālelerinin devamı niteliğinde bir eser olduğu
anlaşılmaktadır.

Karşılaştırılan eserler, cümle yapıları, redifleri, imla özellikleri ve içerikleriye
benzer özellikler taşımaktadır. Müellifin kendi eserinden önce yazılan kavsnameleri
ve okçuluk risālelerini okuduğu tahmin edilmektedir. Muhteva ve üslup açısından
eserler arasında bu denli benzerliklerin olması, müellifin mezkur eserleri gördüğü
varsayımıyla açıklanabilmektedir. Böylece müellif kavsname geleneğini *Risaletü'l*
Kavsiye isimli eseriyle 18. yüzyıla taşımıştır.

BÖLÜM 2

AHMED BİN HÜSEYİN EL-GİRİDÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

Ahmed bin Hüseyin el-Giridî, yazdığı eserde kendi ile ilgili çok az bilgiye yer vermiştir. Bu bilgiler de eserin yazılı son varlığında karşımıza çıkmaktadır. Müellif ismini, “El-Hac Ahmed bin Hüseyin el-müderri el- Giridi” olarak zikretmiştir. İsmine eklediği sıfatlara baktığımızda müellifin hac vazifesini yerine getirdiği, müderri olduğu ve Giritli olduğu bilgilerine ulaşmaktayız. Eserin yazıldığı tarih göz önüne alındığında müellifin 18. yüzyılda yaşadığını da bilmekteyiz. Ayrıca, eserin dil ve anlatım özellikleri de müellif hakkında bazı ipuçları vermektedir. Eserin içinde on dokuz tane hadisin Arapça yazılması ve ardından bu hadislerin Türkçe açıklamalarının verilmesi, terkiplerde daha ziyade Arapça kurallara uyulması, yer yer sıfatlarda ve övgülerde Türkçe olanın yerine Arapça ifadelerin tercih edilmesi, müellifin Farsçadan ziyade Arapçayı daha iyi bilip kullandığını göstermektedir. Konuya ilişkin bu kadar hadis ve ayetin eserde kullanılması ve müellif tarafından açıklanması da yazarın ilmi yönünün kuvvetli olduğuna işaret etmektedir. Hadisler için başvurduğu kaynaklardan ve konuları tartışırken referans olarak gösterdiği imamlardan da yazarın Sünni ekolün takipçisi olduğu anlaşılmaktadır.

Yazarın hayatı veya edebi kişiliği ile ilgili elimizdeki bilgilerle tezkirelere başvurulmuş fakat hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamamıştır. Ancak, 2015 yılında Aydın’da düzenlenen “Uluslararası Girit Sempozyumu”nda sunulan “Sarayı Hümâyûn Galata Hocalarından Ahmed el-Giridî ve Eserleri Üzerine Bazı İncelemeler” isimli bildiride Galata hocalarından Ahmed el-Giridî’nin hayatı, edebi

ve ilmi kişiliği hakkında sınırlı bilgiye yer verilmiştir. Söz konusu bildiride, yazar hakkındaki bilgilerin yetersizliği hakkında “Müellif hakkındaki kısıtlı bilgilerimizin tamamı, aşağıda değineceğimiz eserlerin sebab-i telif bölümlerinden gelmektedir. Bu bilgilerin yeterince doyurucu olmadığını unutmamak gerekir fakat dönemin Osmanlı ilmiye teşkilatı ve gelenekleri göz önünde bulundurulduğunda müellif hakkında bazı tarihi değerlendirmeler yapmakta sakınca yoktur.” (Tekin ve Öztürk, 2015, s. 383) ifadeleri kullanılmaktadır. Yayınlanan bildiride Ahmed el- Giridî'nin eserleri incelenerek yazarın kendisi hakkında verdiği bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Çalışmalar neticesinde yazarın hayatı, edebi ve ilmi kişiliğiyle ilgili bazı bilgilere ulaşılmıştır.

Lugat-ı Nazmü'l Giridî adlı manzum eserinin sebab-i telif bölümünden edindiğimiz bilgiye göre Ahmed el-Giridî, eğitiminin önemli bir kısmını Girit'te tamamlamıştır. Muhtemelen İstanbul'da bulunan medreselerin birinde yüksek eğitimini tamamlayan el-Giridî daha sonra kendi ifadesiyle "devlet ricalinden önemli bir zatın oğluna eğitim vermek üzere onun hizmetine" girmiştir. İlgili metinde müellifin sebab-i telif olarak bildirdiği mensur bölüm aşağıda gösterildiği gibidir:

Makarr u mevlidim olan Girid'den / Gelüp İstanbul'a Bahr-i Sefid'den

Rical-i devletin bir eşrefine / Rica ile yanaşdırdım sefine

Reis-i zevrak-ı fazl u kitabet / Nakib-i devlet u şan ve nebahet

Okudup anun evlad-ı kiramın / Sa'adet bağının serv-i hiramın

Büyük bir olasılıkla bu bağlantıyı kullanarak, Enderun'a öğrenci yetiştirmek için zamanında II. Beyazıt tarafından açılan ve ilk ve orta dereceli eğitim veren Galata Saray-ı Hümayun Mektebinde hocalık görevinde bulunmuştur. (Tekin ve Öztürk, 2015, s. 383-384) Bu bilgilere ek olarak söz konusu bildiride, yazarın dil ve edebiyat dersleri verdiğini, muallimlik görevinin ardından çeşitli kadılıklara tayin edildiğini ve iyi derecede Arapça ve Farsça bildiğini öğrenmekteyiz. Hatta yazar bu dillere o kadar hâkimdir ki manzum olarak kaleme aldığı Türkçe-Arapça-Farsça tertip ettiği *Lugat-ı Nazmü'l Giridî* isimli bir sözlüğü de bulunmaktadır. Üç bölümden ve on dört varaktan oluşan bu küçük hacimli sözlük, mesnevi tarzında yazılmış dokuz beyitten müteşekkil bir mukaddime ile başlar. Burada tıpkı klasik mensur eserlerde olduğu gibi hamdele ve salvele bölümü yer alır. (Tekin ve Öztürk, 2015, s. 386)

Yazarın bilinen diğer bir eseri ise *Hall-i Müşkilat-i Erba'a* isimli din ile astronomi arasındaki ilişkiyi konu alan tercümedir. Bu eserde, Mehmed Darende'vi'nin *Risâle fi Hall-i Muşkilat Mesail-i Selas* adlı çalışmasında Darende'vi'nin cevap aradığı üç soruya bir tane de kendi ekleyerek tercüme etme yoluna gitmiştir. Esere dördüncü mesele olarak "Kible" ve tayini konusunu eklemiş ve Sultan III. Mustafa'ya sunmuştur. (Tekin ve Öztürk, 2015, s. 384)

Bu bilgiler ışığında, "Saray-ı Hümayûn Galata Hocalarından Ahmed el-Giridî ve Eserleri Üzerine Bazı İncelemeler" isimli bildiride *Risâletü'l Kavsiye* adlı eserden söz edilmemesine rağmen, eserin müellifi olan Ahmet bin Hüseyin el-Giridî'nin bahsi geçen bildirideki Ahmed el-Giridî ile aynı kişi olduğunu düşünmekteyim. Bu düşüncemi desteklemek için iki yazar arasındaki ortak noktalara değineceğim. İlk olarak, aynı dönemde (18. yüzyıl) ve aynı coğrafyada (Girit) yaşamış olmaları aynı

kişi olma ihtimalini güçlendirmektedir. Ahmed el-Giridî, *Hall-i Müşkilat-i Erba'a* isimli kitabını 1757-1774 yılları arasında tahtta kalan III. Mustafa'ya sunmuştur. *Risâletü'l Kavsiye* 'nin müellifi ise eserini I. Mahmut (1730-1754) döneminde yazdığını söylemektedir. Böylelikle eserlerin yazılış tarihleri göz önüne alındığında tarihi olarak aynı yazar tarafından yazılabileceği anlaşılmaktadır. İkinci olarak, müellifin isminin önüne “el-hac” sıfatını eklemesi hac vazifesini yerine getirdiği anlamına gelmektedir. Sunulan bildiride bahsedildiği üzere Ahmet el-Giridî'nin hac vazifesini yerine getirirken uyulması gereken kuralları anlattığı *Menasiki'l Hac* isimli bir eserin bulunması, eserlerin müelliflerinin aynı kişi olduğu ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Üçüncü olarak, Ahmed el-Giridî kendisini *Risâletü'l Kavsiye* adlı eserde müderris olarak tanıtmaktadır. İlgili bildiride bahsedilen Ahmed el-Giridî'nin ise Galata Hocası olduğu düşünülmektedir. Böylece, *Risâletü'l Kavsiye* 'nin müellifi ile söz konusu bildiride bahsedilen Saray-ı Hümayûn Galata Hocalarından Ahmed el-Giridî'nin aynı kişi olduğu kanaatine varılmıştır.

Sonuç olarak, yazarın bilinen üç eserine, *Risâletü'l Kavsiye* isimli Kavşname türüne dâhil olan bir eser daha eklenmiştir. Diğer eserlerinin ok ve okçulukla herhangi bir bağı ve ilişkisi yoktur. Fakat yazarın diğer üç eserine baktığımızda her birinin farklı konularda yazılmış olduğunu ve birbirleriyle muhteva açısından bir benzerliğinin olmadığını görmekteyiz. Yazarın ok meydanları ve okçular tekkesiyle ünlü İstanbul'da yaşamış olması da kavşname türünde bir eser ortaya koymasını anlaşılır hâle getirmektedir. Ayrıca kemankeşlerin yetiştikleri tekkelerde sportif eğitimlerin yanı sıra dini eğitimlerde sağlanmaktadır. Müellifin bu tekkelerde kemankeşleri hadis ilmiyle eğitmek üzere görevlendirilmiş bir müderris olduğu da düşünülmektedir.

BÖLÜM 3

RİSÂLETÜ'L KAVSİYE

3.1 Yazmaya ilişkin genel bilgiler

Risâletü'l Kavsiye bir okçuluk risâlesi olup altı fasıldan oluşmaktadır. Eserin müellif hattı olup olmadığı ya da başka nüshasının var olup olmadığı bilinmemektedir.

Eserin tespit edilen tek nüshası bilinmekte ve bu nüsha Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Ayasofya Koleksiyonu'nda 4427 arşiv numarasıyla kayıtlı müstakıl bir eserdir. Dili Türkçedir ve nesih hatla okunaklı bir şekilde yazılmıştır. Varaklar cetvelli olup ilk sayfa dışında yazmanın etrafında herhangi bir tezhip bulunmamaktadır. Toplamda otuz sekiz varaktan oluşmaktadır. Varak numaraları [37b] ve [38a] olan sayfalar tamamen boştur. Metnin başladığı ilk sayfa 11 satır, diğer sayfalar ise 15 satırdan oluşmaktadır. Hadisler Arapça olarak kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Ayrıca, metinden ayrılması için fasılların başlıkları, şartların başlıkları ve virgüller her zaman, örnek başlıkları ve hikâye başlıkları da kimi zaman kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Eser, besmeleyle başlamaktadır. Hamd ve sena ile devam eden eserin birinci fasla kadar olan başlangıç bölümü ağıdalı bir üslupla kaleme alınmıştır. Süslü nesir olarak adlandıracağımız bu bölümde methiye, tazim ve sebep-i telif kısmı yer almaktadır. Müellif eseri yazma sebebini şu şekilde açıklamıştır: Peygamber aleyhisselâm göğe yükselerek Allah'a iki yay mesafesi kadar yakınlaşmıştır. Yedi kat gökteki makamın oku, peygamberliğin nişanı olmuştur. Artık yeryüzünde de şeriat yayının kuvvetiyle adalet dağıtacaktır. Peygamber adaleti tarikata havale etmiştir.

Tarikat ehli de bu vazifeyi hakkıyla ifa etmiştir. Sonra yazarlar, vazifenin yerine getirilmesi için okçulukla ilgili eserler yazmışlardır. Tarikat ehlinin şeriatı yaşarken ne gibi alametlerle karşılaşacağı, tıpkı risâlede olduğu gibi ok atmak, atılan okun hedefe ulaşması, ok meydanında yarışmak, taş dikmek, yarışlarda kazananların ne ile ödüllendirileceği ehl-i tarikat adabına göre işaret edilmiştir. Müellif de bu işaretleri takip ederek ok ve yayın hem dindeki yeri ve önemi hem de kullanım kolaylığı açısından bu risâlenin tertibine girdiğini eserin başlangıç bölümünde dile getirmiştir. [1b/9] – [3a/1]

Müellif, eserin son sayfasında isminin “el-ḥāc Aḥmed bin Ḥüseyn el-müderriṣ el-Girīdī” olduğunu söylemektedir. Yine eserin sonunda eserin yazılış tarihi hicri 1165 yılı olarak bildirilmiştir. Söz konusu hicri yıl, Türk Tarih Kurumunun tarih çevirme kılavuzundan faydalanılarak miladi 1751/1752 yılları olarak hesaplanmıştır. Böylelikle eserin 18. yüzyılın ortalarında yazılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Eserin içinde okçulukla ilgili bir ayet ve on dokuz hadis bulunmaktadır. Eserin içerisinde hadislerin râvîleri müellif tarafından bildirilmiştir. Hadis rivayetinde bulunan sahabelerin sayısı on sekizdir. Eserde bahsi geçen sahabelerin isimleri sırasıyla şu şekilde verilmiştir: Ukbe bin Amir, Ebu Hureyre, Halid bin Zeyd, Seleme bin Ekva, Sad bin ebi Vakkas, Caber bin Abdullah Ensari, Ebu'd Derda, Amr bin Abese, Ukbe bin Abdussülami, Enes bin Malik, Kays bin ebi Hazım, Halid bin Velid, Said bin Mansur, Huzeyfe Hazretleri, Abdullah bin Amr, Bilal bin Sad, Ali bin ebi Talip ve Suraka bin Maliki.

Hadis rivayetinde bulunan sahabelerin yanı sıra müellif bazı büyük din âlimlerinin ve imamların da rivayetlerine, fetvalarına ve anlatımlarına yer vermiştir. Sayıları on altı olan imamların isimleri şu şekilde sıralanmıştır: İmam Beyzavi, İmam Neccari, İmam Müslim, İmam Taberani, İmam Nesai, İmam Evzai Yahya, Şemseddin bin Kayyım, İmam Abdullah Halimi, İbn-i Zehi, Ebu Abdullah Cürcani, İbrahim Edhem, İmam Malik, İmam Ahmed bin Hanbel, İmam-ı Azam ebu Hanife, İmam Şafî ve Yahya bin Kesir.

Ayrıca eserin içerisinde müellif üç kitap adı zikretmiştir. Bu kitaplar, *Manṭıḳu't-Ṭayr*, *Bedayi' u Esrar* ve *Tezhîb*' dir. Kitap isimleri transkripsiyonlu metin içerisinde italik olarak yazılmıştır.

Müellif eserini, I. Mahmud döneminde yazdığını “ẓıllullāh-ı a' ẓam, sultān-ı selāṭīn-i 'ālemi's-sultān Maḥmūd Ḥān ibnū's-sultān Mustafā Ḥān ibn'ūs-sultān Meḥemmed Ḥān meddullāh ẓıll-ı devletiḥi ilā ahiri'd-devrān ḥazretleriniñ zamān-ı 'adālet-iḳtirānlarında [3a/2-7]” ifadelerini kullanarak metnin içerisinde belirtmiştir. Ayrıca yazar, eserini dönemin önemli kemankeşlerinden olan Beşir Ağa'ya sunmak için yazmıştır. [4a-4b] Beşir Ağa, Sultan III. Mustafa (1757-1774) döneminde, 1758'de dârüssaâde ağası olmuştur. Okmeydanı'nda beş adet rekor menzil atışında bulunmuştur. (Bir, Kaçar ve Acar, 2006, s. 48)

18. yüzyılda okçuluğun savaş aleti olarak kullanılmadığı, yalnızca spor ve eğlence aracı olarak kullanıldığı bir dönemde, neden bu esere ihtiyaç duyulmuştur? İlk olarak, okçuluğun ilmi boyutlarının daha iyi anlaşılması için otoriteler tarafından müellifin böyle bir eseri kaleme alması istenmiş olabilir. İkinci olarak bir medrese alimi olarak düşündüğüm el-Giridî'nin tekkelerde eğitim gören kemankeşler için ders

kitabı olarak bu eseri yazmış olması daha kuvvetli bir varsayımdır. Tekkelerde eğitim alan kemankeşlerin okçuluk eğitimin yanı sıra dini eğitim aldıklarını bilmekteyiz. Böylelikle bu eser, tekkelerde eğitim alan öğrenciler için önemli bir dini kaynak niteliği taşımaktadır.

3.2 Fasıllar

Müellif, bu eseri altı fasıl üzere yazdığını belirtmiştir: “‘araf-ı bâhirü’ş-şerîf devletlerinden işâret ile mafi’z-zamîri altı faşıl üzre taştîr ve rehnümâ-yı kâ’id baht-ı ferhunde-âşâr ile huzur-ı pür-nûr-ı sa‘ âdetlerine ‘ arz için tesyîr oldu.” [4b/4-7]

Her fasıl kendi içerisinde atıcılık ve binicilikle ilgili farklı meseleleri ele alarak tartışmaktadır. Meseleleri tartışırken hadis, ayet ve farklı mezhep imamlarından referanslara yer verilmiştir.

Çalışmanın bu kısmında, altı fasla ayrılan eserin bölümleri tek tek incelenerek metni oluşturan fasılların hangi bahislerden ve meselelerden oluştuğuna değinilecektir.

3.2.1 Birinci fasıl [4b] – [18b]

Bu fasılda, okla meşgul olmanın, müellifin tabiriyle gaza maksadıyla ok atmanın, ok atmayı öğrenmenin, ok atmayı öğretmenin ve okla yarışmanın fayda ve faziletlerinden bahsedilmiştir. Bu bahis sırasında yazar ayet, hadis ve peygamber hikâyelerine başvurmuştur. Hadislerde, ok atan kimsenin cennetten bir mevki elde edeceğinin, bir ok atıp isabet ettirmenin esir azat etmek kadar sevaplı olduğunun ve

bir ok atanın kıyamet günü attığı okun kendisine nur olacağının haberi verilmektedir. Hadislerde verilen bu müjdelerle, henüz daha eserin başında okurlar, okla meşgul olmaya teşvik edilmekte ve hatta oku yapan, işleyen, alan-satan, gazilere veren ve atan da cennetle müjdelenmektedir.

Ok atmanın fayda, sevap ve faziletlerinin yanı sıra, ok kuşanmanın bir kuvvet göstergesi olduğundan ve metinde bahsedilen ayette emredildiği gibi “Onlara (düşmanlara) karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet hazırlayın” ifadeleriyle, ok atmanın aslında Müslümanlar için farz niteliğinde olduğundan bahsedilmiştir.

Bunlara ek olarak, birinci fasılda Kavs-ı Arabi (Arap yayı), Kavs-ı Hicazi (Hicaz yayı) ve Acem yayı olmak üzere başlıca üç çeşit yaydan ve bu yörelere ait yayların farklı türlerinden bahsedilmektedir. Bu türlerin yapıları, özellikleri ve kullanıldığı bölgelerden ayrıntısıyla bahsedilmiş ve hatta “Vasıtyye” ismiyle bilinen fakat asıl ismi “Mutavassıta” olan Hicaz yayı ile Acem yayı arasında bir şekilde sahip olan yayın en saygın ve kabul gören yay olduğu belirtilmiştir [14a]. Ayrıca bu yayların Müslümanlar tarafından kullanıldığından ve kâfirlerin kullandığı yayalara benzer yay kullanılmaması gerektiğinden de söz edilmektedir [14b].

Birinci fasıl, hadislerin çokluğuyla dikkat çekmektedir. Yazarın bu kadar çok hadisi râvîsi ile birlikte yazması ve ilgili bölümde on altı hadis, on iki sahabe ismi ve dokuz İslam âliminin ismini zikretmiş olması, müellifin dini kaynakları iyi bilen bir din alimi olduğunu göstermektedir.

Ok atıcılığı hakkındaki dini dayanaklarla eserini oluşturan yazar, ok atıcılığının bir ata uğraşı olduğundan da birinci fasılda söz etmektedir. “Ebu’l-‘Arab olan babañız Hâzret-i İsmâ‘il atıcı idi” [8b/8-9] ve “Zîrâ ok atmak Hicâz memleketinde ‘Arab tâ’ifesiniñ aşlı Hâzret-i İsmâ‘il ‘aleyhi’s-salavati’l-celîlden

kalımıdır” [13b/11-13] sözleriyle yazar, ok atıcılığının Müslümanlara Hz. İsmail’den miras kaldığını söylemektedir.

Sonuç olarak birinci fasılda ekseriyetle, ok atmanın faziletlerinden, Allah katındaki öneminden ve mükâfatlarından bahsedilmiştir. Yazar birinci fasılda, bir anlatım metodu olarak ayet, hadis ve kıssalara başvurmuştur.

3.2.2 İkinci fasıl [18b/4-13]

İkinci fasıl Hz. Muhammed’in yayları hakkında bilgi vermektedir. Bölümde bahsedildiği üzere Hz. Muhammed’in, Revhâ, Şafrâ, Beyzâ, Zevrâ ve Ketüm isimlerinde beş yayı vardır. Fakat müellifin kaynağını vermediği başka bir rivayette Saddâd isminde bir yayından da bahsedilmiştir. Bu yayların yanı sıra Kafür isminde, bağı kayıştan halkaları ve tokası kumaştan olan peygambere ait bir tirkeşten de bahsedilmektedir. Tirkeş ise okluk, ok kabı anlamına gelmektedir.

3.2.3 Üçüncü fasıl [18b-27a]

Bu fasılda ilk defa ödül (öñdül) bahsi geçmektedir. Bölüm, “Öñdül koyup at koşmak ve ok yarışmak nice gerekdir. Şer‘-i şerîfe muvâfık ola, aânın beyânındadır.” [18b/13-15] ifadesiyle başlamaktadır. At ile yarışmanın ve ok atmakta yarışmanın sünnet olduğu belirtilmiştir. Talimlerin ve yarışların amacı ise “ğazâda lâzım olur diyü idmân ideler.” [19a/3-4] ifadesiyle dile getirilmiştir.

Yazar ayrıca at yarışı ile ok yarışmasının da birbirinden ayırarak “Arab dilinde at yarışmağa müsâbağa ve ok yarışmağa nizâl” [18b/1-2] denildiğini

belirtmektedir. Kendisi de risâlesinin geri kalan bölümlerinde kavramsal olarak bu iki terimi kullanmıştır.

Müellife göre, müsabakaların yani at ile yarışmanın İslam’a uygun olması için on şart gereklidir. Üçüncü faslın içerisinde bu şartlar tek tek verilmiş olup kırmızı mürekkeple yazılarak metinden ayrıştırılmıştır. Her şart kendi içerisinde dört büyük mezhep imamının öne sürdükleri fikirlere göre tanzim edilmiştir. Şartlar sıralanırken, mezheplerin düşünce ve fetva farklılıkları göz ardı edilmemiştir. Müsabakaların ve bu müsabakalara karşı koyulan ödüllerin caiz olup olmaması, her mezhep imamına göre farklı yorumlanmıştır. Şartlarda, bu yorumlara detaylı olarak değinilmiştir.

Birinci şart [19a/5-15], yarışma için ödül koydukları nesnenin, savaşta lazım olabilecek bir nesne olmasıdır. Atla yarışmanın İslam’a uygun bir biçimde yapılması, yarış için konulan ödülün niteliğiyle ilgilidir. Konulan ödülün savaş için kullanılacak veya savaş esnasında işe yarayacak bir nesne olması gerekmektedir. Bu şart, yalnızca at yarışı için değil, aynı zamanda tüm hız yarışları için geçerlidir. Deve, fil, katır, eşek gibi hayvanlarla yarışmak, güvercin yarıştırmak, kayıkla yarışmak, yayan yarışmak, yüzerek yarışmak ve güreşin de tüm mezhep imamları için caiz olduğu belirtilmiştir. Fakat Hanbeli mezhebinde bu yarışların caiz olmadığı, Hanefi mezhebinde ise yalnızca kol gücüyle yarışmanın caiz olmadığı belirtilmiştir. Bu şartta, bahsi geçen yarış türleri, bize dönemin yarışmaları ve bu müsabakaların çeşitliliği hakkında da bilgi vermektedir.

İkinci şart [19b/1-6], “nereden nereye degin koşulacak ise ta’ yîn itmek gerekdir.” [19b/1,2] ifadesiyle başlamaktadır. Müsabakalar için gerekli olan ikinci

şart, koşulacak mesafenin önceden belirlenmesidir. Eğer mesafe belli değilse yarışın kazananı için ödül koymanın caiz olmadığı belirtilmiştir.

Üçüncü şart [19b-20b], ödülün kime verileceği hakkındadır. Yarışlarda esas olan, önceden belirlenen ödülün kazananı verilmesidir. İkili yarışlarda kazanamayana ödül vermek veya bu ödülün yarıştan önce kazanamayana verileceğini belirtmek caiz değildir. Ayrıca, çoklu yarışlarda kazananın durumu ve ödülün taksimi hususları da bu şartın altında tartışılmıştır.

Dördüncü şartta [20b-22a] belirtildiği üzere, ödül olarak belirlenecek malın her iki taraftan olması haram sayılmakta ve bu alışveriş kumar olarak görülmektedir. İki taraftan aynı zamanda malın çıkması ancak muhallil denilen üçüncü bir kimsenin yarışa girmesiyle helal olur. Muhallil, Arapça bir kelime olup helal kılan manasına gelmektedir. Yarışa bir üçüncü kişi olarak giren, atı diğerlerinin atına denk olan fakat hiçbir ödül koymayan kimse muhallil olarak adlandırılmaktadır. Muhallilin yarışa girmesi durumunda, İslami yarış usulüne ait kaidelerin mezhep farklılıklarına göre tartışmalı anlatımı bu şartta verilmiştir. Ayrıca temsili olarak iki kişi arasında geçen diyaloglarda, fetvalarda temsili kişiler olarak kullanılan Amr ve Zeyd isimleri tercih edilmiştir.

Beşinci şartta [22a-23a] geçen “atn biri kavî ve yügrük ve ol biri za’îf ve loş bargir ola, kavî-i şaḥīḥ üzre bu ikisiyle yarışmak câ’iz degildir.” [22a- 22b/14-2] ifadelerinden anlaşılacağı üzere yarışta koşacak hayvanların denk olması gerekmektedir. Yani yarış öncesinde hangisinin galip geleceği ya da hangisinin kaybedeceği aleni bir şekilde anlaşılmamalıdır.

Altıncı şart [23a/8-15], yarışa katılacak atların belirlenmesi hakkındadır. Yani müsabakadan önce kim hangi at ile yarışacaksa yarışacağı atı önceden belirlemek

zorundadır. Bu şart, beşinci şartın sağlanması için gereklidir. Çünkü yarışa katılacak hayvanların vasıflarının birbirine denk olması gerekmektedir. Atların yarış öncesinde belirlenmesi bu denkliği sağlamak içindir.

Yedinci şart [23b/1-4] ise farklı bir at yarışı türü olarak at binicilerinin anlaşarak atları yalnız koşturmaları hakkındadır. Eğer yarıştan önce biniciler ittifak ederek yalnızca atların koşacağı bir yarış hakkında anlaşılırsa müellife göre bu tür koşular batıldır fakat aynı zamanda caizdir.

Sekizinci şart [23b/4-14], atların koşacakları menzil mesafesi ile ilgilidir. Atların müsabaka esasında koşacakları mesafe onları yormayacak ve üzmeyecek bir mesafe olması lazımdır. Bu şart altında verilen bir hadise göre Hazreti Muhammed, atları bir millik bir mesafe arasında koşturmuş.

Dokuzuncu şart [23b-24b], yarışmadan önce ödül olarak konulan malın cinsi hakkındadır. Ödül olarak konulacak malın “ne kadar olmak ve borç olmak yāhūd ba‘ zı nakid ve ba‘ zı borç olmak [24a/1-2] şeklinde belirlenmesi ile ilgilidir. Bu ifadeden anlaşılacağı üzere konulacak ödülün miktarı, nakit veya borç olması durumlarının hepsinin caiz olduğu bildirilmiştir. Yalnız belirlenecek ödülün miktarı, cinsi ve ödeme şartlarının önceden tayin edilmesi asıl şart olarak belirlenmiştir.

Son olarak, onuncu şart [24b-27a] yarışa fesat karışma durumuyla alakalıdır. Fesat burada karışıklık anlamında kullanılmıştır. Yarışa veya ödülde şart olarak belirlenecek hususlarda, karışıklık ve yanlış anlaşılmaların olmaması gerekmektedir. Aksi takdirde bu yarışın gerçekleşmesi caiz değildir. Onuncu şartta aynı zamanda müsabakadan önce belirlenen ödülün tahsil edilmemesi durumunda başvurulacak yollara da değinilmiştir. “Eğer sen beni geçerseñ işte şu kılıcı yāhūd şu kalkanı yāhūd nakd-i hāzır altını saña vireyin” ba‘ dehu koşşalar geçildikten sonra virmese

hâkim güçle alıvire. Eger ‘inād eylerse habs eyleye.” [25b-26a/12-15] sözleriyle yarışanlara ve hüküm vericilere yol göstermiştir. Aslında bu kurallar müellifin koyduğu kanun ya da kurallar değildir. Dönemin yaygın spor ve eğlence aracı olan bu yarışmaların kuralları zaten belirlenmiştir. Bu kurallara uymama durumlarında ise cezaları önceden bilinmektedir.

Onuncu şartın içerisinde, belirlenen ödülün sonradan verilmemesi durumunda ödülü vermeyen kimseye verilecek cezalar belirlenirken, aynı zamanda önceden belirlenen ödülün yarış esnasında ya da yarıştan önce telef olması durumunda da yapılacaklar sıralanmıştır. Bu şart yarışmaya katılacakları rehber olacak nitelikte kaideler içermektedir.

3.2.4 Dördüncü fasıl [27a-32a]

Dördüncü fasılda at bahsi kapatılarak, ok yarışmalarına geçilmiştir. Üçüncü fasılda at yarışlarının şartlarının sayılması gibi, bu fasılda da ok ile yarışmanın şartları sıralanmaktadır. Müellife göre, okla yapılan yarışmaların İslam’a uygun olması için altı şart gereklidir. Bu bahsi geçen altı şart, kırmızı kalemle yazılarak metinden ayrıştırılmıştır. Her şart kendi içerisinde dört büyük mezhep imamının öne sürdükleri fikirlere göre tartışılarak bir sonuca bağlanmıştır. Verilen hadislerle dini bir zemine oturtulan şartlar, yarışmanın hangi durumlarda caiz, hangi durumlarda ise kumar olabileceği bilgisini içermektedir.

Birinci şart [28a-28b], okla yapılan yarışmaların İslam’a uygun olması için gerekli durumlarda tayin edilebilecek muhallil ile ilgilidir. Eğer taraflar yarışmaya şart olarak belirli miktarda bir mal ortaya koyarlarsa aynı at yarışlarında olduğu gibi araya bir muhallilin girmesi gerekmektedir. Bu şartta, okla yapılan yarışmalarda

hangi durumlarda muhallilin gerektiği konusu işlenmiştir. Muhallilin tanımı ise şartın içerisinde şu şekilde verilmektedir; “muḥallil odur ki ğayrileri geçdiği zamānda anlardan öñdül ala, kendü geçildiği vaktin öñdül virmeye.” [28a/7-9]

İkinci şart [28b/6-11], yarışta kullanılan aletler hakkındadır. Ok yarışmalarında atılacak okun da, okun çıktığı yayın da aynı cins olması meselesi bu şartın ana konusudur. Yarışın adil bir şekilde yapılabilmesi için yarışta kullanılacak malzemenin türü de aynı olmalıdır.

Üçüncü şart müellif tarafından unutulmuştur ve ikinci şarttan sonra doğrudan dördüncü şart kaleme alınmıştır.

Dördüncü şart [28b-31b], ok yarışmalarında tayin edilen nişan hakkındadır. Ok yarışmalarında, öncelikle yarışa başlamadan önce belirlenen nişan makul uzaklıkta olmalı; ne çok yakın ne de çok uzak olmalıdır. Ayrıca, yarış öncesi yapılan anlaşmada belirlenecek olan nişana atılacak okların sayısı da yeterli ve makul miktarda olmalıdır. Yine aynı şartta belirtildiği üzere “yarışan kimesneleriñ bu şan‘ atda mahāretleri biri birine yakın ola. Birisi ğāyet üstād olup birisi ‘acemī olmaya.” [29a/12-14] ifadeleriyle yarışacak kişilerinde birbirine denk olması hususunda uyarıda bulunulmuştur. Aksi taktirde, bazı mezhep imamlarına göre yarışın caiz olmayacağı hükmü dile getirilmiştir. Bunlara ek olarak, belirlenen nişanı vurmanın sıfatları da bu şartta zikredilmiştir. Kar, havarık, havasık, havarım, havasır, mevarık, hevayî gibi farklı isimlerle anılan nişan vurma çeşitleri vardır. Müellif bu sıfatları tek tek açıklayarak çeşitlerin izahını dördüncü şartın içerisinde yapmıştır. Ok atılacak nişanla ilgili olan bu şart, nişanı pek çok yönüyle ele almakta olup nişan çeşitlerinden de bahsetmektedir. Müellif eserinde üç çeşit nişanı zikretmektedir; puta, garaz ve rüka. Bu üç farklı nişan türü metnin içerisinde, “hedef diyü ‘ Arab lisānında

butaya derler ki yerden yüksek iderler. Tobrakdan olsun, sepetden olsun cümle hedefdir. Ğaraz diyü aña derler ki hedefiñ üstüne qorlar. Kağıt pāresi, bez pāresi gibi ve şol nesne ki ğaraziñ ortasına qorlar. Kemük ve ğayri ne ise aña rük‘a dirler. Kah olur ki hedefiñ üstüne bir deri pāresi aşarlar ve dağı deriniñ üstüne nā-tamām ay şeklinde bir nesne çizerler. Ve ol şekle dāre dirler ve dāreniñ ortasına bir naķış iderler. Ol naķşa hātem dirler.” [31a/3-14] ifadeleriyle teker teker anlatılarak yazar tarafından açıklaması yapılmıştır.

Beşinci şart [31b/1-15], ok yarışmalarında ok atacak atıcılar hakkında yazılmıştır. Yarışma öncesinde atıcıların belirlenip taraflara bildirilmesi gerekmektedir. Eğer tek atıcı yerine bir grupla yarışılacaksa da yarışacak her gurubun atıcılarının önceden belirlenip yarışa katılacaklara bilgi vermesi gerekmektedir. Yarışmanın doğru bir şekilde yapılabilmesi ve adaletli bir güç dağılımı olabilmesi için bu şartın yerine getirilmesi gerekmektedir.

Altıncı şart [32a/1-7], atıcıların durdukları yer ile ilgilidir. Adil bir yarış olabilmesi için atıcıların aynı çizgiden hedefi vurmaları istenmektedir. Bir atıcının diğerinden hedefe daha yakın durması caiz değildir. Şartların ve mesafenin aynı olması gerekmektedir.

3.2.5 Beşinci fasıl [32a-35b]

Bu fasıl, ok atarken belirlenen nişanı vurmanın anlamı ve vurma çeşitleri hakkında bilgi vermektedir. Bir okun bir nişanı vurmuş olması için okun temreninin yani ucunun nişanı vurması gerekmektedir. Yaydan çıkan okun nişana varıncaya kadar yolda oluşabilecek hāllere de değinen müellif, konuyu açıklığa kavuşturmak ve

İslami bir açıklama getirebilmek için her şartı göz önünde bulundurarak bu faslı kaleme almıştır. Rüzgâr, kuş, yağmur gibi doğal risk faktörlerini de düşünülerek ok atıcılarına, olağandışı durumlarda nişanın vurulup vurulmama konusunda hesaplarının nasıl yapılacağı hususunda yol gösterilmektedir.

Beşinci fasıl, bittikten sonra yeniden kırmızı mürekkeple “Faslı’l-Ḥāmis” [35a-35b] başlığı açılarak iki kere beşinci fasıl yazılmıştır. İkinci yazılan beşinci fasıl ise atla yarışmak ve okla yarışmaktaki feragat hakkı ile ilgilidir. İkisinde de hüküm aynıdır. Yarış için anlaşma yapıldıktan sonra yarışa başlasalar da başlamasalar da atıcıların hakkından vazgeçmeleri yani feragat etmeleri bazı mezhep imamlarınca caiz olarak görülmüştür. Fakat bazı imamlar ise feragat etmenin şartları olduğunu, aksi taktirde caiz olmayacağını hatta hapis cezası ile karşılık bulacağını söylemişlerdir.

3.2.6. Altıncı fasıl [35b-37a]

Bu son fasıl Kavsnamelerde yaygınca bahsi açılan ‘ok atmayı terk etmek’ mevzusu üzerine yazılmıştır. Ok atmayı öğrendikten sonra unutan ya da terk eden kişinin İslam’a göre durumunun tartışıldığı bu fasılda râvîsi belirtilen hadislerden örnekler verilmiştir. Hadislere ve anlatılan kıssalara göre ok atmayı terk eden atıcı büyük günah işlemiş olmaktadır.

Müellif altıncı fasılla eserini kapatırken kendi ismini ve eseri yazdığı tarihi de temmed kaydı olarak bölümün sonuna eklemiş ve eserini tamamlamıştır. Ayrıca yazar, “sehü’l-me’ḥaz olmak için bu risâleye derc eyledim.” [37a/14-15] ifadeleriyle eserin kolayca okunması ve anlaşılması için bu eseri yazdığını son satırlarda dile getirmiştir.

BÖLÜM 4

RİSÂLETÜ'L KAVSİYE'NİN DİL VE İMLA ÖZELLİKLERİ

4.1 Dil özellikleri

Eserde nisbelere elif-lam takısı konulması, metin içerisinde kullanılan bazı sıfatların Arapça olarak yazılması (meşâ ve rekûbun ve kıyâmun ve ku'ûdun ve hebûtun ve şâ'ûdun ve berrun ve baħrun ve qarîbun ve ba'îdun ve ħișâri 'asîru'l-qarâru ve sa'îru sehli ve şa'ibun ve ħafî ve cellî [6a/3-6]), metin içerisinde konuya ilişkin hadislerin Arapça olarak yazılması ve terkiplerde daha ziyade Arapça kurallara uyulması, müellifin Farsçadan ziyade Arapçayı daha iyi kullandığını göstermektedir. Ayrıca okçuluk risâlelerinde Farsça olarak kaleme alınan kemankes duasına eserde yer verilmemesi, müellifin daha ziyade Arapça kullanmayı tercih ettiğini göstermektedir.

Eser okunaklı bir şekilde nesih hatla yazılmıştır. Eserin geneli harekesiz yazılmış olup Arapça yazılan ayet, hadis, sıfat ve özel isimlerde hareke kullanılmıştır. Ayrıca müellif okunması zor kelimeleri de harekeleyerek okumayı kolaylaştırmıştır.

Bu bölümde, *Risâletü'l Kavsiye* isimli eser dil özellikleri bağlamında iki farklı şekilde değerlendirilecektir. Eser, öncelikle yazılmış olduğu dönem olan 18. yüzyılın dil özellikleri bağlamında ele alınacak ardından da eserin dilindeki Eski Anadolu Türkçesi geleneğinin etkileri örneklerle açıklanacaktır.

Osmanlı Türkçesi olarak adlandırılan dönem kendi içerisinde dil özelliklerinin yardımıyla belli alt sınıflara ayrılabilir. 15. yüzyıl ortalarından 16. yüzyıla kadar olan ve Eski Anadolu Türkçesi özelliklerinin yerini yavaş yavaş

yenilerine bıraktığı geçiş devresi anlamında ‘Başlangıç Dönemi’, yeni dil özelliklerinin yerleşip yaygınlaştığı, Türkçenin işlev alanlarının genişlediğı, ama standardın halk dilinden uzaklaştığı 16. yüzyıldan 19. yüzyıl ortalarına kadar ‘Klasik Dönem’, 19. yüzyıl ortalarından 20. yüzyılın başına kadar olan yeni bir standartla dilin gelişmeye başladığı dönem ise ‘Yenileşme Dönemi’ şeklinde adlandırılmaktadır. (Demir ve Yılmaz, 2002, s. 477) İncelediğimiz eser, yazıldığı dönem itibarıyla Klasik Dönem’e ait bir metindir. Klasik Dönem’de dil ağırlaşmış Arapça ve Farsçanın Türkçe kelimelerden daha fazla kullanıldığı bir edebi gelenek oluşmuştur. Osmanlı Devleti siyasi olarak geliştikçe ve güçlendikçe dili ve edebiyatı da gelişip güçlenmiştir; dilde gelinebilecek en üst noktaya ulaşılmıştır. İncelediğimiz metinde hamd ve sebep-i telif kısımlarının dâhil olduğu birinci fasla (faslu’l-evvel) kadar olan giriş bölümünün inşa üslubuyla, secili ve uzun Arapça terkiplerle yazıldığı görölmektedir. Birinci fasla kadar olan başlangıç kısmının, Klasik Dönem’in iyi bir örneğı olduğunu söylememiz mümkündür. Fakat birinci fasıldan eserin sonuna kadar olan kısımda müellif, hüner gösterme yolunu tercih etmemiş daha ziyade anlatmak istediğı meseleyi orta nesir üslubuyla kaleme almıştır.

4.1.1 18. yüzyıl dil özellikleri

İlk olarak, eser 18. yüzyılın dil özellikleri bağlamında değerdendirmeden önce 18. yüzyılı önceki dönemlerden ayıran fonolojik özellikleri şöyle tespit edebiliriz:

1. Dudak uyumları sürecinin tamamlanmış olması
2. Eski Türkiye Türkçesi’ndeki kelime başı /i/ fonemlerinin /e/’ye dönüşmesi
3. Bazı eklerde görölen, ancak henüz tamamlanmamış olan /ñ/ > /n/ gelişmesi

(Develi, 1998, s. 32)

İlk olarak metin dilinin, dudak uyumu sürecini tamamladığını görmekteyiz. Metin içerisindeki muayyen eklerin kök ve gövdeyle olan uyumuna bakılarak bu eklerin yazımında dudak uyumuna uyulduğu tespit edilmiştir. Metinden alınan bazı örnekler aşağıdaki gibidir:

İyelik ekleri

-Im (im, ım, um, üm): ayakdaşım [7a/3], müjdelerim [7a/8]

-In (in, ın, un, ün): yoldaşın [21a/14], yayların [27b/8]

-I (ı, i, u, ü): murâdı [17b/9], yayı [18b/7]

-ImIz (imiz, ımız, umuz, ümüz): altunlarımız [21a/4], evlâdımız [15a/10]

-InIz (ınız, ınız, unuz, ünüz): babañız [8b/9], oyununuñuz [10a/6]

-lArI (ları, leri): oğları [11a/9], vaşıfları [23a/13]

Hâl ekleri

-I (ı, i, u, ü): okı [32a/15], öñdülü [19b/13]

-A (a, e): oğa [34b/8], kimesneye [17a/11]

-DA (da, de, ta, te): meydânda [26b/12], mezhebінде [30b/1]

-DAn (dan, den, tan, ten): muḥallilden [21a/15], nişândan [34a/4]

-lA (la, le): icrayla [2a/14], yayıyla [14a/8]

Kişi ekleri

-(yI)m (im, ım, um, ım): ışmarladım [26b/8], eyledim [37a/14]

-(sI)n (n, sin, sın, sun, sün): virirsin [36a/2], segirdirsin [36a/1]

-nIz (niz, nız, nuz, nüz): atmañız [7b/13], binmeñız [7b/13]

-lAr (lar, ler): atarlar [10a/10], -sInlAr (sinler, sınlar, sunlar, sünler): başlasunlar [35a/9]

Yapım ekleri

-Ilk (lık, lik, lük, luk): sipāhilik [18a/10], yenilik [30b/15]

-II (li, lı, lu, lü): sevgülü [18a/8], temrenli [34a/14]

-sIz (sız, siz, suz, süz): öñdölsüz [22b/12]

-CA (ca, ce, ça, çe): hoşça [16a/6], taķdirce [18b/2]

-Daş (daş, deş, taş, teş): ayakdaş [7a/3], yoldaş [17b/1]

-IncA (ınca, ince, unca, ünca): sekizinci [23b/4], toķuzıncı [23b/14]

-Ar (şer, şar): beşer [29b/4], ellişer [32b/9]

-IcI (ıcı, ici, ucu, ücü): atıcı [34b/8]

-Ip (ip, ıp, up, üp): yelüp [36a/1], çıķup [36b/14]

18. yüzyıl dil özelliklerinin ikinci maddesi ise kelime başındaki /i/'lerin /e/'ye dönüşmesidir. İncelediğimiz metinde kelime başlarındaki /i/'lerin /e/'ye dönüşmediğini görmekteyiz. Seçilen bazı örnekler şu şekildedir:

itdim [35a/15]

dimişdir [36b/5]

virülür [20a/1]

itseler [29a/1]

18. yüzyılın üçüncü ve son özelliği ise geniz ünsüzü olan /ñ/'nin özellikle eklerde dış ünsüzü olan /n/'ye dönüşmesidir. İncelediğimiz metinde ise geniz ünsüzü /ñ/ gerektiren kelimelerde ve eklerde /ñ/ kullanılmış herhangi bir değişim söz konusu olmamıştır. İlgili maddeye ilişkin örnekler aşağıda gösterildiği gibidir.

atıcılarıñ [32a/2]

atmañız [7b/13]

olduñ [35b/15]

mezbüreniñ [8b/8]

kendüñe [36a/1]

alsañız [9b/11]

baña [7b/13]

usandıñ mı [10a/13]

beñzer [36b/2]

bunuñla [14b/1]

remyiñ [5a/9]

ķuruviriñ [17b/6]

İncelediğimiz metin, 18. yüzyılın dil özellikleri bağlamında değerlendirildiğinde, dönemin dil özellikleri hakkında araştırmacılara ipucu vermektedir.

4.1.2 Eski Anadolu Türkçesi etkileri

Çalıştığımız eserin dil özelliklerini incelerken bir diğer inceleme ölçütümüz ise Eski Anadolu Türkçesi geleneğinin metin üzerindeki etkileridir. Eski Anadolu Türkçesi, Eski Türkçe ile Türkiye Türkçesi arasında geçişi sağlayan bir devredir. Bu yüzden bazı sesler bazı yerlerde Eski Türkçeyi yansıtır Türkiye Türkçesinden ayrılırken bazı yerlerde Eski Türkçedeki şekillerinden farklılaşarak günümüz Türkçesine esas teşkil etmişlerdir. (Şahin, 2003, s. 37) Eski Anadolu Türkçesinin kendine özgü kaideleri bulunmaktadır. İncelediğimiz metin içerisinde bu kaidelere uygun kelimeler tespit edilerek Eski Anadolu Türkçesinin eserdeki etkileri örneklerle açıklanacaktır.

Eski Anadolu Türkçesinde düzlük-yuvarlaklık uyumu zayıftır. Fakat bazı kelimeler ve eklerin yazımı korunmuştur. Kimisi daima düz yazılırken kimisi her zaman yuvarlak yazılmıştır.

Bazı kelimeler daima yuvarlak yazılır. Metinden seçilen örnekler şu şekildedir:

karşu [11a/6]

kendü [28a/9]

Bazı kelimeler yuvarlak sesle başladığı halde kelimeye gelen ekler düz halini korumuştur. Metinden seçilen örnek şu şekildedir:

oķı [32a/15]

Bazı ekler her zaman düz yazılır. Metinden seçilen örnekler şu şekildedir:

Geniş zaman sıfat fiil eki: gelür [11b/5]

Görülen geçmiş zaman üçüncü şahıs eki: buyurdı [15b/3]

İsimden isim yapan –ıncı, -inci eki: toközuncı [23b/14]

Bazı ekler daima yuvarlak yazılır. Metinden seçilen örnekler şu şekildedir:

İsimden isim yapan –lu, -lü eki: uşanmalu [37a/1]

İsimden isim yapan –suz, -süz eki: öñdülsüz [22b/12]

Eski Anadolu Türkçesinde, günümüz Türkçesinde kullandığımız /e/’ler /i/ olarak yazılmaktadır. Henüz dönüşüm gerçekleşmemiştir. Metinden seçilen örnekler şu şekildedir:

dimişdir [27b/6]

virülür [20a/1]

Yan yana gelen iki kelimedede, önden gelenin son harfi ile arkadan gelenin ilk harfi birleşerek tek ses oluşturmuşlardır. Metinden seçilen örnek şu şekildedir:

niçün [9a/1]

Eski Anadolu Türkçesinde sessiz değişmeleri vardır. Metinden seçilen örnekler şu şekildedir:

g/ğ ---- v : gügercin [19a/9] = güvercin

t ---- d : tırunca [8b/14] = durunca

Eski Anadolu Türkçesinin eserdeki etkilerini farklı kelime gruplarında da görmek mümkündür. Metinden seçilen örnekler şu şekildedir:

Sıfatlarda: kankı [18b/1]

nice [18b/3]

Zarflarda: ırak [18a/11]

bellü [23a/9]

Zamirlerde: şol [31a/7]

kankısı [19b/9]

Edatlarda: birle [7a/6]

beñzer [36b/2]

Eski Anadolu Türkçesinde emir kipinin birinci tekil şahıs eki –ayın, -eyin eki ile gösterilmektedir. Metinde bu duruma örnek oluşturabilecek kelimeler aşağıdaki gibidir:

vireyin [20a/5]

olayın [8b/10]

atmayayın [24b/12]

yarışmayayın [24b/13]

almayayın [24b/14]

söyleyin [10a/15]

Son olarak, eser 18. yüzyılda yazılmış olmasına rağmen Eski Anadolu Türkçesine ait bazı kelimeler kullanılmıştır. Metin içerisinde seçilen kelimeler şu şekilde sıralanabilir:

yegrek [15a/1]

tekāpu [11a/10]

yügrük [22a/15]

yelüp segirdirdi [15b/2]

pes [31a/14]

yaḥşı [18b/3]

arḫurı [32b/2]

Sonuç olarak, örneklerden de anlaşılacağı üzere, *Risâletü'l-Kavsiye*'nin dil özellikleri değerlendirilirken hem yazıldığı dönem olan 18. yüzyılın etkilerine hem de Eski Anadolu Türkçesinin etkilerine bakılmıştır. Metnin dilinde, her iki dil geleneğinin de etkilerini görmek mümkün olmuştur. Müellif, eserini yazarken gelenekten kopmamış aynı zamanda içerisinde bulunduğu dönemin dil özelliklerini de yansıtmıştır.

Müellifin kullandığı dil 18. yüzyılda, bulunduğu coğrafyada yaygınca kullanılan dil özelliklerine karşılık geliyor olabilir. Her eser yazıldığı dönemin dil özellikleri hakkında bilgi verir fakat sadece bir esere bakarak dönemin dil özellikleri hakkında genel bir yargıya varmak mümkün değildir.

4.2 İmla Özellikleri

Eserin, 18. yüzyılda İstanbul'da yazıldığı düşünülmektedir. Müellif eseri kaleme alırken belirli bir imla geleneğini takip etmiştir. Metinden seçilen bazı örneklerle müellifin kullandığı imla, bu bölümde gösterilmeye çalışılacaktır.

Ünlü harfler kelime içerisinde bazen yazılmıştır. Bu maddeye ait metinden seçilen bazı örnekler şu şekildedir:

didiler [14b/5]: ديديلر

boynuz [14a/2]: بوينوز

olsun [15b/5]: اولسون

Ünlü harfler bazen de yazıda gösterilmemiştir. Metindeki bazı örnekler şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

yigirmi [32a/13]: يكرمي

dürlü [13b/14]: درلو

Eserde ç harfi olan kelimelerin yazımında birkaç istisna hariç çoğunlukla cim (ج) harfi kullanılmıştır. Örnekler aşağıdaki gibidir:

geçmek [22a/14]: كچمك

içinden [32b/1]: ايجندن

kaç [28a/10]: جوق

Eserde, p harfi yerine her zaman pe (پ) harfi kullanılmıştır. Örnekler şu şekildedir:

pāre [34a/14]: پاره

iplik [34a/1]: ايلك

pīr [35b/15]: پير

pehlevān [7b/11]: پهلوان

Metindeki nazal n (ñ) sesi için her zaman kef (ك) harfinin kullanıldığı görülmektedir. Metinden bazı örnekler şu şekildedir:

öñdül [18b/13]: اكدول

öñünde [30a/9]: او كنده

biñ [16b/10]: بيك

şoñra [31b/8]: صكره

Müellif metin içerisinde ekleri, kök ve gövdesine bitişik yazılmıştır. Metin içerisindeki bazı örnekler şu şekildedir:

cānibden [20b/8]: جانبدين

olunmaqsızın [23a/11]: اولمقسزين

atlar [23b/2]: اتلر

Metin içerisinde bir kelimenin farklı yazılışları da mevcuttur. Aynı kelimenin metin içerisinde farklı yazılışlarının örneğine dört kelimedede rastlamaktayız.

Kelimelerin farklı yazım şekillerine ait metin içerisinde seçilen temsili örnekler şu şekildedir:

Metin içerisinde “kağıt” kelimesi toplamda altı kere kullanılmış olup bunların dördü ‘kağıt’ şeklinde, ikisi ‘ka‘ ıd’ şeklinde yazılmıştır. Müellif tarafında ayn hat-rfünün üzerindeki noktanın unutulduğu düşünülmektedir.

kāğıd [35a/3]: کاغذ

kā‘ ıd [35a/1]: كاعد

Metinde “derler” kelimesi 17 kere yazılmıştır. Müellif, 12 kere ‘dirler’ şeklinde, beş kere de ‘derler’ şeklinde yazmıştır.

derler [13b/11]: درلر

dirler [14a/7]: دیرلر

Metinde “pehlevan” kelimesi üç defa yazılmıştır. Bunlardan iki tanesi ‘pehlevān’ şeklinde yazılırken bir tanesi ‘pehlevan’ şeklinde yazılmıştır.

pehlevān [7b/11]: پهلوان

pehlevan [1b/9]: پهلون

Metinde “yenilikde” kelimesi iki defa yazılmış olur biri ‘yenilikde’ diğeri ise ‘yeñilikde’ şeklinde yazılmıştır.

yenilikde [30b/15] : بني لكده

yeñilikde [30b/14] : يكلکده

Yukarıda imlaya ait verilen örneklere bakıldığında müellifin dönemin imlasına uygun olarak eseri kaleme aldığı düşünülmektedir. Eser içerisinde imlası tartışma yaratacak herhangi bir kelime bulunmamaktadır.

4.3 Seci

Klasik Türk edebiyatında, nesir türünün en önemli üslup özelliği secidir. Seci lûgatte “kumru, güvercin gibi kuşların nağmelerini tekrarlayarak ötüşü” demektir. Ayrıca muhtelif sözlüklerde “kastetme”. “bir yola gitme”, “dişi deve homurtusu”, arı vızıltısı”, “madeni para veya mühür üzerindeki yazı” anlamları da mevcuttur. Terim anlamı olarak kısaca “nesirdeki kafiye” olarak bilinen seci’e, kuşların ötüşündeki ahenkten hareketle bu adın verildiği tahmin etmek zor değildir. (Okuyucu, Kartal ve Köksal, 2009, s. 19)

Arap ve Fars sözcüklerinden geliştiği güzel her kelimeyi alıp onları bu dillerin gramer kurallarına göre kullanan, buna karşılık Türkçe sözlere pek az yer veren, divan şiirinin lafız sanatlarından çoğunu benimseyen, seci’i esas tutan süslü nesir, Fatih devrinden başlayarak divan şiirinin bütününü, özellikle dil bakımından, halktan yavaş yavaş kopmuş, ayrı bir yüksek topluluk şiiri gibi gelişmişti. Nesir bundan kurtulmuş ise de, bu inşâ kolu, halk dilinden büsbütün ayrılıp hüner gösterme amacını güden, süslü ve yapmacıklı bir nesir dili olarak, dar bir çevrede de olsa sürüp gitmiştir. (İz, 2014, s. IX,X) *Risatetü’l Kavsiye*’de, müellif genel yazı üslubu olarak süslü nesri benimsememiş yalnızca giriş bölümünü inşâ üslubuyla kaleme almıştır. Bu doğrultuda, seciler yalnızca eserin birinci fasla (Faslu’l- Evvel) kadar olan giriş bölümünde yer almaktadır.

Seci genel anlamıyla, çoğunlukla kelimelerin sonunda bulunan ses uyumlarına verilen addır. Mensur metinlere bir ahenk unsuru olarak secinin kullanılması, nazmın nesrin kimyasına nüfuz ettiğinin bir kanıtı olarak karşımıza çıkmaktadır. Seci, bir ahenk unsuru olarak kullanılmasının yanı sıra metin içerisinde noktalama işaretleri yerine kullanıldığından eserin daha kolay anlaşılması için önemli bir unsurdur. Çalışmanın bu bölümünde önce seci kısaca anlatılmış ardından incelediğimiz eserin süslü nesirle yazılmış giriş bölümünün secileri çıkartılarak tablo olarak gösterilmiştir. İkinci bölümde ise seci türleri, en kapsamlı tasnifi üzerinden anlatılmıştır. Tek tek ele alınan seci türleri metinden alınan örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır.

4.3.1 Eserin giriş bölümündeki seciler

Eserin birinci fasla kadar olan giriş bölümündeki seciler Tablo 1’de gösterilmiştir. Secilerinin çıkarılması için giriş bölümünün seçilmesinin sebebi, bu bölümün süslü nesir üslubuyla yazılmış olmasıdır. Metnin geri kalan fasılları orta nesirle, nadiren secilerin kullanıldığı bir üslupla kaleme alınmıştır. Seciler gösterilirken tabloda ilk olarak eşleşen unsurlar belirtilmiş daha sonra eşleşen unsurları birbirine bağlayan bağlaç ve son olarak bağlandıkları unsur gösterilmiştir. Eserin giriş bölümüne ait seci tablosu EK B’de yer almaktadır.

4.3.2 Eserdeki seci türleri

Nesirde seci, en az iki kelime arasında olmak kaydıyla sınırsız sayıda kelimeyle yapılabilmektedir. Seci, bazen vezinle, bazen kelime sonundaki veya başındaki ortak harflerle (revi harfler), bazen de kelime adediyle oluşturulmaktadır. Fatih Köksal,

hem klasik belagat kitaplarını hem de Talim-i Edebiyat¹ ve takipçilerindeki seci bahislerini inceleyerek seciyi üç başlık altında sekiz tür olarak tasnif etmiştir. Seci hakkında elimizdeki en kapsamlı tasnif bu olup aşağıda gösterilmiştir:

A. Yapılarına göre seci türleri (Klasik kitaplardaki türler)

- 1.Sec'-i Mutarraf
- 2.Sec'-i Mütevâzî
- 3.Sec'i Murassa
- 4.Sec'-i Mütevâzin

B. Yer ve işlevlerine göre seci türleri (Talim-i Edebiyat ve takipçilerindeki türler)

- 1.Sec'-i Mutlak
- 2.Sec'-i Mukayyed
- 3.Sec'-ender-sec

C. Redif alışlarına göre seci türleri

- 1.Sec'-i Mefrûk
- 2.Sec'-i Gayr-ı Mefrûk (Okuyucu, Kartal ve Köksal, 2009, s. 21)

İlk olarak, yapılarına göre seci türleri metinden seçilen örneklerle açıklanacaktır. Türe ait örnek kelimeler italik olarak gösterilecektir.

Sec'-i mutarrafta, seci oluşturan kelimelerin arasında harf birliği olması şartı vardır. Vezin uyumu aranmamaktadır. Metinden alınan örnek şu şekildedir:

nesîm-i nuşret vesîm-i hâmd-i *fîrāvân*, ol nesķ-sâz-ı *mejdân*-ı vücûd-ı *âlemiyân*
olan Allah [1b/2-3]

¹ Recâizâde Mahmut Ekrem'in Mekteb-i Mülkiyyede verdiği ders notlarından oluşan yeni bir metotla hazırlanmış edebiyat bilgi ve teorisi kitabı.

Örnekteki, *fīrāvān* - *meydān* - ‘*ālemyān* kelimelerinde harf birliği (-ān) mevcut olup veznen muhteliflerdir.

Yapılarına göre seci türlerinin ikincisi olan sec’-i mütevâzîda, seci oluşturan kelimelerin arasında hem harf birliği hem de vezin birliği olması gerekmektedir. Bu türe ait olarak metinden alınan örnek şu şekildedir:

kemingāh-ı ḥafādan serber-averdī-i *ḡuhūr* (10) olması, mütevaḡḡıf-ı himmet-i erbāb-ı *ṣudūr* olmađla [2b/10-11]

Örnekteki, *ḡuhūr* ve *ṣudūr* kelimelerinde hem harf birliđi (ūr) hem de vezin birliđi vardır. Seci oluşturan kelimelerin vezni fu‘ ūl‘ dur.

Sec’-i murassa türünde, kelimelerin arasında hem harf birliği, hem vezin birliği vardır. Bunlara ek olarak seci oluşturan kelimelerin adet bakımından da bir olması gerekmektedir. Bu türe ait metinden alınan örnek şu şekildedir:

eyādī-i risālet olan ‘*alāmāt-ı ḡāhire* ve *delālāt-ı bāhire*ye işāret ve o bābda bir risāle [2b/2-3]

Örnekteki, ‘*alāmāt-ı ḡāhire* ve *delālāt-ı bāhire* arasında seci oluşturan iki kelimedede de harf birliği vardır. Secilerin ilk unsuru olan ‘*alāmāt* ve *delālāt* kelimelerinin vezni fe‘ ālāt, secinin ikinci unsuru olan *ḡāhire* ve *bāhire* kelimelerinin vezni ise fā‘ il’dir. Seci oluşturan kelimeler arasında vezin birliği de sağlanmıştır. Son olarak, seci oluşturan söz öbeklerinin ikisi de iki kelimededen oluşmuşlardır. Böylelikle, aralarında adet olarak da bir uyum vardır.

Yapılarına göre seci türlerinin sonuncusu olan sec'-i mütevâzinde, seci oluşturan kelimelerin aralarında yalnızca vezin birliği vardır. Metinden alınan örnek şu şekildedir:

taraf-ı bâhirü'ş-*şerîf*-i devletlerinden işâret ile mafi'z-*zamîr* [4b/4-5]

Örnekteki *şerîf* ve *zamîr* kelimeleri arasında harf birliği mevcut değildir.

Aralarında yalnızca vezin birliğinin oluşturduğu bir bağ vardır. Her iki kelimenin vezni fa'îl'dir

Yer ve işlevlerine göre seci türlerinden ilki olan sec'-i mutlakta seci oluşturan kelimeler arasında gerek anlamca gerek gramer kuralları açısından bir ilişki yoktur. Aynı zamanda, sec'-i mutlak oluşturan kelimeler diğer seci türlerinin yanı sıra söz öbekleri veya cümle sonlarında değil ortada veya başta yer almaktadır. Metin içerisinden alınan örnek şu şekildedir:

kuvvat-i kudsiyye-i kavv-i şerî' atıyla, *neşâbe*-i sidre-nişân-ı risâletiñ *nişâne*-i evc-i a' lâ-yı taḥkîka işâl ile [2a/2-4]

Örnekteki seci oluşturan *neşâbe* ve *nişâne* kelimeleri arasında herhangi bir anlam bağı ya da vezin bağı bulunmamaktadır. Ayrıca söz öbeklerinin sonunda değil aralarında yer almaktadır.

İkinci olarak sec'-i mukayyed gelmektedir. Bu seci türünde seci oluşturan kelimelerin arasında anlam ve gramer olarak bir bağ bulunmaktadır. Ayrıca bu kelimeler söz öbekleri ve cümlelerin sonunda bir fiil ile bağlanmışlardır. Metinden bu tür için seçilen örnek aşağıda gösterildiği gibidir:

hamyāze-keş-i zāviye-i *fütūr* ve celle-bendi tekye-i *kušur* kalup [2b/8-9]

Örnekteki, *fütūr* ve *kušur* kelimeler hem anlam hem de gramer olarak birbirleri ile ilişkilidir. Aynı zamanda seci oluşturan kelimeler söz öbeklerinin sonunda yer almakta ve bir fiil (kalup) ile birbirlerine bağlanmaktadır.

Yer ve işlevlerine göre seci türlerinin sonuncusu sec'-ender-sec'dir. Seci içinde seci anlamına gelen bu türde seci oluşturan iki kelime veya söz öbeğinin arasına seci oluşturan başka kelime veya söz öbeklerinin girmesi durumunda ortaya çıkan seci türüdür. Metinden bu tür için seçilen örnek aşağıdaki gibidir:

menzilgāh-ı peyrevān-ı *eḳālīmi*, çemen-şaffa-i emn ü *emān* ve kemīnegāh-ı rāh-ı *revān*-ı 'avālīmi [1b/7-9]

Örnekteki, *eḳālīmi* ve 'avālīmi kelimelerinin oluşturduğu secinin arasına *emān* ve *revān* kelimelerinin oluşturduğu seci girmiştir. Böylelikle seci içinde seci oluşmuştur.

Redif alışlarına göre seci türlerinin ilki sec'-i mefrûktur. Seci oluşturan kelimelerin redif aldıkları bu türde, redifler bazen ek, bazen kelime bazen de söz öbekleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Eser içerisinde seçilen örnek aşağıda gösterildiği gibidir:

zuhūr u bürūzda ve nādān-ı sitemger, *kemīn ü kūrūzda* [3a/9-10]

Örnekteki, *zuhūr u berūzda* ve *kemīn u kūrūzda* söz öbeklerinin oluşturduğu secide -da eki, redif olarak kelimelere eklenmiştir.

Seci oluşturan kelimeler eğer redif almıyorlarsa bunlara sec’-i gayr-ı mefrûk adı verilmektedir. Yukarıda diğer seci türlerine verdiğimiz örneklerin pek çoğu esasında bu türe dâhil edilmektedir. Metin içerisinden seçilen örnek aşağıdaki gibidir:

nâdiretü’z-zamân ve *mevhibetü’d-deverân* bir zât-ı kerâmet-nişân olup [4a/8-9]

Örnekteki, *nâdiretü’z-zamân* ve *mevhibetü’d-deverân* söz öbeklerinin oluşturduğu secide, seci oluşturan kelimeler herhangi bir redif almamıştır.

Yukarıda öncelikle, eserin inşa üslubuyla yazılan giriş bölümüdeki seci oluşturan kelime ve kelime gurupları tablo şeklinde gösterilmiştir. Ardından, Fatih Köksal’ın hem klasik belagat kitaplarına hem de Talim-i Edebiyat ve takipçilerine bakarak düzenlediği seci türleri, metinden seçilen örneklerle tek tek açıklanmıştır. Eserin yalnızca giriş bölümündeki secilerin gösterilmesinin sebebi ise müellifin diğer fasılları çoğu zaman orta nesir, nadiren de olsa sade nesir üslubuyla secilere başvurmadan yazmış olmasıdır. Müellif, birinci fasıla kadar olan giriş bölümünde edebi maharetini göstermiş eserin geri kalanında ise anlatmak istediği konuları sade ve anlaşılır bir dille kaleme almıştır.

BÖLÜM 5

RİSÂLETÜ'L KAVSİYE'NİN ÇEVİRİYAZILI METNİ

5.1 Nüsha tavsifi

Risâletü'l Kavsiye'nin tek nüshası bilinmektedir ve bu nüsha Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Ayasofya Koleksiyonu'nda 4427 arşiv numarasıyla kayıtlı müstakil bir eserdir. Dili Türkçedir ve nesih hatla okunaklı bir şekilde yazılmıştır. Varaklar cetvelli olup ilk sayfa dışında yazmanın etrafında herhangi bir tezhip bulunmamaktadır. Toplamda otuz sekiz varaktan oluşmaktadır. Varak numaraları [37b] ve [38a] olan sayfalar tamamen boştur.

Eserin sayfalarında deformasyon yoktur ve buna bağlı olarak herhangi bir tamir yapılmamıştır. Metnin başladığı ilk sayfa 11 satır, diğer sayfalar ise 15 satırdan oluşmaktadır. Hadisler Arapça olarak kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Ayrıca, metinden ayrılması için fasılların başlıkları, şartların başlıkları ve virgüller her zaman, örnek başlıkları ve hikâye başlıkları da kimi zaman kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

5.2 Metnin hazırlanmasında takip edilen yol

Eserin çevriyazıya aktarımında, müellif tarafından yazılan imlaya sadık kalınmıştır. Anlamı korumak için metinde nokta, virgül, iki nokta, noktalı virgül gibi noktalama işaretleri cümle aralarını ve sonlarını belirtmek için günümüz imlasına uygun şekilde kullanılmıştır.

Cümle başlarındaki kelimelerin ve özel isimlerin baş harfleri büyük olarak yazılmıştır. Harekeli kısımlar, müellifin harekelerine göre okunmuş, yanlış yazıldığı düşünülen yerler metin içerisinde düzeltilerek yazılmıştır. Düzeltilen kelimeler dipnotta belirtilmiştir.

Aynı kelimenin farklı yazılmış varyasyonları, metindeki yazılış şekli dikkate alınarak çevriyazıya aktarılmıştır. Bu aktarım sırasında yaygın olarak kullanılan transkripsiyon alfabesi tercih edilmiştir.

Metinde geçen Arapça ayet, hadis, özel isim, sıfat ve tamlamalar, metindeki yazılış şekline göre latin harflerine çevrilerek yazıya geçirilmiştir. Ayet ve hadislerin bulunan kaynakları dipnotta verilmiş olup kaynağı bulunamayan ya da mevzu hadis olduğu düşünülen hadislere ilişkin bilgiler ise yine dipnotta belirtilmiştir.

Metin içerisinde okunamayan kelimeler “-----“ işaretiyle gösterilmiştir ve okunamayan kelime dipnotta arap harfleriyle yazılmıştır. Varak numaraları köşeli parantez içerisine alınarak: “[1b], [37a]” şeklinde gösterilmiştir. Varak numaraları, çevriyazının üzerine yazılmıştır. Satır numaraları, her satırın başında parantez içerise alınarak “(1), (15)” şeklinde gösterilmiştir. Metinden alınan kelime örnekleri ise köşeli parantez içerisinde önce varak numarası, sonra satır sayısı yazılarak gösterilmiştir: “[24a/1]” gibi. Eğer metin içerisinden örnek verilen bölüm aynı varağın dışına çıkıyorsa köşeli parantez içinde önce başlangıç ve bitiş varak numaraları verilerek “[28a-33b]” şeklinde gösterilmiştir. Eğer metin içerisinden örnek verilen bölüm aynı varağın içerisinde ise köşeli parantez içinde önce varak numarası ardından başlangıç ve bitiş satır sayıları verilerek “[12b/4-9]” şeklinde gösterilmiştir.

Derkenara alınan notlar ve sonradan eklenen kelimeler dipnotta belirtilmiştir. Müellifin kırmızı mürekkeple yazdığı virgüller transkripsiyonda düzeltilmiş, gerekli bulunan yerlerdeki virgüller bırakılmıştır. Sayfa takibi için sayfa sonunda yer alan kelimenin (reddade) bir diğer sayfanın başına yazılması durumunda sayfa sonu olan kelime esas alınarak yeni sayfa başında tekrar eden kelime yeniden yazılmamıştır.

Metin içerisinden alınan kelime ve cümle örnekleri, çevriyazıya aktarılan şekli esas alınarak verilmiştir. Yalnızca eserin imla özelliklerinden bahsedilen bölümde (4.2) müellifin kullandığı her harfin imla açısından yaratacağı farklılıklar göz önünde bulundurularak transkripsiyonlu yazımı ve Arap harfli yazımı birarada verilmiştir. Metinde geçen ayetin tercümesi Diyanet İşleri Başkanlığına ait Kur'an-ı Kerim'den alınmıştır. (Diyanet İşleri Başkanlığına ait Kur'an-ı Kerim Meâli, 2011, s. 183)

5.3 Çevriyazılı metin

[1b]

(1) Bismillahi'r-raḥmani'r-raḥīm. (2) Nesīm-i nuşret vesīm-i ḥamd-i firāvān, ol nesḳ-
(3) sāz-ı meydān-ı vücūd-ı 'ālemiyān olan Allah (4) 'azīmü'ş-şān cellet 'azametehu
ve şemilet nevāletuhu (5) hazretleriniñ şafā-baḥş-ı saḥā-i temcīdi (6) olsun ki peşrev-
i tīr-i işābet-i meşamīr-i şehāmet-i (7) şāhān ile menzilgāh-ı peyrevān-ı eḳālīmi, (8)
çemenşaffa-ı emn ü emān ve kemīnegāh-ı rāh-ı revān-ı (9) 'avālīmi, rāḥat-resān-ı
'amme-i pehlivanān eyledi. (10) Ve ḳandīl-i sehm-i sa'adet-i taḥiyyāt-ı pākīze,
ḳıbāb-ı (11) nübüvvet-me'ab-ı eyvān-ı risāletden ḳubbe-i bālā-yı

[2a]

(1) harem̄sarāy-ı şāhib-i k̄āb-ı k̄avseyne āvīze (2) kılınur ki meydān-ı ‘adāletde kuvvet-i k̄udsiyye-i k̄avs-i (3) şerī‘atiyle, neşābe-i sidre-nišan-ı risāletīñ (4) nişāne-i evc-i a‘lā-yı taḥkīka īşāl ile tekye- (5) nişānān-ı ‘ālem-i bālā-yı şerī‘ati ikmāl eyledi. (6) Ba‘dez -----² kemingāh-ı me‘ālim-i tefsīr olan (7) ehl-i taḥrīr, rişte-i taṣvīrden enāmīl-i taṣtīr (8) ile menzil-i vālā-yı ta‘bīre resīde kıldığı (9) sehmü’l-ifāde-i taḥrīrleri üzre bâzu-yı sa‘ādet (10) ārzū-yı irādī-i tesdīd ve sâ‘id-i pūr-müsâ‘id (11) azmāyiş remī-yı teşdīd ile zīzān-ı ‘ameliñ (12) hedef-i icābete ırgürüp meydān-ı nizalde taş (13) diken hāmūn-ı sa‘ādet-maḥrūn-ı mücāzātda (14) kālā-yı öñdül icrayla ne gūne tebaḥtūr (15) ve metā‘koşu-yı sebḳat ile ne vechle tefehhūr idecegin

[2b]

(1) beydā-yı şerī‘at ve feyfā-yı tarīkatde manşub-kerde-i (2) eyādī-i risālet olan ‘alāmāt-ı zāhire ve delālāt-ı (3) bâhireye işāret ve o bâbda bir risāle tertībīne (4) mübāderet ve ol vechle dāhil-i ḥavza-ı sa‘ādet (5) olmağa müsāra‘at, naşib-i ‘ayn-ı ‘ināyeti fakīr (6) pūr-saḳāmet olup ancak ḥibāl-i işḡāl-i dünyeviyye, (7) pāybend-i huyūl-ı aḡrāz-ı uhreviyye olmağın bunca (8) müddetden berü ḥamyāze-keş-i zāviye-i fütūr ve celle- (9) bendi tekye-i kuşūr ḳalup mafi’ş-şuduruñ (10) kemingāh-ı ḥafādan serber-averdī-i zuhūr (11) olması, mütevaḳḳıf-ı himmet-i erbāb-ı şudūr olmağla (12) pes-perde-i fikr u ḥayāl olan şāhid-i āmāl, (13) cılve-sāz-ı āḡūş-ı timsāl olmağa

² اکماتدار

nigehbân (14) ve hasret iktirân iken şüretger-i zâmîr, şâhid-i (15) mâfi'l-bâlî şu³
vechle taşvîb ve taşvîr

[3a]

(1) eyledi ki hâlâ mesned-arâ-yı serîr-i salţanat (2) ve revnaķ-pîrâ-yı taht-ı ferhunde-i
baht-ı hilâfet, (3) Zıllullah-ı A'zam, Sulţân-ı Selâţîn-i 'âlem (4)'is-Sulţân Maĥmûd
Ĥân ibn'üs-Sulţân Mustafâ (5) Ĥân ibn'üs-Sulţân Meĥammed Ĥân meddullâhu zıll-ı
(6) devletihi ilâ ahiri'd-devrân ĥazretleriniñ zamân-ı (7) 'adâlet-iktirânlarında, rû-yı
zemîn ez kâf tâ (8) kâf zîr-i sâye-i hümayun-ı 'adl ü inşâfları (9) olup dânişverân-ı
hüner, rûz-be-rûz zuhûr (10) ve bürûzda ve nâdân-ı sitemger, kemîn ü kürûzda (11)
olmağın sâye-i cetr-i ma' delet gösterilerinde ve (12) be-taĥşîş serâdiķât-ı 'izzü ve
iclâl-i şehriyârları (13) olan dâ'ire-i hümayûn-ı hüma-vâyelerinde, perver-i şeyâķate
(14) ve zevâhir-i 'ıtr mezâhir-i gülzâr-ı 'inâyetleriyle (15) âraste olup gûşe-i bisât-ı
'arşiyü'l

[3b]

(1) inbisâtlarına yüz süren devlet-bîn-i (2) hil'at-i vâlâ-yı girân-bahâ-yı sa'âdetle
külâh-ı (3) gûşe-i sürûr u ibtihâcın hem-râz-ı tûgme-i tâc-ı (4) pervîn eylemiştir.
Binâ'en alâ zâlik hâlâ zât-ı (5) 'utârid-simât-ı sa'âdeti ârâ'îş-i küngüre-i eyvân-ı (6)
devlet ve fûrûğ-ı bercîs maşuğ-ı şemâ'ili, (7) pîrâye-baĥş-ı otağ-ı 'izzet, neyyir-i
şabâh-ı sa'âdet-i (8) cemâl-i tal'at pertev-efrûz nâşiye-i şâhid-i gülrûh (9) kemâl-i

³ Metinde 'su' şeklinde sin harfi ile yazılmıştır. Müellif tarafından sin harfinin noktalarının unutulduğu tahmin edilmektedir.

ğurre-i ğarrā-yı beşā'ir-i ihtivā-yı behceti, (10) lem' a-pīrā-yı cebīn-i āmāl, kitāb-ı
Manṭıku't-Ṭayr (11) lehceti, tebşīr nāme-i sırr-ı serbeste-i bāl, ḥaremserāy-ı (12) cāh
u celāletleri kehkeşān-ı ṭāq-ı ğulām-ı (13) dest-beste-i bezm-i vālaları cevz-i inṭāq,
(14) ğubār-ı sümm-i semend-i devletmendi kühlü'l-cevāhir-i (15) uyūn-ı aşḥab-ı
cāh-ı iclāl, ḥavālī-i süreyyā-miṣāl

[4a]

(1) sāḥa-ı ḥaṣmet-destegāhı mecrā-yı mecerre (2) ittisā'-ı sevā'ik mecd ü iḳbāl,
nāzirü'l-umūri'l (3) -ḥaremeyni'ş-şerīfeyn, nāzım-ı menāzım-ı tilke'l⁴ (4) buḳ' ateyn,
lāzāl ṭulū'-ı devletiḥi mādāme'l (5) ğarkdīn Beşir Ağa, Ḥummatullahu Te'ālā 'an (6)
ḥazireti'l-vaġā ḥazretleri mu'izzi'l-İslām ve (7) melāzū'l-Müslimīn, el-mü'eyyed
bite'yīdi rabbū'l-'alemīn (8) nādiretü'z-zamān ve mevhibet'd-deverān bir (9) zāt-ı
kerāmet-niṣān olup dil-i agāhları (10) temāşāġāh-ı ilhāmāt-ı Ḥazreti Hüdā ve
meşā'ir-i (11) leṭā'if-i mezāhirleri mecālī-i elṭāf-ı evlā (12) enni' mā idüġi karar-
dāde-i cemī' evlāü'n-nehy ve (13) taḥḳīḳ kerde-i ehl-i hüdā olmaġla me'āzif (14)
olup⁵ riyāz-ı reyāḥin mirtāz-ı enzār-ı 'aliyyelerinde (15) yenbū'-ı kevşer mevdū'-ı
mekārim-sa'ādetleriyle

[4b]

(1) tenmiye-i devḥa-i me'ārif ve ravza-ı ināyet-i (2) feyz-i himmetlerinde terbiye-i
şecere-i 'avārif eylediġi (3) ke'ş-şems fī vasaṭi'n-nehār, bedīdār (4) olduġundan

⁴ Müellif kelimeyi “tinke” olarak yazmıştır fakat cümlemin anlamına bakıldığında “tilke” kelimesinin uygun olduġu düşünölmüştür.

⁵ 'me'azif olub' kelimeleri müellif tarafından üzerine kırmızı noktalar konularak silinmiştir.

taraf-ı bāhirü'ş-şerīf-i devletlerinden (5) işāret ile mafī'z-zamīri altı faşl üzre (6) taştīr ve reh-nümā-yı kâ'id-baht-ı ferhunde-āşār ile (7) huzur-ı pür-nūr-ı sa'âdetlerine 'arz için (8) tesyīr oldu. Faşlu'l -Evvel: Gazā kaşdına ok (9) atmak ve öğrenmek ve öğretmek ve ok yarışmak (10) şevābı ve ba' de't-ta' līm bi'l-küllīye ferāmūş itmek (11) va'idi beyânındadır. Der-ceng-i evvel ma' lūm (12) ola ki ahz-i kaşabi's-sebk-i taḥkīk olan 'allāme-i (13) Beyzāvi rahmet'ül-bārī ve eiddū ve lehum māsteṭa'tum (14) min kuvvetin⁶ kerīmesinde tarih-endāz-ı taḥkīk-i (15) mezāyā-yı Kur'an olup şahābe-i güzīnden 'Ukbet

[5a]

(1) bin 'Āmir,⁷ raḍī'anh'ul-kādir, ḥazretleriniñ (2) sehm'üs-sa'âdet, ehl-i hidāyet, peygamber-i 'ālī-menkıbet, (3) 'aleyhi'ş-şalavat ve'l-taḥiyyat, ḥazretleri minber-i naşāyiḥ (4) eşer üzerinde āyet-i celīle-i mezbūre-i tilāvet (5) ve kıra'at ve 'āmme-i 'ibāde-i naşīḥat zımnında illā inne (6) 'l kuvvete'r remiy⁸ buyurdukları piş-rev-i şadā-yı ḥaḳ (7) adābā lezzāt-ı vāşıl-ı hedef-i benāgūş-ı sa'âdet- (8) mengūşum olmuşdur diyü buyurdukları ḥaber-i (9) celīli'l-eşeri rivāyet ve remyiñ vüçübına bu (10) vechle işāretten soñra remyiñ aqvā-yı ālāt-ı (11) cihād olması taḥşīş-i bi'z-zıkr olmasına (12) bā' iş ve bādī oldıgın tañşış ve tasriḥe (13) daḥī mübāderet eylemiştir.

⁶ Enfal suresi 60. ayetin başı olup Kur'an-ı Kerim'de geçen doğru ifadesi “ve eiddü lehum māsteṭaetum min ūvvetin”şeklindedir. Anlamı ise şu şekildedir: “Onlara (düşmanlara) karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet hazırlayın.”

⁷ Müellif, sahabenin ismini Ukbet bin Amir olarak yazsa da Arapça yazılışından ve halk arasında Ukbe bin Amir olarak tanınmasından dolayı sahabeden bahsedilen yerlerde bu şekliyle kullanılacaktır.

⁸Sahih-i Müslim, Kitābü'l İmare, 52/167.

Müellif tarafında Arapça yazılan hadisin bir kelimesi unutulmuştur. Doğru yazılışı şu şekildedir: “illā inne 'l ūvvete fi'r remiy”dir. Anlamı “Bilesiniz ki kuvvet remiydir (atmaktır)” şeklinde tercüme edilmiştir.

Ve bu ma‘ nā-yı mü’eyyid (14) yine ‘ Ukbe bin ‘ Āmir ḥazretlerinin rivayetlerinde
(15) vārid olmuşdur ki şāhibü’s-sa‘ āde, Peyğamber

[5b]

(1) belīgü’l-ifāde şallallahu ‘ aleyhi ḳaderemā erādehu (2) ḥazretleri fi‘ l-i remī tervīc
ve eḥabbi alāt-ı (3) ḥarb olmasıyla ta‘ allümine kāfe-i ‘ ibādī (4) tehyīc idüp irmū
verkebū ve en termū eḥabbu (5) ileyye min en terkebū ve külli şey’in yelhū bihi’r
racülü bâṭilun (6) illā remyā’r raculi biḳavsihi ve ta’dībehu feresehu ev
mulā‘ abetuhu imra’atehu⁹ (7) ya‘ nī tīr-endāz ve süvār-ı ḥayl- perdāz olun. Lakin (8)
ālāt-ı remy i‘ māl fārisiyyet ile i‘ māl iştiğālınızden (9) ‘ indimde sevgülü bir ma‘ nā-yı
ni‘ me’l-ibdāldır ve (10) insān-ı kerāmet-nişānıñ i‘ māl-i ālāt-ı remy (11) ve te’dīb-i
fers ve zevcesiyle mulā‘ abesinden (12) ma‘ ādā lu‘ b u lehv ile iştiğālī bâṭıl (13) ve
ḥilye-i şayḥat ve cevāzdan ‘ atıldır. Ve bu ḥadīṣ-i (14) şerīf-i beşā’ir-i elif taḥḳīḳ
kerde-i ehl-i te’līf (15) üzre bu vechle mezāmīn-i redif olur ki

[6a]

(1) remyiñ fevā’id ve menāfi‘ i rükūb-ı ḥaylden (2) ekşer ü evfā ve her vechle efzal
ve a‘ lī ve enfa‘ (3) ve evlādır. Zīrā tīr ü kemān ‘ indel’l-itḳānı meşy (4) ve rükūbun ve
ḳıyāmun ve ku‘ ūdun ve hūbūtun ve şu‘ ūdun (5) ve berr ü baḥr ve ḳarīb ü ba‘ īdu ve
ḥişāri ‘ asīru’l (6) -ḳarāru ve sā’iru sehl ü şa‘ ab ve ḥafī ve cellī (7) mevāzi‘ de
isti‘ māli āsān ve ḳalīl’ul-me’ūne (8) olduğu zāhir ve ‘ ayāndır. Ve aşḥāb-ı kerāmet (9)
-nişābdan Ebū Hureyre raḍiyallahu ‘ anḥ ḥazretleri (10) daḥı küllü’l-lehvin min’ed-

⁹ Anlamca aynı olan hadisler mevcuttur. Ancak metinde bahsi geçen hadisin kaynağı bulunamamıştır.

dünyā bāṭılun ilā şelaşeten intizāluke (11) bi kavsike ve ta'dibuke ve fereseke ve
mulā' abeteke ehleke feennehā (12) mine'l-ḥaḳ¹⁰ ya' nī “Şeşdir dünyada a' māl-i
marziyyetü'l- māl-i (13) şelaseden mā' adā beydaḳ-ı lu' bi i' māl ḥāric-i ḥavze-i (14)
ḥaḳḳ-ı resīs'ül-bünyān ve dāḥil-i ḥazīre-i zelāl (15) ve buṭlandur” diyü buyurduḳları
ḥadīs-i şerīf

[6b]

(1) meberret-i redīf, sābiḳu'z-zikri ḥadīs-i şerīfiñ (2) maẓmūn-ı ḥaḳīḳat-maḳrūnun
fehvā-yı taḥḳīḳ ile (3) te'līf eylemiştir. Bu daḥı evrāde-i ruvāt-ı (4) şıḳātdır ki Ḥālīd
bin Zeyd raḍiyallahu 'anh ḥazretleri (5) zamān-ı sa' ādet-i 'atāddan bir zāt-ı sūtūde-
(6) şıfāt olmaḡın ḥāl u şanını tebyīn zımnında (7) remy ḥaḳḳında vāride olan aşarı
ta'yīn (8) idüp şöyle buyurmuşlar ki: “Ben kemān-ı 'ilm-i remyi (9) ḳabze-i
taşarruflarına alan rumāt-ı sa' ādet-simātdan (10) ma' dūd bir 'abd-i ṭali' 'il-mes'ūd
idim ve gāh-be-gāh (11) 'Uḳbe bin 'Āmir tesviye-i mevāsım-i mürāfaḳāt için (12)
te'sīs-i esās-ı müvāsāt ve terşīş-i bünyān-ı (13) mevāḥāt iderek baña uğrayup ‘Ya
Ḥālīd gel (14) seniñle oḳ atmaḡa gidelüm’ ta' bīri ile (15) ḥiṭāb ve ben daḥı bilā-
tevaḳḳuf peyrev-i āḡāz emri

[7a]

(1) olup bi'l-mu' ayyene¹¹ meydān-ı sa' d-iḳtirān (2) remye şitāb ve istifā-yı ḥaẓẓ
idinceye dek (3) ayakdaşım ile o bābda kām-yāb olurum. Bir gün (4) hevā-yı bī-revā-
yı ṭabī' at-ı imā ile şadā-yı lāzımu'l (5) -iḳtidā-yı sa' ādetlerine ittibā' ve ḥurūcda bir

¹⁰ Aynı anlamda farklı hadisler mevcut olup bu hadise başvuru kaynaklarda rastlanmamıştır.

¹¹ Müellif, kelime sonundaki nun harfini unutarak mu'ayye şeklinde yazmıştır.

(6) miḳdar meḳs ve tevḳif birle icrā-yı merāsım (7) intifā‘ dan imtinā‘ eyledigimde
‘Uḳbe bin ‘Āmir (8) daḥı ‘Müjdelerim var saña ya Ḥālīd, olma (9) şaḳın suhūle sen
ābid gör ne buyurdı. (10) O Resūl-i Ḥüdā, diñle idüp yoluna cānlar (11) fedā diyüp
bu ḥaberi beşāret eşeri kendüye (12) iḥbār u inbā eyledi.” İnnallahe yudḥilu bi’s
sehmi’l (13) -vāḥidi şelaşete nefer’ül cenne şāni’ ahu yeḥtesibu fī şun‘ ihi’l (14) ḥayr
ve’r ramī bihi ve munbelehu vermū verkebū ve en (15) termū ehabbu ileyye min en
terkebū¹² ve leyse’l lehū illā fī şelaşetin

[7b]

(1) tādībe’r raculi feresehu ve mulā‘ abetihi ehlehu ve remyihi (2) bıḳavsihi ve
neblihi ve men tereke’r ramyā ba‘ demā (3) ‘alimehu fehıya ni‘ metun terekehā en
ḳale keferehā¹³ (4) ya‘ nī cenāb-ı Ḥaḳ ve feyyāz-ı muṭlaḳ taḥḳīken bir dāne (5) oḳ
sebebiyle üç nefer kimesneyi dāḥil-i ḥaremserāy-ı (6) cennetü’l-mevā itse gerekdir.
Biri cenāb-ı (7) Bārīden ḥayr ile mücāzāt ve meşūbātu’l-hiyye (8) ile mükāfāt
olacaḡın ümīd ve i‘tiḳād (9) iderek o sehmi fi‘le getürüp yapa ve biri daḥı (10) bāzū-
yı himmet ile o sehmi remy idüp ata ve biri (11) daḥı o sehmin rāmisi olan pehlevān-
ı sa‘ādet- (12) iḳtirāna remy içün şunıvire. Ve oḳ atıñ (13) ve ata binüñ ve oḳ
atmañız ‘indimde ata binmeñizden (14) eyü ve sevgülüdür ve şelaş-i mezkūre-i
muḥarrereden (15) mā‘adā lu‘b ya‘ nī oyun oynamāḡa cevāz

[8a]

¹² Ebÿ DÀvÿd, Cihad, 23; Tirmizi, Fedāilü’l Cihād, 11/1637.

¹³ Hadisin ikinci kısmına ait kaynak bilgisi bulunamamıştır.

(1) yokdur. Ve sa‘y u himmet zımnında meleke (2) huşûliyle hazzāk olduğdan sonra bi‘l-küllîye bırakmak (3) dağı yokdur. Kim ki ba‘de’t-ta‘ allüm birağursa kıbel-i (4) rahmāndan tefazzulan ve keremen kendüye i‘fā ve ihsān (5) olunmuş bir ni‘met ve mekremet idi. Bilmeyüp anı terk (6) itmiş olur. Yāhūd ‘adem-i şükr ile küfrān-ı (7) ni‘met olmuş olur. Bir rivāyetde bu hadīş-i şerīf (8) şöyle vārid ve te’līf olunmuş ki Hāzret-i Bārī (9) bir ok sebebiyle üç kişiyi cennetü’l-me’vāya īvā (10) ider. Biri ok işleyen ve biri dağı şatup (11) ve alan ve fī sebīlillāh gāzilere viren ve biri (12) dağı fī sebīlillāh ok atan diyü buyurulmuşdur. (13) Ve Resūl-i Ekrem şallalāhu ‘aleyhi vesellem hāzretleriniñ (14) katında ok atmak eḥabb u ergāb ve sātir alāt-ı (15) cihāda nisbet etemm ve ekmel olmasına edille-i İmām

[8b]

(1) Neccāri ‘aleyhi rahme’l-Bārī, Seleme bin Ekva‘ (2) hāzretlerinden rivāyet eylediği hadīş-i şerif (3) hāqīkat-i redīfidir. Şu vechle ki bir gün peygamber-i (4) şefā‘ at-güster ‘aleyhi şalavat min evcede levhü’l (5) -eşer hāzretleri ‘ibād-ı ‘ibādet-i ‘itāddan bir (6) t̤ā’ife-i rumāt-ı sa‘ādet-simāta uğradı ki (7) anlar remyle yarış ve mübārāt iderlerdi. T̤ā’ife-i (8) mezbūreniñ bir fırkasına “Yā benī İsmā‘il, ebu’l-‘Arab (9) olan babañız Hāzret-i İsmā‘il atıcı idi. Sizler (10) dağı atıñ. Ben dağı sizler ile olayın”¹⁴ diyü fırka-ı (11) mezbūre-i murāfaḫatı zāt-ı risālete ta‘yin ve i‘tibār (12) ile ihtiyār buyurduklarında, fırka-ı uḥrāya şābit-i (13) peykān-ı muḫābla kâşimetü‘z-

¹⁴ Buhāri, Menakıb, 4/350.

zuhūr-ı muḳāveme olmağın (14) derḫāl ok atmağdan el çeküp bi-mecāl тұrunca (15)

Sultān-ı Kevneyn ḫazretleri: “Ok atmağdan niçün

[9a]

(1) el çeküp тұrdıñız” diyü ḫitāb-ı meṣṭāb (2) ile istikṣāf-ı ḫāl-i ṣavāb

buyurduklarında anlar (3) dağı “Neyleyelim yā Resūlullah, seniñ sāye-i ma‘ delet- (4)

vāye-i mūrāfaqtıñ ta‘ife-i uḫrādan def‘-i dağdağa-ı (5) ḫarāret-i mesbūḳiyyet eyledi.

Bundan soñra ne yüzden (6) bizlerde yārā-yı mukāvemmet ve iḫtidār-ı müsābaḳat (7)

ḫadd-i imkānda ola” diyü ibrāz-ı şūret-i i‘cāz (8) eylediklerinde, ol ṣāh-ı eyvān-

nübüvvet ve ol (9) mültecā-yı dīn ü devlet, ‘aleyhi’ş-şalavat ve’t-taḫiyye (10)ḫāzır-

nevāz erbāb-ı himmet olup “Atıñ ben cümleñiz (11) ile böyle oldum” diyü cevāb-ı

kanā‘ at-niṣābı (12) kendülere işrāb idince rivāyet-i saḫīḫa üzre (13) yine yarış ve

mübārāta mübāderet ve aḫşama (14) dek müsābaḳata müdāvemmet eylediler. Ammā

biri (15) birini sebḳata yārā ve miknet¹⁵ olmadı ve bu

[9b]

(1) bābda vāride olan eḫādīs-i nebeviyyeden biri (2) dağı İmam Müslim raḥme‘l-

ḳādir‘ül-mün‘im ḫazretleriniñ (3) ‘Uḳbe bin ‘Āmir ḫazretlerinden rivāyet

buyurdukları (4) ḫadīs-i şerīfdır setuftaḫū ‘aleykum areḫūne (5) ve yekfīkum allahu

felā ye‘cizu eḫadukum en yelhuve ḳāsehu¹⁶ ya‘nī şimden (6) soñra size yerler fetḫ

olunsa gerekdir ve Allāhu (7) Te‘ālā size kafīdır. İmdi siziñ biriñiz (8) oḳlarıyla

¹⁵ Güç, kuvvet anlamındaki ‘miknet’ kelimesi müellif tarafından kırmızı mürekkeple ‘müknet’ şeklinde harekelenmiştir. Doğru söylenişinin ‘miknet’ olduğu düşünülmektedir.

¹⁶ Müslim, İmāret, 52/1918.

oynamağdan ‘âciz olmasun ya‘nî (9) inşâllâhu Te‘âlâ vezân-ı bād-ı nuşret ile küffâr-ı (10) bed-girdâr yedinden nice memâliki kabza-i taşarrufuñuza (11) alsañız gerekdir. Bârî Te‘âlâ mu‘în ve zâhîr ve her (12) vechle size naşîrdır. Heman ok atmağı elden (13) kıovmak size lüzûm-ı emr-i muğarrer ve şaḥîfe-i itḳân (14) ve iz’ânda kalem-i tîr-i şemşîr-i nazîr ile ber-vec-i taḥḳîk (15) muḥarrerdir. Ve İmâm Ṭaberânî ‘aleyhi rahmetü’z-zâtü’s-

[10a]

(1) Secânî naklinde Sa‘d bin ebî Vaḳḳâş, (2) raḏî‘ anhu min aleyhi’l-menâs ḥazretleri rivâyet (3) buyururlar ki ‘aleykum bi’r-remyi feinnehu ḥayrun lu‘ bikum¹⁷ (4) ya‘nî ok atmağa mülâzemet ve âlâtını isti‘mâle (5) müdâvemet idiñ. Zîrâ ok atmak siziñ (6) lu‘buñuzuñ ḥayırlusı ve oyunuñuzuñ sevgülüsüdür. (7) Bu daḥı taḥḳîk-kerde-i erbâb-ı rivâyetdir ki (8) cenâb-ı câbir ile Câbir bin ‘Umeyr Enşârî raḏî (9) ‘anhuma el-Bârî ḥazeratı tesdîd-i sâ‘id-i riyâzet (10) ve teşdîd-i bâzû-yı nebâlet için ok atarlar (11) iken birisi mu‘âmele-i tehâvun birle sâḥir-i istirâhatda (12) bir miḳdâr qarâr idince “Âḥiri uşendiñ ve (13) uşandiñ mı? Gel saña Sulṭânü’s-Şeḳaleyn şallallâhu (14) ‘aleyhi miḳdâr-ı zerrâtü’l-kevneyn ḥazretleri ne (15) buyurdu söyleyin” diyüp bu ḥadîş-i şerîfi

[10b]

(1) beyân ve ‘ayân buyurdu. Külli şey leyse min zıkr (2) illâhi te‘âlâ fehuve lehven illâ erba‘ ḥişâlin meşâ’ül rucul beyne’l (3) ğarażeyni ve ta’dîbehu ferâsehu ve

¹⁷ El-Muècemü’l-Evsât, 2049.

mülâ‘ abetehu ahlehu ve te‘ allum yesbehu¹⁸ ya‘ nî her (4) şey ki lâzıme-i hâl ehl-i
ikbâl ve zübde-i a‘ lâ-yı (5) a‘ māl olan zikrullâhîñ ğayri olup havza-i (6) taḳdîs-i
seccâne dâhil olmaya. Ol lu‘ b u lehv (7) ve oyundur. İllâ dört ḥaşlet kâ‘ ide-i
mezkûre (8) den müsteşnâ ve zâbıta-i müsteḳaddimedden iḥrâc (9) ile mu‘ tenâdır. Biri
iki nişân arasında (10) tekâpû idüp gezmekdir. Oḳ atmaḳdan (11) kinâye olduğı
raḳam-zede-i erbâb-ı taḥḳîḳdir. (12) Ve biri daḥı bindiĝi atı te‘ dîb ve ma‘ reke-arâ-yı
(13) ḳitâlde tarz-ı cevelân-ı ta‘ lîm ve biri daḥı zevce-i (14) menkûhasıyla icrâ-yı
merâsim-i mülâ‘ abe-i şer‘ iyye (15) dir. Ve biri daḥı ḳaşırĝa-ı mehâlik-i deryâda

[11a]

(1) istiḥlâk ve istiĝrâk-ı ḥavfı muḳarrer (2) olup ol vechle nef‘ i zâhir olmaĝın zevraḳ-
(3) âsâ şuda yüzmek âdâbını öğrenüp icrâ (4) eylemekdir. Erbâb-ı aşâr bu mażmûnı
daḥı iḥbâr (5) eylemişdir kim: “Oḳ yarışan kimesneler biri (6) birine ḳarşu iki nişân
diküp evvelâ bir (7) bölüĝi gelüp ol iki nişânıñ birisi yanından (8) ol bir nişâna ḳarşu
oḳların atalar. Ol bir (9) bölük daḥı gelüp oḳları düşürüp evvel (10) tırduḳları nişâna
toĝrı atalar. Ve böyle (11) olmaḳ müsteḥabdur” diyü teşrîḥ eylediler. Şâhibü’l (12) -
muĝnî ‘ aleyhi raḥmet’ül-ĝanî “Sünnet budur ki (13) nişân iki ola. Zîrâ aşḥâb-ı
Resûlullah (14) şallallâhu ‘ aleyhi vesellem böyle atarlardı” diyü (15) buyurmuşdur.
Ve yine Resûl-i Ekrem şallallâhu

[11b]

¹⁸ El-Muècemü’l-Evsât, 8147.

(1) te‘ālā ‘aleyhi vesellemden mervīdir ki mā beyne’l (2) ġarezeyni ravzatūn min riyāzi’l cenneti¹⁹ ya‘ nī (3) iki nişān arası cennet bāğçelerinden bir (4) bāğçedir demekdir. Ammā iki nişān diküp (5) ol vaqt rāst gelür ki hevā sākin olup (6) bir cānibe muvāfık ve cānib-i āḥere muḥalif olmaya (7) ve Ebu’d-Derdā raḍiyallāhu ‘anh ḥazretleriniñ (8) rivāyetlerinde şöyle vāқи‘ olmuşdur ki Resūlullāh (9) şallallāhu ‘aleyhi vesellem ḥazretleri men meşī (10) beyne’l ġarezeyni kāne lehu biküllī ḥaṭvetin ḥasenetūn²⁰ diyü (11) buyurdılar. Ya‘ nī “Şol kimesne ki iki nişān (12) arasında yürüye ya‘ nī birinden birine oḳ (13) atup vara gele, oḳların devşüre her adım (14) muḳābelesinde aña bir şevāb ḥāşıl olur” (15) demekdir ve ‘Amr²¹ bin ‘Abese raḍiyallāhu ‘anh

[12a]

(1) eydür: “Resūlullāh şallallāhu ‘aleyhi vesellem (2) ḥazretleriyle Tā’if kabīlesini muḥāşara itdik, (3) ḥatta işitdim. Buyurdi ki men remā bisehmi fī (4) sebīlillāh felehu²² ‘adlu muḥarririn²³ ve men belega bisehmin (5) fī sebīlillāh²⁴ fī’l cenneti²⁵ ya‘ nī bir kimesne ki fī (6) sebīlillāh bir oḳ ata, aña bir esīr āzād iden (7) şevābına berāber şevāb virilür ve şol kimesne (8) ki fī sebīlillāh atduğı oḳı yerine yetişdüre, (9) aña cennetde bir derece virilür” demekdir. Ba‘ zı (10) ḥadīş-i şerīfde Resūlullāh

¹⁹ Cāmiu’l Ehādis, 10822.

²⁰ Cāmiu’l Ehādis, 23988.

²¹ ‘Amr’ kelimesi ‘Ömer’ şeklinde harekelenmiş olsa da sahabenin halk arasında bilinen ismi Amr olduğu için çevriyazıya doğru olduğu düşünülen şekilde aktarılmıştır.

²² Müellifin “felehu” olarak yazdığı kelimenin doğrusu “fehuve lehu” şeklindedir.

²³ Tirmizî, Fedāilü’l-Cihād, 11/1638.

²⁴ Müellif “fī sebīlillah” kelimesinden sonra hadis-i şerifteki bazı kelimeleri unutmuştur. Anlamında doğru verdiği hadisin Arapça olarak doğru yazılışı “bisehmin fehuve lehu derecetun fī’l cenneti” şeklindedir.

²⁵ Nesâî, Cihād, 26/3145.

şallallāhu ‘aleyhi ve (11) sellem hâzretlerine “Derece nedir yâ Resûlullâh?” (12) diyü su’âl itdiklerinde “İki derecenin ortası (13) yüz yıllık yoldur” diyü cevâb-ı bâ-şavâb (13) buyurdılar. ‘Amr eyitdi: “Ol gün on altı (15) ok atup yetiştirdim.” İmâm Nesâî rahmetul

[12b]

(1) lâhu ‘aleyh naklinde yine ‘Amr bin ‘Abese’den mervî (2) olmak üzere Resûlullah şallallāhu ‘aleyhi vesellem (3) men şâbe şeybeten fî’l islâmi kânet lehu nûran (4) yevme’l kıyâmeti ve men ramâ bisehmin fî sebîlillâhi (5) febeleğâ’l ‘aduvve ev lem yebluğ kâne lehu ka’etkırâkabetin (6) ve men a’tekırâkabeten mu’mineten kânet (7) lehu fedâ’uhu mine’n nâri uzvan (8) ye’uzvin²⁶ (9) diyü buyurdular. Ya’ nî şol kimesnenin ki İslâm (10) içinde saçı şakalı ağara, ol aklık kıyâmet (11) gününde aña nûr olur. Ve şol kimesne ki fî (12) sebîlillâh bir ok ata, gerek düşmene irişe, (13) gerek irişmeye aña bir esîr âzâd itmek kadar ecr-i (14) cezîl hâşıl olur. Ve bir kimesne ki bir mü’min (15) esîr âzâd eyleye ol aña cehennem odundan fedâ

[13a]

(1) olur. Her ‘uzvı muğâbelesinde cehennemden (2) bir ‘uzvı azâd olur dimekdir. Ve fî sebîlillâh (3) bir ok atmak bir esîr âzâd itmek kadar (4) sevâblu olmak hakkında ‘ibârât-ı muhtelifi ile (5) dahı çok hadîs-i şerîf vârid olmuştur. (6) Ve cümle fezâ’ilinden biri dahı budur ki Teberânî (7) naklinde ‘Ukbe bin ‘Abdu’s-sulemi rađiyallāhu ‘anh (8) eyitdi: “Benî Karizehu ve Benî el-Nazîr gâzâlarında Resûlullâh

²⁶ Nesâî, Cihâd, 26/3144; Ebû Davud, Itk, 14/3966.

(9) şallallāhu ‘aleyhi vesellem ‘Şu şişāra ya‘ nī (10) Hayber Kal‘ esine her kim bir ok koyarsa aña (11) cennet vācib olur’ diyü buyurdılar. Ve ben (12) ol gün üç ok koydum” diyü hikāyet (13) eyledi. Ve ba‘ zı hadīş-i şerīfde daḥı buyurmuşdur (14) ki bir kimse fī sebīlillāh bir dāne ok atsa (15) kıyāmet gününde aña nūr olur. Ya‘ nī ol kimse

[13b]

(1) yevm-i ahiretde zulumāt görmeye, nūr icinde ola (2) dimekdir. Enes bin Mālik raḍiyallāhu ‘anh Resūl-i (3) Ekrem şallallāhu ‘aleyhi vesellem ḥazretlerinden rivāyet (4) iderler ki meni’t teḥāda ḳavs-en ‘arabiyyeten ve cefīraha ya‘ nī (5) kenā netuhu nefallahu ‘anhu’l fıkra erba‘ īne seneten²⁷ (6) ya‘ nī şol kimesne ki tırkeşiyle bir ‘Arabī yay ala (7) Ḥaḳ Te‘ālā ol kişiye kırk yıl faḳrlığı nefiy idüp (8) gidere dimekdir. *Bedāyi’ u Esrār* adlu kitābda (9) zikr olunur ki Ḳavs-i ‘Arabī çok nev‘ üzredir. (10) Kimisi Ḥicāziyyedir ve kimisi Vāsıṭıyyedir ve kimisi (11) ḡayridir. Cümlesine Ḳavs-i ‘Arabī derler. Zīrā ok (12) atmaḳ Ḥicāz memleketinde ‘Arab ṭā’ifesiniñ aşlı (13) Ḥazret-i İsmā‘īl ‘aleyhi’s-salavati’l-celīlden ḳalmışdır. (14) Ve Ḳavs-ı Ḥicāzī daḥı iki dürlüdür. Bir kısmı heman (15) bir ağaç budağından yonarlar ve kiriş taḳup

[14a]

(1) isti‘ māl iderler. Bir kısmı daḥı bir miḳdār (2) arḳasını siñirleyüp içine keçi boynuzı (3) yapışdırırlar. Ḥicāz ḥalkınıñ yayları böyledir. (4) Ve Ḳavs-ı

²⁷ Hadisin kaynağına ulaşılammıştır.

‘ Arabiyyeniñ bir nev‘ i daħı oldur ki ağaçdan (5) ve boynuzdan, siñirden ve tuzdan terkīb (6) olunmuş ola. Ekşer-i memālikde isti‘ māl olunan (7) yay budur. Buña Vāsıtyye dirler. Anıñ içün ki (8) Hicāz yayıyla ‘ Acem yayı ortasında bir nesne (9) der-ħaķķ-ı edā mutavassıtır. Ğalať idüp Vāsıtyye (10) denilmiştir. Yoħsa Vāsıta didikleri şehre (11) mensüb degildir. Zīrā ol şehirden muķaddem bu (12) yay böyle tesmiye olunurdu ve mezbūr şehri ‘ İraķ (13) memleketinde şöñradan Ğaccāc binā eylemiştir. Ve‘l-ħāşıl (14) mu‘teber yay budur. ‘ Acem yayı daħı bu eczādan (15) işlenür ve lakin kıatı uzun ve bol olur

[14b]

(1) ‘ Acem pādişāhları bunuñla atmışlar. Binā ‘en‘ aleyh, (2) ba‘ zı rivāyetde isti‘ mālī mekrūhtur. Zīrā anlara (3) teşeyyüh lāzım gelür. Mümkün mertebe ise anlara (4) uymaķdan ictināb lāzımdır. Zīrā ehl-i İslām (5) “Kefere üslubın kullanaķ lā ‘ıķ degildir” didiler. (6) Aşlā teşebbüh ħātırası olmasa isti‘ mālī cā ‘izdir. (7) “‘ Ulemā ittifaķ itmişlerdir” diyü şāhibü‘l-muğnī (8) naķl itmiştir ve oķ atmaķ fazīletinde hemān (9) bu kifāyet ider ki Resūlullāh şallallāhu ‘ aleyhi ve (10) sellem ħazretleri bunı öğrenmegi Kurān-ı ‘ azīmü’ş-şānda (11) zıkr itmiştir. İmām Evzā‘ i Yaħyādan rahmetullāhi (12) ‘ aleyhümā rivāyet itmiştir ki Resūlullāh şallallāhu (13)‘ aleyhi vesellem te‘ allemū‘l rümāyete ve‘l Kurāne ve ħayru (14) sâ‘ āti‘l mu ‘mini ħīne yezkurullah²⁸ diyü buyurmuşlardır. (15) Ya‘ nī oķ atmaķ öğrenmek Kurāñ öğrenmek

[15a]

²⁸ Cāmiu‘l-Ehādis, 10823.

(1) ve mü'miniñ sâ'atleriniñ yegreki Hâk (2) Te'âlâ hazretlerini zıkr itdiği zamandır demekdir. (3) Ve İmâm Teberânî rahmetullâhi 'aleyh naklinde Kays (4) bin ebî Hâzim raḍiyallâhu 'anh eyitdi: “Yermük (5) cengine gidüldiği zamânda gördüm, Hâlid (6) bin Velîd raḍiyallâhu 'anh iki nişân arasında (7) ok atardı. Yanında aşhâb-ı Resûlullâhdan (8) niceler var idi. Hâlid buyurdi ki umirnâ en (9) nü' allemi evlâdenâ er-remî ya' nî bizlere emr olunmuşdur ki (10) evlâdımıza ok atmak ve Kuran okumağı ta' lîm (11) idevüz” demekdir. Ba' zı rivâyetde şuda yüzmek (12) dağı ta' lîm ideler diyü vârid olmuşdur.²⁹ Bu dağı (13) maḥallinde ğayet nâfi' hünerdir. Sa'îd bin Manşûr (14) raḍiyallâhu 'aleyh nakl eyler ki: “Aşhâb-ı Resûlden (15) şallallâhu 'aleyhi vesellem Huzeyfe hazretlerini raḍiyallâhu

[15b]

(1) 'anh medâyinde gördiler. İki hedef ortasında (2) yelüp segirdirdi. Üzerinde izârı yoğ ıdı” (3) diyü buyurdi. Hedef odur ki ok atmak için (4) yerden yüksek bir nesne iderler. Toprakdan, ağaçdan (5) olsun, sebetden olsun aña hedef dirler. (6) Hâşılı nişân demekdir. Gâh olur ki bunun (7) üzerine kodukları bez ya kâğıd pâresine hedef (8) dirler. Ve izâr didikleri 'Arab tã'ifesi (9) belinden aşağıasına peştemâl gibi bağladukları (10) nesnedir. Ayağa tolaşmasun diyü ok atarken (11) belinden çözüp gidermiş. 'Abdullah bin 'Amr (12) raḍiyallâhu 'anhümâ iki nişân arasında yelüp (13)

²⁹ Es-Sünenü'l-Kübrâ Li'l-Beyhakî, 19742.

segirdüp şehâdet-i ayn³⁰ iderken gördiler (14) demiştir. Bu rivâyetler delâlet ider ki aşhâb-ı (15) kirâm rıdvânallahu te‘âlâ ‘aleyhim ecma‘ in ok

[16a]

(1) atmak hışıusunda ne ihtimâmlar iderlermiş. (2) Devlet anı ki anlara mutâba‘ at eyleye. Ba‘ zı (3) ‘ ulemâ rahmetullâhi te‘âlâ buyurur ki: “Aşhâb-ı devlet (4) ok atdukları zamânda lâıyk³¹ olan budur ki (5) ‘ azamet ü kibr yâ kullanmayalar ve Müslümânlarla karışup (6) ok atmağdan ‘âr itmeyeler. Bir hoşça açılup (7) tekellüfı giderler. Ve bunı ‘ ibâdet bilüp Allâhu Te‘âlâ (8) hâzretinden ecr ü şevâblar ricâ iderler. Bu meşrû‘ (9) ve la‘îf ‘ ameldir. Bunı sâ‘ir lu‘ b u lehve kıyâs (10) itmeyeler. Ve ok atarken lâğ ve la‘îfe idüp (11) ihvânıyla görüşmekde nesne yokdur. Belki (12) müsteħabdır. Mâdâm ki şer‘-i şerîfe muhâlif (13) važ‘ olmaya, câ‘ izdir” demişler. Rivâyet iderler ki (14) Bilâl bin Sa‘ d hâzretleri rağiyallâhu ‘anh eyitdi: (15) “Bir nice kavme yetişdim ki nişânları arasında

[16b]

(1) yelüp segirdirlerdi ve güreşürlerdi. (2) Ahşam olıcağ ruhbân olurlardı.” didi. (3) Bunlardan murâd aşhâb-ı Resûldür şallallâhu (4) ‘ aleyhi vesellem ya‘ nî ok atarken tekellüfı giderüp (5) açılurlardı. Ahşam olsa yine kemâl-i edeb (6) üzre havf u haşyet ile ‘ ibâdetlerine (7) meşğül olurlardı dimekdir. Rıdvânallâhu (8) te‘âlâ ‘ aleyhim

³⁰ Müellif tarafından “şehâdet” kelimesi ‘sehâdet’ olarak noktasız bir şekilde yazılmıştır. Fakat doğrusunun şehâdet olduğu düşünülmektedir.

“ayn” kelimesinde de ‘ye’ harfinin dışı yapılmış noktaları unutulmuştur.

³¹ Müellif “lâ‘ık” şeklinde yazmıştır. Kelimenin bundan sonraki kullanımlarında metin içerisinde doğrusu yazılarak verilecektir.

ecma‘īn ve zikr olunan Bilāl bin (9) Sa‘d tābi‘īniñ ‘ulemāsından ve ‘ābidlerindendir.

(10) Bir gün bir gicede biñ rek‘at namāz kılurdu. (11) Ve ‘ādet idinmiş idi Şemseddīn

bin Kāyım rahmetullāhi (12) ‘aleyh naql itmişdir ki: “Bir kere aşhāb-ı kirāmdan

(13) bir tā‘ife ok yarışmağa meşguller iken Resūlullāh (14) ‘aleyhi vesellem yanında

‘Yā Resūlullah, namaz vaḳti (15) oldu’ didiler. Resūlullah şallallahu ‘aleyhi ve sellem

[17a]

(1) daḥı “Anlar namāzdadır’ diyü buyurdılar.” (2) Ya‘nī mādāmki namāz vaḳti geçüp

fevt olmaḳ (3) lāzım gelmeye, ok atanlara namāz şevābı ḥāşıldır. (4) Yine namāza

daḥı yetüşürler, kılurlar dimekdir. Ve İmām (5) ‘Abdullah Ḥalīmī rahmetullāhi

‘aleyh dimişdir ki: “Ok (6) atmaḳ fazīletinde bu yeter ki Resūlullah şallallāhu (7)

‘aleyhi vesellem Uḥud ğazāsında Sa‘īd bin ebī Vaḳḳāş (8) raḍiyallāhu ‘anh

ḥazretlerine irmi fedāke ebī ve ummī³² (9) buyurdu.” diyü buyurdu. Ya‘nī at yā Sa‘d

(10) atam ve anam saña fedā olsun dimekdir. “Bu sözi (11) Resūlullah şallallāhu

‘aleyhi vesellem ğayri kimesneye (12) hiç buyurmamışdır.” diyü naql itdiler. Ve İbn-

i Zehī (13) rahmetullāhi ‘aleyh *Tezhīb* adlu kitābında yazmışdır (14) ki Ebū

‘Abdullāh Cürcānī rahmetullāh ki İbrahīm (15) Edhem ḳaddesallāhu sırrıhu’l-‘azīz

ḥazretleriniñ

[17b]

(1) yoldaşıdır. Rivāyet itmişdir ki: “İbrahīm ḥazretī (2) deryā seferine ğazāya gidüp

anda vefāt itmişdir. (3) Yoldaşları geldikte ḥikāyet itdiler ki vefāt (4) itdügi gice elli

³² Buhari, Megazi, 96/4055; Müslim, Fedailu’s Sahabe, 5/2412.

beş kerre namāz için abdest (5) tazeledi ve öleceğin tıydu ve “Baña yayımı (6) kuruviriñ didi. Yayını kurdılar, kabzasına (7) yapışduğı gibi teslim-i rūḥ itdi.” diyü naql (8) itdiler. Raḥmetullahı te‘ālā ‘aleyhi raḥmeten vasi‘a (9) ba‘zı ‘ulemā eyitdiler ki: “İbrāhîmin bundan murādı (10) yevm-i kıyāmetde bu hey‘et üzre kıopmak idi” (11) didiler. Şu dağı ma‘lūm ola ki İmām Mālik (12) raḥmetullāhi te‘ālā ‘aleyhi raḥmeten vasi‘a buña (13) zāhib olmuşdur ki at kıullanmak öğrenmesi, ok (14) atmak öğrenmekden efzal ola. Ammā ekşer-i ‘ulemā (15) kıatında ok atmak ve ok yarışmak

[18a]

(1) efzaldür. Zîrā Resûlullāh şallallāhu (2) ‘aleyhi vesellem ḥazretleriniñ irmū ev erkubū ev en (3) termevā aḥabbu aleyyi min en terkebū³³ buyurdukları (4) ḥadıṣ-i şerîf rûşen delildir ki ok atmak (5) efzal ola. Ma‘nāsı; ok atıñ ve binūñ ve ok (6) atduğıñuz bindüğüñizden baña sevgülüdür dimekdir. (7) Zāhir budur ki Resûlullāh şallallāhu ‘aleyhi vesellem (8) ḥazretlerine kıanķısı sevgülü ise ol efzal (9) olur. Ba‘zı ‘ulemā dağı buyurdılar ki: “İkisi (10) bile olmayınca sipāhilik tamām olmaz. Düşmen (11) ırakda iken ok atmak enfa‘dır. Ammā biri birine (12) kıarışdığı zamānda at kıullanmak enfa‘dır. Ve (13) şöyle ki ‘asker-i İslāma bunlardan eşedd bir (14) nesne olursa ol efzaldır” didiler. Fî’l- (15) ḥaķîķa murād olunan İslāma nef‘ ve kefereye

[18b]

³³ Tirmizî, 20; Fedâilü’l-Cihād, 11/1637.

(1) zarar yetiřdirmekdir. Bu ma‘ nâlarda her anı nesne (2) enfa‘ ola ol efzâldir. Bu tadîrce dūřmen (3) alayına bir yahřı ob oyma nice o atmadan (4) yegdir.

Fařlu’s-Sānî: Resûlullâh şallallâhu te‘ âlâ (5) ‘ aleyhi vesellem azretleriniň yayları ve tîrkeşi (6) ve isimleri beyânındadır. Resûlullâh şallallâhu (7) ‘ aleyhi vesellem azretleriniň beř yayı var idi. (8) İsimleri bunlar idi ki zıkr olunur: Revâ (8) ve şafrâ, Beyzâ, Zevrâ, Ketüm. Ba‘ zıları bir yayı (10) daı rivâyet itdiler ki adı Saddâd ve bir tîrkeş (11) var idi. İsmi Kafür idi ve tirkeřiniň (12) baı ayışdan idi ve alkaları ve toası (13) gümüşden idi. Faşlı’s-Sâliř: Öndül koyup (14) at ořma ve o yarışma nice gerekdir. řer‘ -i (15) şerîfe muvâfı ola, anın beyânındadır. ‘ Arab

[19a]

(1) dilinde at yarışmaa müsâbaa ve o (2) yarışmaa nizâl, ikisi daı sünnetdir.

Ammâ şöyle (3) gerekdir ki azâda lâzım olur diyü idmân (4) ideler. Ve müsâbaa şer‘ î olmaa on řartıñ (5) vücûduna tevauf ider. Evvelâ öndül oyup (6)

oşduları nesne azâda lâzım olur nesne (7) gerekdir. At ve deve oşma bi’l-ittifâ câ’izdir. (8) Ve fil ve atır ve ımâr oşma daı böyledir. (9) Ve yayan oşma ve gügercin ve ayı³⁴ yarıřdıрма (10) ve yüzmekde yarışma ve güreş câ’izdir.

Ammâ (11) bunlarda İmâm Mâlik ve İmâm Amed anbel ramet (12) ullâhi

‘ aleyhümâ mezheblerinde öndül alma câ’iz (13) degildir. İmâm-ı A‘ am ebû

anîfe rametullâh (14) mezhebinde güreşde ve yayan oşmada öndül (15)

câ’izdir. olda daı câ’iz degildir

³⁴ Müellif metin ierisinde kelimeyi “â’ı” şeklinde yazmıştır.

[19b]

(1) didiler. İkinci şart nereden nereye degin koşulacak (2) ise ta' yîn itmek gerekdir. Şöyle ki meydān (3) başı ma' lūm olmaya, öñdül koymak cā' iz degildir. (4) Yāhūd birisi birisinden muḳaddem şala, ya birisi (5) ilerüde birisi gerüde iken şalmağı şart ideler, (6) cā' iz degildir. Üçünci şart budur ki ortaya (7) koydukları malıñ cümlesi yāhūd çoğı geçene (8) virilmek gerekdir. Ve iki kimesne koşalar, bir ğayrī (9) kişi bir miḳdār öñdül koyup “Ḳanḳısı geçerse (10) anıñ olsun” dise cā' izdir. Ammā “Ḳanḳısı (11) geçilürse anıñ olsun” dise şaḥīḥ degildir. (12) Ve bu da şaḥīḥ degildir ki ikisine beraber virilmek (13) şart oluna. Elbetde geçen kimesne öñdülü artuḳ (14) almak gerekdir. Ammā üç at koşsalar bir (15) kimesne daḥı gelüp “Evvel gelene biñ aḳce, ikinci

[20a]

(1) gelene daḥı biñ aḳce virülür” dise, (2) bu taḳrīrce şaḥīḥ olur. Zīrā üçi bile (3) sa' y ider ki ya evvel gelen, ya ikinci gelen ola. (4) Ve eger öñdül koyan kimesne “Atlaruñ ḳanḳısı evvel (5) gelürse biñ aḳce vireyin” dise cümlesi (6) beraber gelseler, aḳce virilmek lāzım olmaz. (7) Zīrā evvel gelmek bulunmamış olur. Eger on (8) at koşsa, bir kişi daḥı “Bu on atıñ her (9) ḳanḳısı evvel gelürse on dāne altun vireyin” (10) dise, koşsalar, iki at ilerü beraber (11) gelseler, on altun ikisine beraber taḳsīm (12) olunmak gerekdir. Eger toḳızı geçseler biri gerüde (13) ḳalsa, on altun toḳuza taḳsīm olunmak (14) gerekdir. Bu zıkr olunan mesā' il İmām Aḥmed (15) raḥmetullāhi te' ālā ' aleyh mezhebidir. Ve sā' ir

[20b]

(1) e' immeden bu ki muḥālif naql yokdur. Ve İmām-ı A' zam (2) ve İmām Aḥmed raḥmetullāhi ' aleyhümā mezheblerinde (3) öndül koyan kimesne pâdişāh olsun (4) yāḥūd ġayrī kimse olsun cā' izdür. İmām Mālik'den (5) raḥmetullāhi ' aleyh menḵūldur ki: "Pâdişāh olmaḵ (6) lâzımdır. Ġayrī kimesne öndül ḵomaḵ dürüst (7) degildir" demiş. Dördüncü şart bunu bilmek (8) gerekdir ki ḵaḵan māl iki cānibden şart olunsa, (9) meşelā Zeyd ' Amr'a³⁵: "Eger sen geḵersen ben saña on altun (10) vireyin" dise, ' Amr daḵı Zeyd'e: "Eger sen geḵerseñ (11) ben saña on altun vireyin" dise bu ḥarāmdır, (12) zīrā ḵumar olur. Ammā iki kişiden māl çıḵmaḵ (13) şol vaḵt şaḥīḥ olur ki aralarına bir kişi daḵı (14) gire. ' Arab lisānında ol araya giren üçüncü (15) kimesneye muḥallil dirler. Ammā şart budur ki

[21a]

(1) muḥalliliñ atı daḵı ol ikisinin atına (2) münāsib ola. Pes bu taḵdīr üzre iki kişi (3) onar altun çıḵarsa ve muḥallile diseler ki: "Eger (4) sen bizi geḵerseñ altunlarımızı al. Eger biz seni (5) geḵersek sen bize nesne virme" diseler, bu (6) şart üzre ḵoşsalar ve muḥallil ikisini bile (7) geḵse gerekse, ikisi bile muḥalliliñ ardında (8) biribirine beraber gelsünler gerekse, biribirin (9) geḵmiş olsalar şaḥīḥ budur ki muḥallil onlarıñ (10) ikisinden daḵı şart itdikleri onar altunı (11) alır. Eger ikisi bile muḥallili geḵseler, muḥallil anlara (12) nesne virmez. Ammā altun çıḵaranlarıñ birisi (13)

³⁵ Zeyd ve Amr, fetvalarda yaygın olarak kullanılan temsili isimlerdir.

cümleden ileru gelse gene kimseye altun virmez (14) ve yoldaşından şart itdikleri altunı alır. (15) Ve muhallilden nesne almaz. Ammā muhallil cümleden

[21b]

(1) evvel geldüğü zamānda altun çıkarırlar biribirin (2) geçseler biribirinden altun almak cā'iz degildir. (3) Bu zıkr olunan mesā'il İmām-ı A'zam ve İfham ve İmām (4) Şāf'î ve İmām Aḥmed rahmetullāhi 'aleyhim ecma'în (5) mezhebleridir. Eger altun çıkarının birisi (6) muhallil ile beraber gelse, ol biri ardlarınca (7) gelse, muhallil yanında olanın altunı kendüye (8) alır ve ol bir yoldaşından on altunı (9) alır ve muhallil ile beraber üleşürler. Zīrā ikisi (10) ma'en geçmişlerdir. İmām-ı a'zam mezhebinde böyledir. (11) Eger muhallil ikisinin ortasında gelse, ilerü (12) gelen en sonra gelenden şart itdüğü (13) altunı alır, muhallile nesne virmez. Kavl-i eşaḥḥ (14) üzre bu daḥı ma'lûm ola ki şāḥibü'l-baḥr (15) rahmetullahi 'aleyh buyurmuşdur ki: "Lāyık olan

[22a]

(1) budur ki şaldıkları zamānda muhallil (2) ikisinin ortasında ola. Eger ortada (3) olmayup birinin yanında olmağa rāzî olsalar (4) cā'izdir. Eger ortada olmadığına biri (5) rāzî olup birisi olmasa cā'iz degildir." (6) O taḥdirce elbetde ortaya girmek gerekdir. (7) Ve bu daḥı ma'lûm ola ki iki kişı biri birine: (8) "Eger sen beni geçersen saña on altun vireyin. (9) Eger ben seni geçersen sen baña nesne virme" (10) dise İmām-ı A'zam ve İmām Şāf'î ve İmām Aḥmed (11) bin Ḥanbel rahmetullahi 'aleyhüm mezheblerinde şāḥiḥdir. (12) Ammā şāḥibü'l-muḡnî rivāyeti

üzre kumardır (13) demişler. Beşinci şart koşulan atların her biri (14) uhrâ geçmek mümkün ola. Şöyle ki atın biri (15) kavî ve yügrük ve ol biri za'îf ve loş

[22b]

(1) bārgîr ola, kavî-i şaḥîḥ üzre bu ikisiyle yarışmak (2) cā'iz degildir. Eger şöyle olsa ki geçmek gāyet (3) nādir vāqî' ola, kavî-i şaḥîḥ üzre yine cā'iz (4) degildir.

Şöyle gerekdir ki kanḳısı geçeceği, (5) teşhîş olunmaya, belki koşduḳdan şöıra

ma' lûm (6) ola, İmām Şāf'îden nakl olunur ki “Eger Zeyd (7) on altun çıkarup

‘ Amr’a dise ki: ‘Eger ben (8) seni geçersen bu on altunı yine ben alurum. Eger (9)

sen beni geçersen on altunı sen al’ dise (10) ‘ Amr daḥı kendü Zeyd’i geçmeyecegin

muḳarrer ve (11) muḳaḳḳak bilse koşmak cā'izdir. Zîrâ ḥaḳîḳatde (12) bu öndül

degildir. Bu öndülsüz koşmaḳdır. (13) Amma beher-ḥāl Zeydi geçeceğin bilse, bunda

(14) iki vech vardır. Eṣaḥḥ budur ki cā'iz ola” (15) demişdir. Amma iki kişi öndül

koysalar

[23a]

(1) ve bir muḥallil daḥı araya ḳatsalar ki (2) o muḥallil beher-ḥāl geçilmek muḳarrer

olsa yarışmak (3) bâṭıldır. Zîrâ muḥallil getürmegiñ ḳā'idesi olmaz. (4) Hemân yine

ḳumar olur. Ammâ şöyle olsa ki (5) elbetde muḥallil geçmek muḳarrer olsa bunda iki

(6) vech vardır. Ya' nî cā'iz olmak var olmamak (7) rivāyeti vardır. Ve sâ'ir

e'immeden bu mesâ'ile (8) muḥālif nakl yokdur. Altıncı şart budur ki; (9)

ḳoşacakları atlar bellü gerekdir. Yoḥsa (10) ḳoşacakları atlar ta' yîn ve müşāhede (11)

olunmaḳsızın şart idüp ve öndül koyup (12) ba' dehu her biri istedügi atı getüre, ḳoşa.

(13) Bu cā'iz degildir. Eger vaşıfları ta' yīn olunursa, (14) meşelā ' Arab atı ve kısrığı, ya aygır ve genç at (15) dinilürse cā'izdir dimişler. Yedinci şart

[23b]

(1) budur ki üstüne binecek iki kimesne ittifāk (2) ideler. Şöyle atlar hemān kendüler yalnız koşmağa (3) kavl iderlerse bātil olur. Ammā bu şüret (4) koşularda cā'izdir.

Sekizinci şart budur ki, (5) varacakları menzil şöyle ola ki anlar (6) üzülüp yorulmadın meydān başına çıkmak (7) mümkün ola ve illā bātil olur. Şaḥīḥinde İmām (8) Neccārī ve İmām Müslim rahmetullahi ' aleyhüma ' Abdullah (9) bin 'Ömer raḍiyallāhu ' anhümā ḥazretinden rivāyet (10) itmişler ki “Resūlullah şallallāhu ' aleyhi ve (11) sellem ḥazretleri yerağ olmuş atları Medine-i (12) Münevvere'de Ḥayfā didikleri mevzi' den Şeniyye-i (13) Vedā' didikleri yokuşa varınca koşdurdı. (14) Bunlarıñ mābeyni bir mīl yerdır” didiler. Tokuzuncı şart (15) budur ki öñdül koyduğı māl ta' yīn

[24a]

(1) oluna ve ne kadar olmak ve borç olmak (2) yāḥūd ba' zı naḳd ve ba' zı borç olmak (3) meselā “Eger sen beni geçerseñ işte şimdi (4) on altun vireyin. On daḥı elüme (5) girdikde vireyin” dise hep cā'izdir. (6) Ve eger öñdül kıoyan bir āḥer kimesne olursa (7) “Eger Zeyd geçerse on altun vireyin. Eger (8) ' Amr geçerse sekiz altun vireyin” dise (9) cā'izdir. Eger ikisi çıkarsa ve iki çıkmak (10) ol vaḳt olur ki tafşīl-i sābık üzre (11) araya muḥallil gire, bu şüretde daḥı birisi (12) daḥı artuḳ çıkarmak cā'izdir.

Ba' zılar eyitdiler: (13) “Miḳdārda ve nev' de ve cinsde berāber (14) olmak vācibdir”
didiler. Eger bir nā-ma' lūm (15) nesne üzre şart eyleseler bāṭıl olur.

[24b]

(1) Meşelā “Sen beni geçersen bir miḳdār nesne vireyin” (2) diyüp ta' yīn itmese
yāḥūd “Ne istersen (3) vireyin” dise anlarıñ kavli bāṭıl olur. (4) Amma ittifāk ile
olsalar bu şüretde her (5) ḳanḳısı geçdiyse ecr-i mişil verile. Ve ecr-i mişil (6) odur
ki ta' yīn olunan meydānı ḡālibā ne ḳadar (7) nesne öñdül ile segirdirler ol virile (8)
dimişler. Onuncı şart budur ki yarış (9) ḳavl itdikleri zamānda bir fesād virici (10)
şart itmeyeler. Meselā birisi “Eger sen beni (11) geçersen saña bir dāne altun vireyin
ve ben (12) artuḳ oḳ atmayayın yāḥūd bir aya deḡin (13) seniñle oḳ yarışmayayın”
dise ve “Elūme (14) artuḳ yay almayayın” dise itdikleri (15) ' aḳd bāṭıl olur. Bu daḡı
ma' lūm ola ki

[25a]

(1) eger şart eyleseler ki ḳanḳısı geçilürse (2) geçeniñ yārenini ve yoldaşlarını öñdül
ile (3) ziyāfet eyleye, İmām Şāfī' ḳavlinde ' aḳd-i (4) müsābaḳa bāṭıl olur. Ya' nī
ḳoşmak lāzım olmaz. (5) Ve İmām -ı A' ḳam ve İmām Mālik ve İmām Aḥmed bin
Ḥanbel (6) raḥmetullāhi ' aleyhim mezheblerinde şart fāsīd olur, (7) ' akd fāsīd
olmaz. Ve miḳdār-ı ma' lūm ile (8) geçmege öñdül ḳomaḳ şaḥīḥ olmaz. Meşelā “Eger
sen (9) beni on adım geçersen ya beş adım geçersen saña (10) bir flori vireyin”
dimek cā' iz degildir. ' Akd-i (11) müsābaḳa Ḥazret-i İmām-ı A' ḳam ve İmām Aḥmed
(12) bin Ḥanbel raḥmetullāhi ' aleyhümā mezheblerinde cā' izdir. (13) Ve İmām Şāfī'

rahmetullāhi ‘aleyh mezhebinde mal (14) iltizām iden hāḡḡında lāzım olur, itmeyen hāḡḡında (15) cā’iz olur. Bu sözleriñ ma‘ nāsı budur ki

[25b]

(1) Zeyd ‘ Amr’a “Eger sen beni geçerseñ saña on altun (2) vireyin” dise ol daḡı kabūl idüp ḡavl ü ḡarār (3) itdiklerinden soñra İmām-ı A‘ zam mezhebinde ferāḡat (4) idüp ayrılmāḡ cā’izdir. İmām³⁶ Aḡmed mezhebinde (5) bir miḡdār geçmiş olan ferāḡat itmek cā’izdir, (6) geçilen ferāḡat itmek ṣaḡḡıḡ degildir. Ve bu zıkr olunan (7) bir miḡdār geçmek didigümüz meydān ortasında (8) geçmekdir ki meydān başına ḡıḡınca yine geçilmek (9) ihtimāli vardır. Amma meydān başında geçmek (10) bulunduḡdan soñra maṣlaḡat tamām olur. Eger öñdül (11) ḡoduḡları nesne ‘ aynı ise, deyn degil ise (12) ya‘ nī “Eger sen beni geçerseñ işte şu ḡılıcı yāḡūd (13) şu ḡalkanı yāḡūd naḡd-i ḡazır altunı saña vireyin” (14) ba‘ dehu ḡoṣsalar geçildikten soñra virmese (15) ḡākim ḡüçle alıvire. Eger ‘ inād eylerse ḡabs

[26a]

(1) eyleye. Eger yarış tamām olduḡdan soñra (2) öñdül ḡoduḡı nesne telef olsa meṣelā (3) uğurlansa ya ateṣe yansa bahāsın alıvireler. (4) Ammā ḡavl idüp daḡı ḡoṣmadın telef olsa (5) itdikleri ḡavl bozılır. Bu daḡı ma‘ lūm ola ki (6) at ḡoṣusunda geçmek boynı iledir. Ya‘ nī bir atıñ boynı³⁷ (7) ol birinden ilerü görünse anı geçmiş olur. (8) Eger birisiniñ boynı uzun birisiniñ ḡıṣa (9) olsa ṣaḡḡıḡ budur ki eger boynı

³⁶ Kelimenin sonundaki mim harfi yazılmamıştır fakat müellifin ‘imam’ demek istediḡi anlaşılmaktadır.

³⁷ Müellif, kelimeyi sonradan derkenara eklemiştir.

kısa olanın (10) başı ilerü görünürse muḳarrer geḳmiş olur. (11) Eger boynı uzun olanın başı ilerü (12) görünürse naḳar ide. Eger biri birinin boyunları (13) tefāvüti miḳdārından ziyāde görünse geḳmişdir (14) ve illā geḳmiş olur. Ve şaldıkları yerde baş (15) beraber tūrurken şalmaḳ gerekdir. Ve deve yarışmaḳda

[26b]

(1) geḳmek anuñla olur ki birinin şırtı birinden ilerü (2) ola, devenin boynına i‘tibār yokdur. Bu daḳı (3) ma‘lūm ola ki ḥazret-i ‘Alī bin ebī Ṭālib raḳiyallāhu (4) ‘anh ḥazretlerinden rivāyet olunmuşdur ki resūllullāh (5) şallallāhu ‘aleyhi vesellem ḥazreti buyurdi ki yā ‘Alī (6) ḳad ce‘altü ileyke ḥazihi’s sebḳate beyne’n nās³⁸ (7) ya‘nī “Ya ‘Alī taḳḳīḳan ben ḥalḳ arasında yarış (8) maşlaḳatını saña işmarladım sen gözet” dimekdir. (9) Hikāyet: Eydürler ki ‘Alī kerremallāhü vechehu daḳı (10) Surāḳa bin Māliki da‘vet eyledi ve eyitdi ki: “Ya (11) Surāḳa! Peyḳamber ‘aleyhi’s-selām baña buyurduḳı (12) maşlaḳatı ben de saña işmarladım. Var meydānda atlar (13) cem‘ oldukları yerde atları vaşf eyle. Andan (14) nidā eyle. Eger kimse yarışmaḳ istemezse üç kere (15) tekbīr eyle. Daḳı vazkelullāhi te‘ālā diledüḳi

[27a]

(1) kimesneye bu ‘amel ile ya‘nī yarışmaḳla (2) sa‘ādet virir” didi. Rivāyet olunur ki ‘Alī (3) kerremallāh vechehu kendüsi meydānın nihāyetinde (4) otururdi. Bir çizici çizdirirdi. İki başına (5) iki adam ḳordı ve ol adamlar biribirine (6) karşı ayaḳ üzre tūrurlardı. Her biri ol (7) çizisini rāst iki ayaḳının ortasına (8) götürürlerdi ve

³⁸ Hadisin kaynaḳı bulunamamıştır.

buyururdu ki “Oñ at nażar (9) eyleñ, görüñ. Eger iki atın birisi ol birini kulağı (10) ucu ile gezerse hemān öñdüli aña viriñ. Eger (11) farķ idemeyüp ķankısı geçdüğinde şek (12) iderseñüz öñdüli ikisine beraber ķismet (13) eyleñ” diyü buyırdı. Faşlu’l - Rābi‘ : E ’imme-i ģadışden (14) Ebū Dāvud ve ģayriler raĥmehumullāh naķl itmişlerdir ki (15) ‘İmrān bin Hüşeyin rađiyallāhu ‘anh rivāyetinde

[27b]

(1) Resūlullah şallallāhu ‘aleyhi vesellem buyurmuşdur ki (2) lā celbe velā cenbe fī er-rihān³⁹ ya‘ nī yariş atıñ (3) üzerine hayķırmaķ yokdur ve yanına at (4) bıraķmaķ yokdur dimekdir. Amma üstünde olan (5) kimse atıñ o yanıñ taĥrīk itmek ve ķamçı (6) çalmaķ cā’izdir dimiştir. Vallāhu a‘ lem bu maķāmda (7) oķ yarişmaķ aĥvāli beyān olunur. Ma‘ lūm ola ki (8) oķlarıñ ve yaylarıñ her nev‘ iyle yarişmaķ cā’izdir. (9) Ve mızraķ atmaķ ve şapan ve mancınıķ atmaķ, el ile (10) ķaya atmaķ hep bunlarda öñdül ķomaķ şaĥiĥdir. (11) Kılıç ve kündür⁴⁰ oyunlarında daĥı ca’izdir. Amma bunlarda (12) İmām Mālik ve İmām Aĥmed raĥimehūmallāhu⁴¹ te‘ ālā cā’iz (13) görmemişlerdir. Ve findıķ atmaķ da ve çevġān (14) oynamaķ da ve şatranc oynamaķ da ve tek mi çift mi (15) oynamaķ da cā’iz degildir. Ve kelb ķoşdurmaķ da

[28a]

³⁹ Hadisin kaynağı bulunamamıştır.

⁴⁰ Kündür büyük çuval anlamına gelmektedir. Kündür oyunları ise çuval yarışına verilen isimdir.

⁴¹ ‘Allah onlara rahmet etsin’ anlamındaki kelimenin müellif tarafından yanlış yazıldığı düşünülmektedir çünkü raĥimehā Arapça’da dişi-tekil için söylenmektedir. Müellifin kast ettiği iki erkek olduğu için kelimenin doğru yazılışı ‘raĥimehūmallah’ şeklindedir. Kelimenin içerisindeki ‘mim’ harfi unutulmuştur.

(1) cā'iz degildir. Ve taş kaldırmak da (2) daḥı cā'iz degildir. Ve şöyle ma' lūm ola ki (3) oḡ yarışmaḡda altı şart vardır. Birisi (4) budur ki, oḡ yarışanlar iki cānibden māl (5) çıkarırsalar şer' i olmaḡa, şöyle gerekdir. (6) At yarışmaḡda geḡen tafḡıl ūzre bunlarıñ (7) arasında daḥı bir muḡallil gire ve muḡallil odur ki (8) ḡayrileri geḡdigi zamānda anlardan öñdül ala, (9) kendü geḡildigi vaḡtin öñdül virmeye. Yāḡūd (10) birkaç kimseleriñ her biri meşelā bir altun çıkarırsalar (11) ve daḥı şart eyleseler ki: “Her kim geḡerse cümle (12) altunlar anıñ ola” bu şüretde daḥı muḡallil (13) gerekdir ki şer' i ola. Ammā öñdül bir cānibden (14) olup yāḡūd bir oḡ atmayan kimesneniñ (15) olsa muḡallil lāzım degildir. Ve oḡ yarışmaḡ

[28b]

(1) iki kiři ortasında cā'iz olduḡı gibi iki bölük (2) adam ortasında daḥı cā'izdir. Bunda daḥı (3) öñdülü bir bölük çıkarırsa biri çıkarmasa yāḡūd (4) öñdül ikisinden ḡāriḡ kimesneniñ olsa (5) cā'izdir. Eger böyle olmazsa iki cānibden öñdül (6) çıkarırsalar bunda da bir muḡallil lāzımdır. İkinci (7) şart budur ki yarışdıḡları nesne bir cinsdir (8) gerekdir. Şöyle ki biri oḡ ata biri mızrāk ata (9) yāḡūd şapan ata şaḡīḡ olmaz. Ve yaylar daḥı bir cins (10) gerekdir. Şöyle biri ‘ Arab yayı biri ‘Acem yayı (11) olsa dürüst degildir. Dördüncü şart⁴² budur ki (12) atduḡları nişāna urmaḡ mümkün ola. Eger ḡāyet (13) ırāk olup urmaḡ muḡāl olursa yāḡūd (14) ḡatı yakın olup urmaḡ muḡarrer olursa (15) itdikleri ‘ aḡd bāḡıl olur yāḡūd ‘ ādetā

[29a]

⁴² Müellif üçüncü şartı atlayarak dördüncü şarta geḡmiştir.

(1) mümteni[‘] olur. Bir şart itseler, meşelâ biri (2) biri ardınca yüz kere nişân urulmak şart (3) itseler bâtıl olur. Ammâ kâbil olur. Birden (4) pehlivân atıcılar on kere biri biri ardınca (5) urmak şart itseler câ’izdür dimişler. (6) Ve’l-hâşıl bu huşûşda atıcılara nazar oluna. (7) Atmakta urmakta itdikleri kavle nazar oluna. (8) Eger ol kimesneler ol kavle üzre atup (9) urmak câ’iz ise eyitdikleri kavle ü karar (10) dahı şahîh olur. Eger muhâl ise yâhûd nâdir (11) vâkı[‘] olursa bâtıl olur dimişlerdir. Ve (12) lâıyık olan budur ki yarışan kimesnelerin (13) bu şan[‘] atda mahâretleri biri birine yakın ola. (14) Birisi gâyet üstâd olup birisi ‘acemî (15) olmaya. Şart budur ki ortaya çıkan māl

[29b]

(1) bellü ve meydân ve nişân ve kaç ok atılacaktır (2) ve kim başlayacaktır hep ma[‘] lûm ola. Ve’l-hâşıl (3) lâzım olan nesneler de geçmiş olur, bellü (4) gerekdir. Meşelâ şöyle diyeler ki “Her birimiz beşer ok (5) atalum. Her kim beş kere urursa o geçmiş (6) olsun” diyeler ve biri birinden ziyâde atmak (7) şart itmeyeler. Ve her nesne ki berâberliğe mâni[‘] (8) olur, anı şart itmeye. Bu zıkr olunanlar İmâm (9) Ahmed mezhebidir ve sâ’ir e’immeden hilâf (10) dahı nakl olunmamıştır. Rahmetullahi ‘aleyhim ecma[‘] in (11) bu dahı ma[‘] lûm ola ki nişân urmak bir nice (12) sıfat üzredir. Biri budur ki ne tarîk ile (13) olursa ola heman nişânı ura. Bu aşıl (14) urışa kar[‘] dirler. Biride budur ki ok (15) nişânı dele ammâ tırmaya düşe bu aşılara

[30a]

(1) havārık dirler. Biri de budur ki dele ve (2) düşmeye tura, bu aşılara havārık derler. Biri de (3) budur ki nişānıñ bir kenārına tókunup gedik eyleye, (4) bu aşılara havārim dirler. Biri de budur ki (5) nişānıñ bir cānibine düşe tókunmaya, bu (6) maḵūleye havāşır dirler. Biri de budur ki nişānı (7) delüp öbür yanına çıka gide, bu nev'e (8) mevārık dirler. Biri de budur ki nişānıñ (9) önünde yere tókına ve daḥı şıçrayup nişānı (10) ura, bu kısma hevāyī dirler. Ve oḵ atmağa (11) ḵavl ü ḵarār olundığı vaḳtin bu zıkr olunan (12) aḵsām tafşıl olunmayup hemān “Kim beş kere (13) nişānı ursa ol geḫmiş olsun” diseler (14) aḵsām-ı mezkūreden ol zıkr (15) olunan kar' didigümüz i' tibār olunan İmām

[30b]

(1) Aḥmed raḫmetullahi 'aleyh mezḫebinde 'aḳd-i müsābaḳa (2) olundığı zamānda ya' nī yariş ḵavl itdikleri (3) vaḳitde aḵsām-ı mezkūreden ne kısım üzre (4) urulmak gerek idügin beyān itmek lāzımdır. (5) Sā'ir mezāhibde lāzım degildir. Bu daḥı ma'lūm (6) ola ki eger 'aḳd-i müsābaḳa nişān urmağa (7) olmasa uzağa atmağa olsa cā'izdir. (8) Zīrā oḵ ḡazālarda uzaḳ 'asker içine, (9) kal' alar içine atmağa lāzımdır. İmām Aḥmed (10) mezḫebinde cā'iz degildir. “Zīrā oḵ atmaḳdan (11) ḡaraż nişān urmaḳdır” dimişler. İmāmlarda (12) Aḥmed'den ḡayrisiniñ ḥilāfı menḳūl degildir. İmām (13) Şāf'ī raḫmetullāhi 'aleyh uzağa atıldığı (14) taḳdīrde ikisiniñ yayları yeñilikde ve yumuşaḳlıkda (15) ve oḳları yenilikde ve ağırılıkda biri

[31a]

(1) birine uymak gerekdir. “Zīrā bunlarıñ çok (2) te ʿşīri vardır” diyü buyurmuşdur.

Bu dağı (3) maʿ lūm ola ki hedef diyü ʿ Arab lisānında (4) butaya derler ki yerden yüksek iderler. (5) Toprakdan olsun, sepetden olsun cümle (6) hedefdir. Ġarāz diyü aña derler ki hedefiñ üstüne (7) qorlar. Kāğıt pāresi, bez pāresi gibi ve şol (8) nesne ki ġarāziñ ortasına qorlar. Kemük ve (9) ġayri ne ise aña rükʿ a dirler. Kāh olur ki (10) hedefiñ üstüne bir deri pāresi aşarlar ve (11) dağı deriniñ üstüne nā-tamām ay şeklinde (12) bir nesne çizerler. Ve ol şekle dāre dirler (13) ve dāreniñ ortasına bir naķış iderler. Ol (14) naķşa hātem dirler. Pes lāyık budur ki ʿ aqđ-i (15) müsābaķa olunduğı zamānda qanķısı urulmak

[31b]

(1) murād ise taʿ yīn oluna. Beşinci şart budur ki (2) atan kimesneler kim idügi maʿ lūm ola ve iki (3) bölük, üç bölük dağı ziyāde olursa (4) nöbet nöbet atışmak cāʾizdir. Ve her bölüğüñ (5) ʿ adedi āher bölüğe berāber olmak gerek ve nöbetleri (6) dağı beraber gerekdir. Ve her bölüğüñ üstüne bir (7) kimesne zaʿ īm olup kendü bölüğünden bir (8) atıcıyı çıkarup ol atduqđan soñra ol bir (9) zaʿ īm kendü bölüğünden birini çıkarmak gerekdir. Böyle (10) iderek atmak gerekdir. Hūbdur kaçan bir bölük (11) ġālib gelüp ortada olan mālı alsalar (12) kaç kimesne ise şahīh olan budur ki (13) berāber taķsīm oluna. Eger evvelden şöyle şart (14) iderlerse içlerinden kaç kişi nişān (15) urursa māl anlarıñ ortasında taķsīm

[32a]

(1) oluna, öyle ide. Altıncı şart budur ki (2) atıcılarıñ turdukları yer bellü ola. Her kişi (3) berāber tura, birisi yakın turmak şart (4) eylese cā'iz olmaz. Ve turduğı yerden (5) bir ayağın ilerü başmak zarar itmez ve dizilüp (6) şaf olsalar ortada turmak ile (7) başında turmağıñ farkı yokdur. Faşlu'l (8) -Hāmis: Nişān urmağda i' tibār olunan (9) oldur ki okuñ temreni toğuna yoğsa (10) arkurı toğunsa yāhūd yalıñ tarafı (11) toğunsa nişān urmağdan hesāb (12) olunmaz. Ammā ta' yīn itdikleri 'adedden (13) hesāb olunur. Meşelā her bölük yigirmi ok (14) atmak kavlıteler ve bu yigirmi okdan (15) kankısı on beş okı nişāna urursa

[32b]

(1) evvel geçmek şart eylese, içinden birisi atsa (2) ve ol ok varup nişāna arkurı toğunsa (3) aña nişān urmağ dimezler. Ve ol bölük yigirmi (4) okdan birisini atıcak on toğuz okları (5) kalmış olur. Bu dağı ma' lūm ola ki (6) eger kavlıteler ki: “Her kişi yüz ok ata (7) ve her kankısı on kerre nişānı evvel urursa (8) o geçmiş olur.

Ortada olan mālı ala. (9) Pes bu şart üzre başlayup ellişer ok (10) atdukları zamānda birisi on kerre birisi (11) toğuz kere nişān ursalar, artuğ atmağa (12) hācet kalmaz.

Hemān on kere urandan⁴³ toğuz (13) oka varınca ol biri toğuz kere ura (14) bir ok dağı gerekdir. Eger urursa evvelki (15) ile berāber olur uramazsa evvelkisimn

[33a]

(1) yeñmiş olur. Eger yigirmişer okda (2) beş kere nişān uran yenmiş ola” diyü kavlıteler (3) iteler her biri yigirmişer okda beş kere (4) ura hiç birisi gālib olmamışdır. Ve on

⁴³ Müellifin “uradan” olarak yazmasıyla nun harfini unuttuğı düşünölmektedir.

(5) altıncı oğa vardıkları zamānda hīç birisi (6) nişān urmuş olmasa hemān ferāḡat itmek (7) gerekdür. Zīrā on altıdan soñra beş (8) ‘aded dañı kalmaz ki şartları yerine gelmek (9) mümkün ola. Bu dañı ma‘lūm ola ki eger bir (10) kişı atıcıya dise ki: “On oğ at, eger (11) artuḡıñ urursañ ya‘nī beş kerreden (12) ziyāde urursañ saña bir altun vireyin” (13) dise ol dañı atup altı kere ursa (14) cumhur-ı ‘ulemā kātında cā’izdir. Ve dañı bir kimesne (15) atıcıya dise ki: “Şu nişāna bir oğ ya iki

[33b]

(1) oğ at. Eger urursañ ben saña bir altun (2) vireyin, uramazsañ baña bir altun vir” (3) dise cā’iz degildir. Zīrā kumar olur. Ve eger (4) dise ki: “Şu nişāna bir oğ at, eger haṭā iderseñ (5) ya‘nī uramazsañ saña bir altun vireyin” (6) dise cā’iz degildir. Bu dañı ma‘lūm ola ki (7) atıcılar şart itsele ki yigirmişer oğ atalar, (8) her kankısının oğı ġaraža yañın tokunursa (9) ol yenmiş ola. Ve ġaraž didikleri sâbıkân (10) beyân olundığı üzre şol (11) kâğıd, ya şol bir bez pâresidir ki butanıñ üstüne (12) koral. Pes etseler ve dañı yigirmişer oğ (13) içinde her kankısının bir dâne cemī‘ oğlardan (14) yañın ursa ol yenmiş olur. Hatta ba‘zı (15) diyârda kâğıd pâresiniñ ortasına

[34a]

(1) bir iplik geçürirler ve dañı iki (2) cânibine tokunan oğları ölçerler. Kankısı (3) yañın ise aña hükm iderler. Bu dañı (4) ma‘lūm ola ki eger oğ nişāndan kati (5) ırağa düşse naẓar ideler. Eger kemligünden (6) ise oğı ta‘yīn olunan ‘adedden hesâb (7) ideler. Eger yolda bir âfet yetişmekden ise (8) meşelâ bir kuşa tokunup ol vechle yabana (9) düşdüyse hesâb olunmayup anıñ yerine (10) bir oğ dañı atmak gerekdir.

Zīrā ma‘ zūrdur. (11) Ve eger giderken yolda rāst gelen nesneyi (12) delüp geçse ve daḥı nişāna ursa maḳbūldur, (13) yaḥşi atmaḳdandır dimişler. Ve eger oḳ iki (14) pāre olup temrenli yanı varup şaplanursa (15) maḳbūldur. Yuḳaru cānibi varup ṭoḳunursa

[34b]

(1) yāḥūd ikisi bile bir uğurdan ṭoḳunursa (2) maḳbūl degildir. Ve eger bir oḳ nişānda (3) şaplanup ṭururken bir oḳ daḥı gelse anıñ (4) gezine ursa ya‘ nī çak kiriş ṭaḳılan yerine (5) ṭoḳunsa maḳbūldur. Eger evvelden nişānıñ (6) kendüsine urmaḳ şart itse maḳbūl olmaz. (7) Bu daḥı ma‘ lūm ola ki yumuşaḳ yel esmek ‘ādetā (8) oḳa zarar itmez. Eger atıcı çak küşād virdigi (9) zamānda muḥkem yel çalsa, oḳ varup (10) ṭoḳundığı ya ṭoḳunmadığı i‘ tibār olunmaz. (11) Anıñçün muḥkem yel esdügi zamānda oḳ atmayalar (12) dinilmişdir. Eger küşāddan şoñra yolda şaḡanaḳ (13) ṭoḳunsa, eṣaḥḥ-ı ḳavl budur ki: “Eger nişānı urursa (14) maḳbūldur. Eger ḥaṭā iderse ol oḳ (15) ḥesāb olunmaya” dimişler. Mes’ele oḳ atıldığı

[35a]

(1) zamānda kāğıdı yel götürüp oḳ varsa, (2) rāst kāğıdıñ birine ṭoḳunsa maḳbūldur. (3) Eger kağıd yabana düşdügi yerde varsa, (4) kağıda ṭoḳunsa fā’idesi yoḳdur. Faslu’l (5) -Ḥāmis⁴⁴: ‘Aḳd-i münāzele ya‘ nī oḳ yarışmaḳ (6) ḳavli daḥı at koşmaḳ gibidir. İmām-ı A‘ zam ve İmām (7) Aḥmed bin Ḥanbel raḥmetullāhi ‘aleyhümā mezheblerinde (8) cā’izdir. Ya‘ nī ḳavl itdikden şoñra gerek (9) başlasunlar, gerek

⁴⁴ Müellif ‘Beşinci fasıl’ başlığını ikinci defa yazmıştır.

başlamış olmasunlar kankısı (10) ferāgat iderse cā'izdir. İmām Şāf'î'den (11) rahmetullāhi 'aleyh bir kavl üze böyledir ve bir (12) kavl üze birisi ferāgata kadir degildir. (13) Hasta olmağla, ya gözi ağrımağla fesh (14) olunmaz. Meger ki vefāt eyleye biri “Ben ferāgat (15) itdim atmazın” dise Şāf'î'den bir kavl

[35b]

(1) üze ki ezher-i kavleyindir: “Hākim cebr eyleye ve (2) 'inād iderse habs eyleye ve ta' zīr ide” (3) dimişlerdir. İllā meger ki kâ'il olup ve ata (4) ve kurtula. Mes'ele ortada şart olunan māl ki (5) 'Arab lisānında aña sebķ derler. Atıcılarıñ yanında (6) hāzır olmak gerekdir yāhūd bir emīn kimesnede (7) tırnak gerekdir. Musābaķa ve münāzele huşuşlarında (8) lāzım olan mesā'iliñ mühimmātı mi' dār-ı kitāba (9) zıkr olundu. Faslu'l-Sādis: Şöyle ma'lūm (10) ola ki ok atmağı öğrendikten sonra terk (11) eylemek hakkında va' id-i şerīf vārid olmuştur. (12) İmām Müslim rahmetullāhi 'aleyh naklinde rivāyet (13) olunmuştur ki 'Uķbe bin 'Āmir raḍiyallāhu 'anh (14) hāzretlerine eyitdiler ki: “Yā 'Uķbe sen şimden gerü (15) pīr olduñ. Ok meydānlarında nişānlar arasında

[36a]

(1) ne yelüp segirdirsün, kendüñe (2) zaķmet virirsın” didiler. Eyitdi: “Eger Resūlullāh (3) şallallāhu 'aleyhi ve sellem hāzretinden işitdigim (4) ḥadīş olmasa şimden gerü ne zaķmet çekerüm” (5) didi. “Yā 'Uķbe ne işitdiñ” didiler. Eyitdi: (6) “Resūlullāh şallallāhu 'aleyhi vesellem buyurmuşlar ki (7) men 'alem'er-remye

şümme terekehu feleyse minnā evḳad ‘aşay⁴⁵ (8) ya‘ nī şol kimesne ki oḳ atmağı
ögrene, şoñra (9) terk eyleye ol bizden degildir yāḥūd şekk-i (10) rāvi üzre taḥḳīḳan
ol kişi ‘işyān (11) eylemişdir” dimekdir. ‘Ulemādan bir cemā‘ at zāhib (12)
olmuşlardır ki öğrendikden şoñra terk itmek (13) günāh-ı kebā’irdendir. Zīrā anlar
ḳatında kā‘ide (14) budur ki Resūlullāh şallallāhu ‘aleyhi vesellem (15) bir nesneniñ
ḥaḳḳında “Anı eyleyen bizden degildir”

[36b]

(1) dise yāḥūd “Taḥḳīḳan ‘āşīdir” dise yāḥūd (2) “Baña ‘āşī olmuşdur” dise ya
bunlara beñzer bir (3) nesne buyursa, ol iş kebā’irden olur. (4) İmām Nevevī
raḥmetullāhi ‘aleyh: “Terk itmek kerāhet-i (5) şedīde ile mekrūhdur” demişdir. Beher
(6) taḳdīri terk iden kimesne tövbe vee rücu‘ idüp (7) yine başlamak gerekdir.
Şağā’irden olduğı taḳdīrce (8) bi’l-küllīye terk ile kebā’irden olur. Ve atıcı (9) olan
kimesneniñ atmağı mülāzemeti şu ḳadar (10) gerekdir ki tārik ‘add olunmaya ya‘ nī
kāh kāh (11) düşdikçe ata, bi’l-küllīye ferāğat etmeye (12) Yaḥyā bin Keşīr
raḥmetullāhi ‘aleyh ḥikāyet ider ki: (13) “Uḳbe bin ‘Āmir raḍiyallāhu ‘anh ḥazreti
her gün (14) oḳ menziline çıkup yanınca bir kimesne dağı (15) öydürürdi. Ve ol
kimesne uşanmalu

[37a]

(1) olduğı zamānda oḳ atmak (2) ḥaḳḳında Peyğamber ‘aleyhi’s-şalavāt-ı ve’s-selām
ḥazreti (3) buyurdığı ḥadīş-i şerīflerden aña ḥaber virirdi. (4) Bizār Ṭaberanī

⁴⁵ Müslim, İmaret, 169/1919.

rahmetullāhi ‘aleyhümā naķilllerinde Ebū Hureyre (5) rađiyallāhu ‘anh rivāyet
itmişdir ki men te‘alleme’l (6) remye şümme nesiyeğu fehiye ni‘metun ceħadehā⁴⁶
ya‘nī şol (7) kimesne ki oķ atmaķ öğrene ve dağı şoñra terk (8) idüp unuda, ol
kimesne bir ulu ni‘met (9) inkār etmişdir dimekdir. Vallāhu a‘lem zıkr (10) olunan
mesā’il ve ķavā’id kitab-ı mu‘teberede (11) ber-vech-i meşrūh, meşūr ve
muķayyeddür. Bu (12) faķīr el-hāc Aħmed bin Hüseyn el-müderriş el-Girīdī, (13)
sehlü’l-me’ħaz olmaķ için bu risāleye (14) derc eyledim. Bi‘avnilāhi te‘ālā, (15)
taħrīran, fī ğurreti şaferi’l-ħayr min sene 1165.

⁴⁶ Aynı anlamda farklı hadisler olup metinde bahsi geçen hadisin kaynağına ulaşılammıştır.

BÖLÜM 6

SONUÇ

Ok ve yay tarih boyunca Türkler için sadece savaş aleti olarak kalmamış sosyal hayatın ayrılmaz birer parçası olmuştur. Türkler, eğlence kültürlerini bile atıcılık üzerine kurmuşlardır; avlanmada ve yarışmalarda ok ve yay temel unsurlardır. Fakat Türklerdeki eğlence geleneğinin temelini atış talimi ve savaş tatbiki oluşturmaktadır. Ateşli silahların savaş meydanına girmesiyle ok ve yay savaş silahı olarak önemini kaybetmiştir. Ancak farklı alanlarda mevcudiyetini korumuştur.

Çalışmada, Türk okçuluğu incelenirken iki ana dönem üzerinde durulmuştur: “İslamiyet Öncesi Türk Okçuluğu” ve “İslamiyet’ten Sonra Türk Okçuluğu”. İslam öncesi devirlerdeki edebi metinler, Türklerin günlük hayat pratiklerinde ok ve yayın önemini göstermektedir. Dede Korkut Hikâyelerindeki ok bahisleri ve Oğuz Kağan Destanındaki boy ayırımının sembolü olarak ok ve yayın kullanılması, okçuluğun İslamiyet’ten önce Türk kültüründeki önemi hakkında ipucu vermektedir. Türkler, İslam diniyle tanıştıktan sonra da ok ve yay ile aralarındaki bağ kopmamış, bu aletlere İslam peygamberi Hz. Muhammed’in bir emaneti olarak bakmışlar ve sahip çıkmışlardır. Ok atıcılığıyla ilgili iki ayetin (Enfâl /17-60) mevcudiyeti de Türkleri okçuluk konusunda cesaretlendirmiştir. Böylelikle İslamiyet sonrası Türk okçuluğu, dini bir motivasyon kazanmıştır. İslami kaynaklara göre ok ve yay, ilk defa Cebrail tarafından Hz. Âdem’e verilmiştir. O da kendi oğullarına öğretmiştir. Böylece insanlığın başlangıcı ok ve yayın başlangıcına denk tutulmuştur. Ancak okçuluğu en fazla destekleyen peygamber, Hz. Muhammed’dir. Onun okçulukla ilgili 40 hadisi bilinmekte olup okçulukla ilgili üretilen metinlerde bu hadisler kullanılmaktadır.

Risâletü'l Kavsiye'de ise bu 40 hadisin 19 tanesi yer almaktadır. Bu hadisler, okçuluğun faziletlerinden bahsetmiş ve ok yarışlarının İslam dairesi içinde sınırlarını çizmiştir. İslam, Ok yarışlarına belli kurallar ve şartlar getirmiştir. Bu kurallar ve şartlar, bölümlere ayrılarak “Fasıllar” kısmında anlatılmıştır. Okçuluk ve din arasında böylesine kuvvetli bir bağ varken ona bir sınır çizmek ve kaidelerini oluşturmak için birtakım düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. Böylelikle bu düzenlemelerin yer aldığı eserler ortaya çıkarak Kavşname türünü oluşturmuştur.

Bu çalışmaya kaynaklık eden *Risâletü'l Kavsiye*, kavşname türünde kaleme alınmış bir eserdir. Okçulukla ilgili tüm eserlere kavşname adı verilmekte ve temelde iki çeşit kavşname bulunmaktadır. Birincisi, ok atmanın önemi ve sevabı, ok atmakla ilgili ayet ve hadisler, Hz. Âdem'den başlayarak peygamberler ve ashaptan meşhur ok atıcıları, ok atmanın ve yay tutmanın adabı ve usulleri, ok atmanın şekilleri ve çeşitleri, ok atıcılarının kullandığı aletler ve ok menzillerinden bahsetmektedir. İkincisi, okçuluk müsabakalarına katılan kişilerin isimleri, atış mesafeleri, menziller, menzil taşları ve sahipleri, atıcıların hünerleri, ok atış hakkında bilgiler içermektedir. (Aksoy, 2002, s. 70) *Risâletü'l Kavsiye* birinci grupta yer almaktadır. Kavşnameler, günümüzde bize Türk okçuluğuyla ilgili bilgi veren yegâne kaynaklardır.

Risâletü'l Kavsiye 'nin yazarı Hüseyin bin Ahmed el-Giridî, eser içerisinde kendisine ait çok az bilgiye yer vermiştir. Eserden, yazarın hacca gittiği ve müderris olduğu belgisine ulaşılmıştır. Ayrıca metnin dil ve imlası üzerinden yazarın iyi derecede Arapça bildiği ve ilim sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Mevcut tezkirelerde yazar hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılmasa da yapılan araştırmalar neticesinde Ahmet el-Giridî'nin Enderun'a öğrenci yetiştirmek için zamanında II. Beyazıt tarafından açılan ve ilk ve orta dereceli eğitim veren Galata Saray-ı Hümâyûn mektebinde hocalık yaptığı anlaşılmaktadır.

Risâletü'l Kavsiye'yi önemli kılan bir diğer nokta da inşa üslubunun özelliklerini taşıyor olmasıdır. Metnin tümünde inşa üslubunun etkileri görülmemiş, yalnızca birinci fasıla kadar olan giriş bölümünde yazar süslü nesri tercih etmiştir. Metnin geri kalanı orta nesir üslubu ile kaleme alınmıştır. Eş anlamlı ve eş sesli sözcüklerle oluşturulan paralel dil yapıları, seci ve aliterasyon sanatının sıkça kullanıldığı bu üslupla, yazar, anlatısına şiirsellik katar. Düz yazıdan farklı olarak, söz konusu edebi sanatların etkisiyle anlatıda okuru etkileyen bir ahenk ve ritim oluşur. Oysa nesir duyguyu değil düşüncüyü anlatma aracı olarak kabul edildiğinden, düz yazıda inşa üslubunun kullanılması yıllardır eleştirilmiştir. (Arslan, 2016, s. 129-130) Ancak dini bir eser olarak nitelenebilecek *Risâletü'l Kavsiye*'de yazarın giriş bölümünde kullandığı inşa üslubu, metindeki anlamı ahengin gölgesinde bırakmamıştır. Müellif, birinci fasla kadar olan giriş bölümünde edebi maharetini göstermiş eserin geri kalanında ise anlatmak istediği konuları sade ve anlaşılır bir dille kaleme almıştır. Böylece eserdeki edebi maharet, anlamın önüne geçmemiştir.

Risâletü'l Kavsiye'de dil ve imla açısından incelenmiştir. Eserde, 18. yüzyılda yazılmış olmasına rağmen dönemin dil özellikleriyle birlikte Eski Anadolu Türkçesinin etkileri de mevcuttur. Buna ek olarak, eser, kendisinden önce yazılmış dört okçuluk risâlesi ile karşılaştırılmış ve müellifin, eserini yazarken kavşname geleneğini takip ettiği görülmüştür. *Risâletü'l Kavsiye*'nin hem dil hem de muhteva açısından kendisinden önce yazılan okçuluk risâlelerinin devamı niteliğinde bir eser olduğu karşılaştırmalar neticesinde anlaşılmıştır.

Son olarak, Klasik edebiyatın özelliklerini taşıyan, dini bir amacı olan ve Türkçe söyleyiş güzelliğine sahip bu eser, dönemin önemli kermankeşlerinden dârüssaâde ağası Beşir Ağa'ya sunulmuştur. *Risâletü'l Kavsiye*'nin üslubu ve muhtevasıyla araştırmacılar için faydalı bir kaynak olduğu söylenebilir.

UZUN ÖZET (EXTENDED ABSTRACT)

In this study, I analyse *Risâletü'l Kavsiye* written by Ahmed Al-Giridî as prose in the eighteenth century. A transcribed text was created based on the single copy of the work. The genre of this work is archery book. Throughout history, the bow and arrow have not only been an instrument of war for the Turks, but have become an integral part of social life. The Turks even built their entertainment culture on archery. Hunting and competitions is basic entertainment method for him but the basis of the entertainment tradition is the practice of shooting and the application of war. With the entry of firearms into the battlefield, bow and arrow have lost their importance as war weapons. However, they have continued their existence in different fields.

This study consists of five main chapters. The first chapter is the introductory chapter. In this chapter Turkish archery is explained in general. Two main periods are emphasized while examining Turkish archery: “Turkish Archery Before Islam” and “Turkish Archery After Islam”. The literary texts in the pre-Islamic period show the importance of the bow and arrow in the daily life practices of the Turks. They sembolize the power and prestige.

After the Turks met with Islam, they did not break their ties with their bows and arrows. They saw them as a trust of Muhammad who is Prophet in Islam. There are two verses of the Koran about archery. Therefore, post-Islamic Turkish archery gained religious motivation.

According to Islamic sources, bow and arrow were given to Adam for the first time by Gabriel. He also taught his own sons. Thus, the beginning of mankind was coincided with the beginning of the bow and arrow. However, the Prophet Muhammed supports archery the most. His 40 hadiths related to archery are known and these hadiths are used in archery texts. These hadiths spoke of the virtues of archery and drew the lines of arrow races within the Islamic circle. Islam has established certain rules and conditions for the arrow races. Thus, the works with these regulations emerged: Archery books. Archery books which mention about all issues related to archery, are the only sources that give us information about Turkish archery today.

The second chapter is about the author of the *Risâletü'l Kavsiye*. There is very little information about the author Ahmed al-Giridî in the work. From the work, it was reached that the author went to pilgrimage and became a mudarris. Moreover, the language and spelling of the text show that the author knows Arabic. Although there is no information about the author in the current tezkires, as a result of the researches, it is understood that Ahmet al-Giridî was a teacher at the Galata Saray-ı Hümâyûn school which is special school in the Ottoman palace opened by Beyazıt II. Other known works of the author are *Lugat-ı Nazmü'l Giridî*, *Hall-i Müşkilat-i Erba'a* and *Menasiki'l Hac*.

The third chapter is about *Risâletü'l Kavsiye*. First, general information about the work is given. There are six parts that make up the work. The work starts with the basmalah and continues with praises. The prolog of the work up to the first part was written in a 'inşa' style. In this section, which we will call as high prose, there are the eulogy, exaltation and purpose of the book.

The work was written during the reign of Mahmud I. As well as, Ahmet al-Giridî has written to present his work to Beşir Aga who is one of the most important archers of the period.

In addition to this, in this chapter, six parts are explained. In the first part, the benefits and virtues of being busy with the arrow, shooting with the aim of holy war, learning and teaching the archery, competing with the arrow are mentioned. A lot of hadiths are used in this part. The second part provides information about the bows of the Prophet Muhammad. As mentioned in the part, Prophet Muhammad has five arcs. The third part is about the awards to be given in the competitions especially horse race. Some conditions are required for horse racing to be suitable for Islam. These ten conditions are given in the third part.

In the fourth part, the subject of horse race was dropped and the subject of arrow competitions were opened. The conditions of the competition with the arrow are listed in this chapter. According to the author, six conditions are necessary for competitions with arrows to be suitable for Islam.

The fifth chapter provides information on the meaning of hitting the designated target when shooting arrows and the types of hitting. This last chapter is about the issue of quitting archery. The situation of the person who forgot or left archery after learning to shoot was discussed according to Islam. According to Islam, a person who forgot or left archery has sinned and opposed God. The fourth chapter is about the language and spelling characteristics of the *Risâletü'l Kavsiye*. In the work, the effects of Old Anatolian Turkish were also seen. In addition, the rhyme in the prose belonging to the introductory chapter of the work is shown in this chapter and it is explained with examples which are selected from the text.

In the last chapter, the method in the preparation of the text is stated. The transcribed text of the *Risâletü'l Kavsiye* is given. Finally, a facsimile copy of the work is added to the end.

The aim of the study is to make the work accessible by transcription, to examine the text in terms of content and form and to give information about the author. In addition, The importance of this study is to reveal the literary characteristics of *Risâletü'l Kavsiye*, which is a useful resource for researchers with its unique features and style in terms of language and spelling, rather than transcription.

EK B

ESERİN GİRİŞ BÖLÜMÜNDEKİ SECİLER

	Secide Eşleşen Unsurlar	Bağlaç	Bağlandıkları Unsur
1	nesīm-i nuşret	(-)	(-)
	vesīm-i ḥamd		
2	ḥamd-i firāvān	(-)	olan
	nesk-sāz-ı meydān		
	vücūd-ı ‘ālemyān		
3	cellet ‘azametuhu	ve	ḥazretlerinin
	şemilet nevāletuhu		
4	peşrev-i tīr	(-)	(-)
	işābet-i meşamīr		
5	tīr-i işābet	(-)	(-)
	meşamīr-i şehāmet		
6	menzilgāh-ı peyrevān-ı eḳālīmi	ve	(-)
	kemīnegāh-ı rāh-ı revān-ı ‘avālimi		
7	şehāmet-i şāhān	ile - ve	eyledi
	emn ü emān		
	rah-ı revān		

	rāḥat-resān		
	‘āmmē-i pehlivanān		
8	neṣābe	(-)	(-)
	niṣāne		
9	īṣāl	ile	eyledi
	ikmāl		
10	me‘ālim-i tefsīr	ile	olan - ...kıldığı
	ehl-i taḥrīr		
	riṣte-i taṣvīr		
	enāmīl-i taṣṭīr		
	vālā-yı ta‘bīr		
	ifāde-i taḥrīr		
11	bāzū	(-)	(-)
	ārzū		
12	irādi-i tesdīd	ve	(-)
	sā‘id-i pūr-müsā‘id		
	remī-yi teṣdīd		
13	tebaḥtūr	ve	idecegin
	tefehḥūr		
14	beydā-yı ṣerī‘at	ve	olan
	feyfā-yı ṭarīḳat		

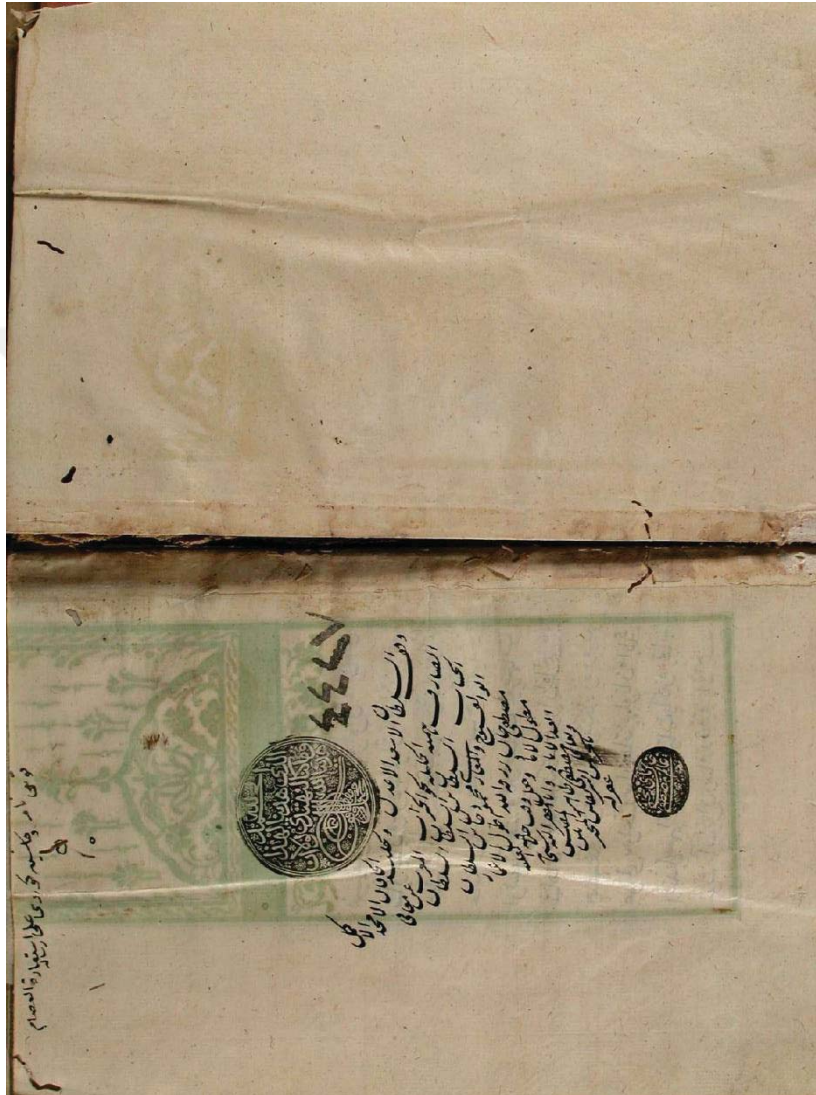
	eyādī-i risālet		
15	‘alāmāt-ı zāhire	ve	işāret
	delālāt-ı bāhire		
16	risālet	ve-ve	olan-olmağa
	işāret		
	mübāderet		
	sa‘ādet		
17	işğal-i dünyeviyye	(-)	olmağın
	ağrağ-ı uhreviyye		
18	zāviye-i fütūr	ve	kalup
	tekye-i kuşūr		
19	zuhūr	(-)	olması-olmağla
	şudūr		
20	şāhid-i āmāl	(-)	olmağa
	āğūş-ı timsāl		
21	nigehbān	ve	iken
	iqtirān		
22	mesned-arā-yı serīr-i saltanat	ve	(-)
	revnağ-pīrā-yı taht-ı ferhunde-baht-ı hilāfet		
23	dānişverān-ı hūner	ve	...olmağın
	nādān-ı sitemger		

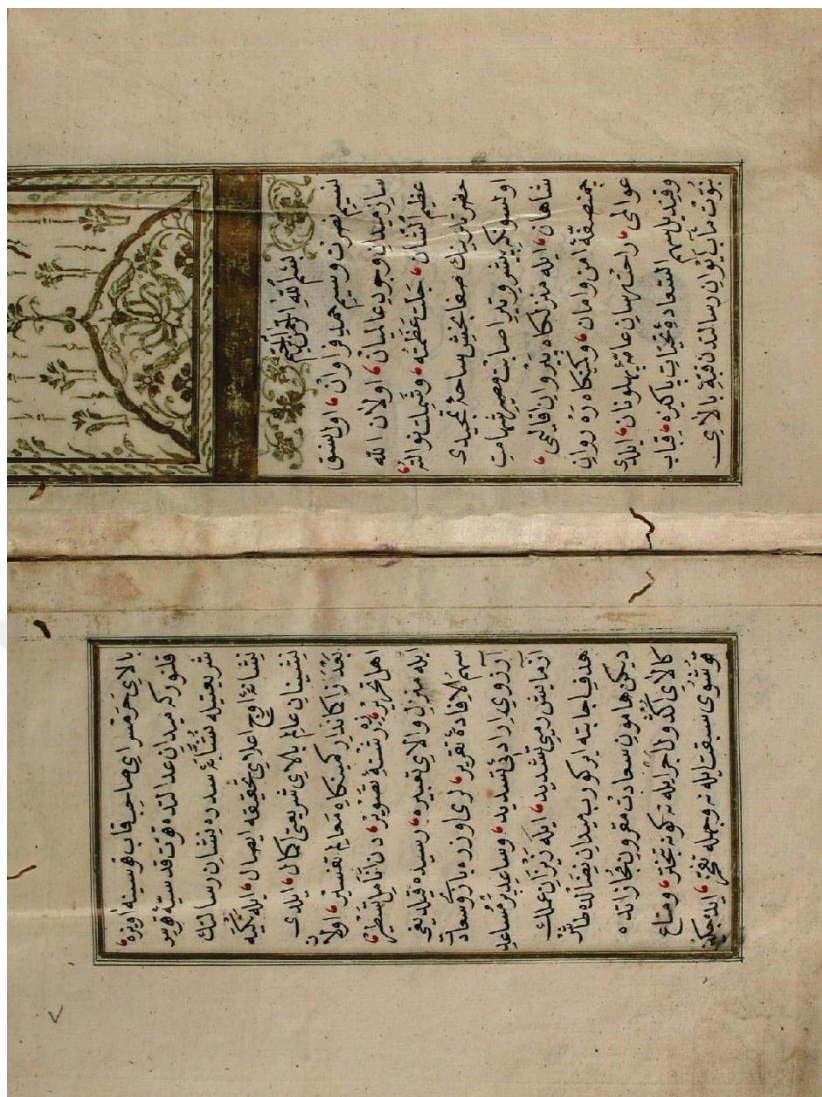
24	z̤uh̤ūr u b̤ūr̤ūzda	ve	olmağın
	kem̤īn u k̤ūr̤ūzda		
25	behcet	(-)	(-)
	lehcet		
26	mişāl	(-)	(-)
	iḳbāl		
27	melāz̤ū'l müslim̤īn	(-)	(-)
	rabb̤ū'l 'alem̤īn		
28	nādiret̤ū'z zamān	ve	...olub
	mevhibet̤ū'd deverān		
29	devḥa	ve	(-)
	ravza		
30	tenmiye-i devḥa-i ma' ārif	ve	eylediği
	terbiye-i şecere-i ' avārif		
31	bāhir̤ū'ş-şerīf	ile	...taştır
	mafi'z-zamīr		
32	taştır	ve	oldı
	tesyir		

Tablo 1

EK C

RİSÂLETÜ'L KAVSİYE (TİPKIBASIM)

بالای حرمسرای صاحب قلوب فوسیه اوزده
 قلنو که میدان عدالتند وقت قدسیه قوس
 شریعتیه نشانی سده و نشانی رسالت
 انشاء اوج اعلام تحقیقه ایصال الله بکینه
 نشینان عالم بالای شریعتی کمال الله
 بعد از آنکه اندر کینکاه معانی تفسیر اول
 اهل تحریر زشت تصویر دانا می آستین
 ابله منزل والای تعبیر رسید قلد یغی
 سم لا فاده تقریر زری اوزر بار و سعادت
 آرزوی ارادتی تسدید و سعادت شمسعد
 از مایشین ریحی تشدید ابله نیران عیالک
 هد فیاجا به ابرو رب میدان نضال الله طائر
 دیکن هامون سعادت معرونی مختار اند
 کالای کد و لا جر ابله تکریم تجتو و معاع
 قوسوی سسبقت ابله نه وجهله فقر ابله حکم

بسم الله الرحمن الرحیم
 السلام علیک وعلی عیالتک وعلی اهل بیتک
 عظیم الشان بکلت عظمتک و قیامتک و النبی
 حشر ربک صفایش ساحه تجیدی
 اوستو کیکیش و تیرا صابین صبر شهاب
 شاهان ابله منزل کاه بیوریا قالی
 چمن صفا من و امان و کینکاه زه روان
 عوالمی راحت رسان عاتر بهلوان ابله
 و فیدل اسم الشعا و تخاریت با کینه قیاب
 نبوت مایک تو ان رسالتد فیه بالاج

ایلدی که حالا مستنداری سریر سلطنت
 و رونق پیرایه تخت فرخان بخند خلافت
 ظل الله اعظم سلطان سلاطین عالم
 المسطان محمود خان ابن سلطان مصطفی
 خان ابن السلطان محمد خان مد الله ظل
 دولته الی آخر الله و ان حضرت تبارک زمان
 عدالت اقترا اندر روی زمین از قاف تا
 قاف زیر سایه های عدل و انصاف فری
 اولوب دانشوران هنر و وزیر و وزیر ظهور
 و برورده و نادان ستمگر کین و کوز و
 اولمین ساینجه معدن کسرت لرزان و
 بتخصیص سرادق از جلا لشکر یاری
 اولان دانه همایون های لرزنده برور
 وزیر و اهر عطر مظاهیر و عنایت لایله
 ارست اولوب کوشه بساط عرش

سبای شریعت و قیقای طریقتده منصور کزده
 ایداع رسالت اولان علامه ظاهر و دلال
 باهره اشارت و لو باید بر رساله زینیه
 مبادرت و اولوجه داخل حوزة سعادت
 اولمغه مسارعت نصیبین عنایت فقیر
 بر سقامت اولوب بخشی سبای انعامه بوی
 پائیند خوی غرض خوری و اولمغین بوی
 مد تدن بروحمیازه کشید ویر قشور و جلّه
 تباریکه ظهور قلوب مافی الصدور
 صحنه کلاه خفادن سرور و در ظهور
 اولماسی سوزین حصار بایب صدور اولمغه
 بین برده فکر و خیال اولان شاهد مال
 جلوه سازانغوش نشان اولمغه نگهبان
 و حضرتان افغان کن صومر کیمیز شاهد
 مافی الیالی سو و جمله صوب و تصویر

ایله

الانبساط طهرت بوز سوزن دولت بدین
 خلعت و لای کران بهای سعادت کلاه
 کوشه سرور و ایها جن هر از کج تاج
 بر زمین بلسدر بناء علی ذلک حالا ذات
 عطا در سبای سعادت را شکر کمره ایوان
 دولت و فروغ بر جیسر صوغ شما شلی
 پیرایه بخشش و تاج عزت نیز صبا ج سعادت
 جمال طلعتی بر تو فروزان صیه شاه کمر
 کما لخر غریزای نباشا و احضرای بهجت
 لعمه پیرای جبین آمال کایه مطلق القیر
 نهی بشبه نایه سر سسته بالخر مسرای
 جباه و جلالتی که کشتان طاق غلام
 دست بسته بر مر و الاوری جوی اظفاق
 غبار سیم سوزد و ولستدی کل القوا هر
 عیون اصحاب جاه اسلام و اخی ترا مثال

مثال ساحه خشمیت دستکاه مجرای مجرّه
 اتساع سواقی مجدد و اقبال ناظر الا مومر
 الحرمین انشر یقین ناظم مناظم تینک
 البعثین لازال طلوع دولته ما دام
 القوقدین بشیرا غا حماه الله تعالی عن
 حظیره الوغا حضرت لری معز لا سلام و
 ملانا المسلمین المؤید بناید رب العالمین
 نادره الزمان و موهبه الدوران سبر
 ذات کرامت نشان اولوب دل کاهلری
 تمامشاکه الهامات حضرت خدا و مشاعر
 لطائف مطلق هر لری جمالی اظفاف اول
 اتقاید و کفرار داد و جمیع اولی انهی و
 تحقیق کرده اهل هدای اولغله نیتا زنت
 یونونیت ریاض باحدین مرایش اظفار علیّه
 زدن ینسوع کوثر مودوع مکارم سلام الله

تَنْبِيْهٌ دَوْحَةٌ مَعَارِفٌ وَرَوْضَةٌ عَنَابِيَّتْ
 قِصَصٌ مَحْمُولَةٌ نَدَى قَرِيْبَةٍ شَيْخَةٌ عَوَارِفٌ اِلْدَبِيَّتْ
 صَكَاةٌ تَشْمِسُ فَوْسَطَ اَنْهَارٍ دِيْدِيَّةٌ سُرْ
 اُولَدِ عَيْنِدَنْ طَرْفِ بَاهِرِ الشَّرَفِ دَوْلَتِ لَرْتَدَنْ
 اَشَارَتِ اَبْلَاهُ مَا فِي اَقْطَرِ اِيْنِي فِصْلِ اَرْزَدَنْ
 تَسْطِيْرٌ وَرَهْنَمَايِ قَائِدِ بَحْتِ فَرْخَن اَنَارِ اَبْلَه
 حَضْوِيْ پَر نَوْرِ سَعَادِ تَلَرِيْنِه عَرْضِ اِيْجَوْتِ
 تَسْيِيْرُ اَوْلَدِي فِصْلِ اَوَّلِ غَزَا قَصْدِ نَرَاوَفِ
 اَتَمَقِ اَو كَرْنَمَكِ اَو كَرْتَمَكِ اَو قَايِ اَشْمَقِ
 تَوَالِي وَبَعْدِ اَتْعَلِيْمِ بِالْاَكْلِيَه فَرَا مَوْشَلِ تِيْلَكِ
 وَعِيْدِي بِيَانِنْدَه دُرْدَرْجَنَكِ اَوَّلِ مَعْلُومِ
 اَوَّلِكِ اَنْفَقَسَالِ اَتَبَقِ حَقِيْقِيْ اَوَّلَانِ عِلَامَةِ
 بِيَضَاوِي رُجْمَه اَلْبَارِي **وَاَعِدُوْا لِمَا اسْتَطَعْتُمْ**
مِنْ تَوْفِيْقِهِ كَرِيْمِه سَنَدَه طَرِيْحِ اَنْدَا اَتَحْقِيْقِ
 مَرَايِ قَرَانِ اَو لَو بَصِيْبِ اَزْ نَزِيْدَنْ عَقِيْبَه

عَقِيْبَه بِنِ عَامِرِ رَحِيْمَتِه اَلْقَادِرِ حَضْرَتِ لَرِيْلَكِ
 سَهْمِ اَلْسَعَادَةِ اَهْلِ هَدَايَتِ بِيْغِيْرِ عَالِي مَذْقَتِ
 عَلَيْهِ اَلْعُلُوْهَةِ وَالْحَيِيْمَةِ حَضْرَتِ لَرِيْ مَبْرُوضِيْ اَلْحَيَاةِ
 اَنْزَاوَرِيْلَكِ اَيْتِ جَلِيْلِيَّةِ مَرْبُوْرَه فِي تِلَاوَتِ
 وَقَرَانِ رِعَادَةِ عِبَادَه نَفِيْحِ خَمْتِنْدَه **اَلَا اِنَّ**
اَلْقُوَّةَ اِلَهِيَّةً يَبُوْرِدِ قَلْبِيْ بِبَشَرِ وِسْطِيْ حَقِّ
 اَدَا اَتَاَتِ اَو اَصِلَ هَدَفِ بِنَا كُوْنُشِ سَعَادَتِ
 مَتَكُوْنُشِ اَو اَلْمَشْدُوْرِدِ يُوْبُوْرِدِ قَلْبِيْ خُبَرِ
 جَلِيْلِ اَلْاَثَرِيْ رُوَايَتِ زِيْمِيْكَ وَجُوْبِنِه بُو
 وَجِهْلَه اَشَارَتِ نَفْصِكِه زِيْمِيْكَ اَقْوَايِ اَلْاَدِ
 جِهَادِ اَو اَلْمَا سِيْ خَفِيْصِيْ اَلذِّكْرِ اَو اَلْمَا سَهْ
 بَاعْثِ وِيَادِيْ اَو لَدِيْنِ تَحْصِيْصِ وَنَهْضِيْه
 دُخِيْ مَبَادِ **وَيَا اَلْمَشْدُوْرِدِ** وَوَبُوْ مَعْنَايِ مَوْتِدِ
 يَهْ عَقِيْبَه بِنِ عَامِرِ حَضْرَتِ لَرِيْلَكِ رُوَايَتِ لَرِيْلَكِ
 وَاَوْدِ اَو اَلْمَشْدُوْرِكِ صَا حَسْبِ اَلْسَعَادَةِ بِيْغِيْرِ

يبلغ الافاق صلى الله عليه قد رما اراد
 حضر تلى فعل رسي رويج ولحيات الات
 حريا واما سيله تعلمه كاهن عباد
 هيج ايدوب ريموا وركوا وان ترموا است
 الى من ان تركوا اول نفي يلهو **القول باطل**
الآرعي القول بسيد واديه وسته ومله واره
 يعني تير انداز وسوار خيل بردا زانك كوز
 الات ريج عا فاف رست كه اشتعا كوز
 عند من سوكوز معناي لم الندا لدر و
 انسان كرامت انشا انك اعما لالار رخي
 ونايب قوس وروجه سبه ملاءبه
 سندن ما عدا لعب وليموا به اشتعا لباطل
 وطيححت وسوا زن عا طدار و بوحث
 شريف بشا زلف تحقيق كره اهل تالف
 اوزره بوجمله مضامين رديف ولور

اولور كه رميك فرائد و منافع ركوب خيل دن
 اكثر اوف وهر وجهه افضل اعلى وانفع
 واوليد زيراتر و كان عندا لائقا مني
 وركوب وقيام وقعود وقيوط و صعود
 وركوب و قري و بعيد و صحبا و عسبر
 اعزاز و سائر سهل و صعب و خي و جلي
 مواضع استعما الى سان و قليل الوقت
 اولدني ظاهر و عياندر و احباب كرامت
 نصا بدن ابهر بره رضى الله عنه حضرتاي
 دخی **كلهم بول الدنيا باطل و ثلثة اشقا لك**
يقوسك واديك قوسك ومله ومله هلك فاتها
 يعني شك و شك و شك و شك و شك و شك
 ثلثة دن ما عدا سيد قى عجمي اعما لباطل
 حق ريسس البنان و داخل حظه و ملاك
 و ملاك در ديوسور دقلري حديث شريف

من الحق

مَرَّتْ رَدِيفَ سَابِقِ الْيَوْمِ حَيْثُ شَرِيفَاتِ
 مَعْمُورِ حَقِيقَتِ مَعْرِزِ مَوْجِ تَحْقِيقِ اِيَّاهُ
 تَالِيفِ الْمَلِكِ بُوَدِ حَقِ اَوْرَدِ رَوَاتِ
 نَقَاتِ كَرَمِ خَالِدِ زِيَادِ رَضَى اَللهُ عَنْهُ حَفَرِ كَرِ
 زَمَانِ سَعَادَتِ عَنَادَتِ بَرَقَاتِ سَتُودِ
 صِفَاتِ اَوْلِيَّتِ حَالِ وِشَاتِ تَعْيِينِ مَهْمَنِ
 رَحْمَتِ حَقِيقَتِهِ وَارَدِ اَنْزَارِ تَعْيِينِ
 اِيْدُوبِ شَوْبِلهِ بِيُورِ مَشْرُكِهِ بِنِ كَانِ عِلَاجِ رِيحِ
 فَيْضِهِ نَصْرِ فَرِيهِ اَلَا اَنْ رَمَانِ سَعَادَتِ سَمَانِ
 مَعْدُودِ بَرِ عَيْدِ طَالِجِ الْمُسْعُودِ اِيْدِمْ وَكَاهِ بَكَاهِ
 عَقْدِ بِنِ عَامِ رُسُومِ مَوَاسِمِ اَنْفِغَاتِ لِيُونِ
 تَأْسِيسِ اَسَاسِ مَوَاسِمِ وَتَوْصِيفِ بِنِيَانِ
 مَوْلَانِ تَالِيهِ بِنِ بَكَا اَوْ غَايِوبِ يَا خَا اَلْكَ
 سَكَلِ اَوْ فَا تَمْنَعِ كِيْدِ لَوْمِ تَعْيِيرِ اِيْلِهِ
 خَطَابِ وَنِدَاحِ بِلَا تَوَقُّفِ بَرِ اَوْ غَايِ اَمَلِ

اَمْرِ اَوْلُوبِ بِالْمِشْرِ مِمْلَانِ سَعْدِ اَنْزَارِ
 رَمِيهِ شِيشَاتِ وَاسْتِفَافِ حَقِّ اِيْلِ بَجْمِ دَلِ
 اَنْفِغَاتِ اِيْلِهِ اَوْ بَابِ كَامِيَانِ اَوْلُوبِ بَرِ كُونِ
 هَوَايِ رَوَايِ طَبِيعِي اِيْمَا اِيْلِهِ مَكْدَانِ اِيْلِ لَازِمِ
 اَلْاَقْدَانِ سَعَادَتِ تَلَرِيهِ اَتِيَاعِ وَخِرِ وَجْهِ بَرِ
 مَقْدَارِ مَكْنِ وَتَوَقُّفِ بَرِ اِيْلِهِ اَجْرِي مَرِ اَسْمِ
 اَنْفِغَاتِ اَمْتِنَاعِ اِيْلِهِ اِيْلِهِ عَقْبَةِ بِنِ عَامِ
 دَسِجِ مَرْدِ لَرِمْ وَارِسْكَ اِيْلِهِ اَوْلِ
 صَقِيْنِ سَهْوِلهِ سَنَ اِيْلِهِ كُورِ بِيُورِ دَعِ
 اَوْ رُسُولِ خُدَا دَكَا اِيْلِهِ بُولِلهِ جَانِلِ
 فَلَا دِيُوبِ بُوخِرِ بِنِشَارِ اَثَرِ كِيْدِ وِيهِ
 اَخْبَارِ وَارِسَاتِ اِيْلِهِ اِيْلِهِ اَللّهُ اَعْلَمُ اَلشَّيْءِ
 اَلْوَاحِدُ تَلَّةُ نَبِيَّةُ صَاغَةً عَمَّ عَمَّ صُنْعِ
 اَلْمُتَوَكِّلِ اِيْلِهِ وَفِيْهِ اَمْرُ اَوْ اَرِ كُوْ اَوَانِ
 رَمُوْ اَخْبَارِ اَلْمَلِكِ تَرْكُوْ اَوْلِيْسِ بُولِلهِ اَلْاَوَّلِ

تاديساً **اَنتَ** وَرَسَهُ وَمُلَاحِظَةً اَهْلَهُ وَرَمِيزاً
 يَقْوِيهِ وَيُثْبِتُهُ وَمَنْ تَرَكَ اَزْكَى اَعْدُ مَا
 عَمِلَهُ فَنَفْعُهُ تَرْكُهَا **اَوْ** فَالْكَسْرُ حَقّاً
 يعني چنانچه حق و فيضا من مطلق تحقيقاً بر وانه
 اوق سببيله اوج نفع كسبه في داخل مرساي
 جنة الماوى بفسه كركدر برى حجاب
 باريدن خير ايله مجازات و مشوار ايله
 ايله مكافات و لا جافين اميد و اعتقاد
 ايله رك او سهى فقه كورب يايه و برى
 بازوى همنا ايله او سهى رجا ايدوب آت و برى
 دخی او سهى را ميسى اولان بيلو ايسعادت
 اقتران دخی ايجون صون و برى و اوقا ائت
 و آت بؤك و اوقا كز عند من آت بؤك زدن
 ابو و سوكود و و ثلثة مذكور مخرزه دن
 ما علاده لعب بعضى اويون اوينامه جواز

جواز بود قدر و سعى و همت ضمنده ملاكه
 حصول ايله - **اَنتَ** اوقا قد نصركه بالكلية بانق
 دخی بود قدر كيكه بعد التعلّم برا غور سه قيل
 رحماندن تفضلاً و كرم كند و برا عطا و احسان
 اوتمش بر نعمت و مكرمت ايدى بليوبى اترك
 انمش اولود ياتود عده و شكك الله كمال
 نعمت و امتش اولور بر و ايتان بوحديث شريف
 شوبله وار و تا اليها و انمشك حضرت باي
 زواى سببيله اوج كينيتي جنة الماوى ايدوب
 ايدر برى و ايشاين برى دخی صا توب
 و الان و فى سبيل الله غا زيره و برى و برى
 دخی فى سبيل الله اوقا تن ديوبو رلشدر
 و رسول اكرم صلى الله عليه وسلم حضرت ائمه
 فقيهان اوقا اتقى است و ارفع و سا نزالان
 جمله دهنسب قدر و اكل اولماسنه ادا اما

بخاری علیه رحمه الباری سلسله بن اسکندر
 حضرت تبارک روایت الہدی حدیث شریف
 حقیقت رد بغداد و شومجلہ کر کو بنی قریظہ
 شفاعت کسوت علیہ صلوة من وجد کسوت
 الاثر حضرت تباری عباد عیارت عتاد دکن
 طاغیہ زماہ سعادت سہا تر و غرا دیسکہ
 الہد رسلہ یارش و مہار ات اید کر کس طاغیہ
 مزبورہ تک برفہ سنہ باخی اسمعیل یو العرب
 اولان با کر حضرت اسمعیل بنی لہدی ستر
 دخی تک بنی ستر الہ اولان دیور فرقیہ
 مزبورہ فی مرفقت ذات رسالہ تعیین و اعیان
 الہ اختیار بیور دقلزک فرقیہ اخرا یصلایت
 بیکان مغالبہ فاحیہ الفکر و مقاور اولعین
 د رسالہ اوقا نقد الہد کو ب یضاح الطور یضہ
 سلطان کو بن حضرت تباری اوقا نقد بنجون

بخون الہد کو بطور دیکر دیور خطا یسملہ
 الہ استکشاف حال صواب بیور دقلزک الہ
 دخی تیلو یار رسول اللہ سنک سایہ معدلت
 وایہ مرفقتک طاغیہ اخرا ییدن دخی دغذغہ
 حرات مسہو قیت الہدی بوند نصکر تر بور
 بزورہ یارای مقاروت و اقتدار مسابقت
 حکما مکان اولاد یو از یصورت اعجاز
 الہ کلزک اول شہ ایوان نیوت و اول
 ملطای دین و دولت علیہ الصلوۃ و الخیرہ
 خاطر نواز ارباب ہمت و لو بآنک بن جملہ
 کر الہ سبلہ اولد مرد یوجوب فاعصا
 کد و ترہ انشرا یلخہ روایت صحیحہ اوزن
 نیہ یارش و مہار ات مہار ات و انشامہ
 دلہ مسابقتہ مداومت الہد یلر آثار بر
 برخی سبقتہ یار او مکتک اولادی و ہو

اللغات السحرائ قلتنه سعد بن ابی وقاص
 رضى عنه من اهل المناهل حضرت تلى رويت
 بيورور **عليكم بالرفق فخير لكم**
 يعنى اوقا تمغه ملازمت والا تخاستماله
 ملاومت ايدك زيرا اوقا تمق سيزل
 تهمك خبر لوسى واوتو كرك سوكو سيدر
 بو تو خي تحقيق كرده ارباب رويتد كه
 جناب جابر ايله جابرين عجز اضرارى رضى
 عنهما البارى حضرتى تسديد ساعد رايشت
 وتشد يد اورو ي نياك ليخون اوقا نزل
 ايكن ريسى معاملة تها ورن له سنا استر
 بر مقدار فرار ايد بجه آخرى وشدك و
 اوصا ندك كلاسكا ساغنان انقايين صا الله
 عليه مقدار ذرات الكونين حضرت تلى نه
 بيورورى سويله يم ديوب بو وحديت شريف

بابه وارده اولان احاديث بيورور برب
 دى مام مسلم رضى القاد را المنعم حضرت تلى
 عقبه بن عامر حضرت تلى رويت بيورور
 حديث شريف قد رستغف **عليكم بالرفق**
يحكم الله فلا يجر احدا ان يهولوا يعنى شيدن
 همكه سيزه بر روى اولمشه كركدرو الله
 تعالى ستره كافي در امدى سيزوك بريكونر
 اوقا تلى اوبنا مقدان عاجز اولاسون يعنى
 انقضاء الله تعالى ورايان ادم نصرت ايله كفا
 تلى كركد ندى بجه ما لكى قبضة نصر فكه
 الله كركد ربارى تعالى معين وظهر وهر
 وجهه ستره نصيردر همان اوقا تمقى الدت
 قوماك ستره لوفى مفر وحيثه انقاز
 رازعا نال تير شير نظر ايله بر وجهه تحقيق
 حيزدر و امام طبراني عليه رضى الله

الله عليه نقلده به عربین عبسده دندموی
 اولمق وزره رسول الله صلی الله علیه وسلم
 من شای سبیه فی الاسلام کانت له نور
 یوما لقیته ومن حی بهم فی سبیل الله
 فکانت العذوة اولم یبلغ کان له کتف رقیه
 ومن اعتق رقیه مؤمنة صکانت
 له فداؤه من النار **عضو**

دیوبور دیلر یعنی شول کسسه نالکه اسلام
 ایچنک صاحبی صغالی اعز اولمق قیامت
 کوننن اک نور اولور و شول کسسه کف
 سبیل الله بر اوقا ترک و شیده اریشه
 کرای اریشه اک بر سیرازا دایمک قد راجر
 جریل حاصل اولور و بر کسسه کبر مؤمن
 سیرازا دایله اول اک جهنم اود ندن فلان

فلان اولور هر عضوی مقابله سنن جهنم دن
 بر عضو ایازا اولور دیکدی و فی سبیل
 الله بر اوقا تمق براسیرازا دایمک قدس
 ثواب اولمق حقن عیاران مختلفه ایله
 دخی جوق حدیث شریف واردا اولمشد سر
 و جملة فضا لنندن بری دخی بود که طریک
 نقلدن عقبه بن عبدالمسلی رضی الله عنه
 ابتدای بنی قریشه و بنی النضیر غزای زنده رسول
 الله صلی الله علیه وسلم شو حصاره یعنی
 خیبر قلعه سنه هر که بر اوق قویا رسه که
 جنت و اسباب اولور دیوبور دیلر و بن
 اول کون اوج اوق قویدیم دیوبو کایت
 ایلدی و بعض حدیث شریفده دخی یو ریش
 در که بر کسسه فی سبیل الله بر دانه اوق الله
 قیامت کوننن اک نور اولور یعنی اول کسسه

تعالی علیه وسلم دن مرویدر که **ما بین**
الغرضین روضه من ربنا ضیاء یعنی
 ایکی نشان اراسی جنت باغجه لردن سر
 باغجه درمکدر اما ایکی نشان دیکوب
 اول وقت راست کلور که هواسا کنی ولوب
 برجا نه موافق و جانی آخره عثا نف اولیه
 و ابو الدرداء رضی الله عنه حضرت تری نیش
 روا تری نیش شویله واقع اولند که رسول
 الله صلی الله علیه وسلم حضرت تری نیشی **بی**
الغرضین **نکاته** **بکل خطوه حسنه** دیوا
 یورد بلر یعنی شول کمنسه که ایکی نشان
 اراسن یوریه یعنی برندن برینه اوف
 اتوب واره کله اولرین دوشوره هر ادم
 مقابله سنن اگر بر توب حاصل اولو سر
 دیکدر و عمر بن عبد الله رضی الله عنه

عنه ایدر رسول الله صلی الله علیه وسلم
 حضرت تری نیش طائفیه سن حصار وایتد
 حتی اشدیم یوردیک من رخی ایشهم **فی**
سبیل الله **فله عدل محرم** **ومن بلغ بسم**
فی سبیل الله فله درجه یعنی برکسه که فی
 سبیل الله بر اوقا اگر بر سیر ادا ایدن
 ثوابه بزر توب و بریلور و شول کمنسه
 که فی سبیل الله ایدو غنی اوقی برینه یتشد وده
 اگر جنتان بر درجه و بریلور دیکدر بعض
 حدیث شریفین رسول الله صلی الله علیه و
 سلم حضرت تری نیش درجه ندر یا رسول الله
 دیوسوال ایتد کلر نیش ایکی درجه نیش وده
 سی یوز یلق بولدر دوجواب با صواب
 یورد بلر و ایتدی اول کون اولن الحق
 اوق اتوب یتشد ردم **امام** **نسائی** برجه

يوم اخرته ظلمات كورميه نور اينچنه اوله
 ديمكدر انش بن مالك رضي الله عنه رسول
 اکرم صلي الله عليه وسلم حضرت تارتان روايت
 ايد لر که **ما اخذ قوسا عربية وجمعها يعني**
کنانته في الله عنه الفکر بعين سسته
 يعني شول کسنه که ترکشيه بر عرياي آل
 ختالي اول کشي قوس بي قوس يعني ايدوب
 کيد ره ديمکدر بنايع واسرار اولو کا بد
 دکرا اولور که قوس عربي قوس اوزره در
 کسي حجازيه در کسي واسطيه در کسي
 غير ايد جمله سسته قوس عربي در لر زير اوق
 اتفق حجاز مملکتين عرب شاه سست اسلي
 حضرت اسمعيل عليه صلوة الجليل درقا لشدر
 وقوس حجازي دخی یکی در لور بر قوس حجاز
 براخاج بودا غندن يونا لر و کر شط قوس

طاقبا استعمال ايد لر بر قوس دخی بر مقدار
 اوقه سستی سکر کيو اب اينچنه کي بونوزی
 بابنده در لر حجاز خلقتک بای لری بوبله در
 وقوس عربيك بر نوي دخی اولدر که اغندن
 وبونوز دن سکر دن وتوز دن ترکیب
 اولمش اوله اکثر ما اکره استعمال اولمان
 بای بود بودک واسطيه در لر انکيوسکه
 حجاز بایله عجمي بای اورد سسته بر سسته
 در سخی آما متوسطه در غلط ايدوب واسطيه
 دناشدر بوخسه واسطه دیکلری شهوه
 منسوب دکدر زير اولمشدر دن مقدم بو
 بای بویه تشبيه اولورده و مزبور شعر عراق
 مملکتده هرکه دن حجاج بنا ابلندر و کاسل
 معتبر اولان بای بود بر عجمي بای دخی بولان
 ایشلنور و لکن فنی اوزون و بول اولور

بحم بادشاهلری بونکله انمشلر بناء علیه
 بعض روایتان استماعی مکر و هدر زیر انا
 تشبیه لازم کلو ممکن مرتبه ایسه استله
 او یقعدن اجستان لابلازمد در زیر اهل اسلام
 کفره اسلوبین قولتی لائق دکلا در دیلر
 اصلا تشبیه خاطر می اولسه استماعی جلاز
 در علما اتفاقا تمشله در دیو صاحب المغنی
 نقل تمشله در و اوق اتقی فضیلتان هات
 بونکلیت ایدر که رسول الله صلی الله علیه و
 سلم حضرت تبری بونی و کرمکی قران عظیم الشان
 ذکر ایشله در امام اوزنجی عیبادن رحمة الله
 علیهما روایت تمشله در رسول الله صلی الله
 علیه وسلم **تعلی الزمانه و القرآن و خبر**
ساعا المؤمنین بذكر الله دیو بیورمش
 لردر یعنی اوق اتقا و کرمیک و قران و کرمیک

او کرمیک و مؤمنک ساعا زینک بکرمکی حق
 تعالی حضرت حق ذکر ایدن یکی زمانه در دیکدر
 و امام طبرانی رحمة الله علیه نقلده فیلس
 بن ابی حازم رضی الله عنه ایدی بر مؤمنک
 چکنکه کید ولد وکی زمانه کوردم خاله
 بن ولید رضی الله عنه ایکی نشان ارسله
 اوقا تردی یا نانع اصحاب رسول الهدهت
 بنیه لرو ارایدی خالده بیور دیک **انما ان**
تعلوا ولا تانا یعنی بزره امر اولمشله که
 اولاد مزه اوق اتقا و قران اوق ما غی تعلیم
 ایده و ز دیمکدر بعض روایتان صوبه بیور
 ذی حلیم ایدن لرد دیوار د اولمشله در بونکی
 حلهن غایت نافع هنر در سعید بن منصور
 رحمة الله علیه نقل ایلر که اصحاب رسول
 صلی الله علیه وسلم حدیقه حضرت تبری رضی

وقران حق

الله عنه ملائكت كورد و بيلار كى هك قوف و تاسنه
 يلوب سكر دوردن و زنده از اري يوغندي
 ديويور دى هدف اورد ك اوقا تو قند انجون
 يردن يوكسك برنسنه ايد لر طبر قند انجون
 اولسون سبتدن اولسون اك هدف در لر
 حاصل نشان ديكدر كاه اولور ك بونك
 اوزينه قود قارى براكا غدا به سنه هدف
 دير لر و ازار ديد كلى عرب طاقه سى
 بلندن اشعه سنه نشتما كى غدا و قارى
 نسنه در آينه طوشسون ديويو قركن
 بلندن جوزوب كيد و مش عبد الله بن عمر
 رضى الله عنهما ايكى نشان راستن يلوب
 سكر دوسب سها دت عن ايدركن كورد يلد
 ديمشدر بور و ايلر دلا لت ايدركر احباب
 كرام رضوان الله تعالى عليهم اجمعين اوف

اوف النى خصوص ملك نه اهتيا ملر ايد و نوش
 دولت انك كه انلره متابعت يلبه بعض
 علما رحمه الله تعالى بورد ك احباب دولت
 اوف اند و قارى زمان لانق و لان بود ك
 عفت و كبريا قولا نيه لرو مسلم ناله قاشق
 اوف تمقدن عارا نيه لر خوشيه آيلوب
 تكلى كيد و لر و بونى عبادت يلوب الله تعالى
 حضرتندن اجر و ثواب رجا ايدن لرو مشروع
 و لطيف عماد ربونى سائر لعب و لهوه قياس
 ايتيه لر و اوف تركن لاغ و لطيفه ايدوب
 اخوانيه كو رشك كن نسنه بو قدر بلا سكه
 مستحبه رما ما كه شرع شريفه مخالف
 وضع اوليه جا نذر ديمشدر و ولت ايدركر
 بلا بن سعد حضرتلر رضى الله عنه ايتيه
 برخه قوم بيشدم ك نشانلر ارا سنده

بَلَوْتُ سَكْرَةً لِرُدِّي وَكَوْرُ شُورٍ لِرُدِّي
 اخشام اوّلچي زهّان اولورلردي دیدی
 یونلردن مراد اصحاب رسولدر صلی الله
 علیه وسلم وسم یعنی اوق اترکن تکلفی کند ووب
 آجلورلر دی اخشام اولسه ینه کال ادا
 اوزدوخوف وختشیتا ابله عبادلرینه
 مشغول اولورلر دی دیمکدر رضوان الله
 تعالی علیه اجمعین و ذکر اولشان بلال بن
 سعد تا بعینک علما سندن وعابدلرندند
 برکون برکجه ده بیک رکعت نمازقلوردی
 وعاد تا بدمش ایدی شمس الدین بن قیم رحمه
 الله علیه نقل اتمشد که برکه اصحاب کرامدان
 بر طائفه اوق یارشمنه مشغولدر ایکن رسول
 الله علیه وسلم یا تنه یا رسول الله نمازوقیت
 اولدی دیدیلر رسول الله صلی الله علیه وسلم

وسم دخی انلر نمازده دردیوردریلر
 یعنی مادامکه نمازوقیتی کوب غوث اولمق
 لازم کلیمه اوق انلره نمازقوابی حاصلدر
 ینه نماز دخی تشورلرقلورلر دیمکدر واما
 عبد الله حلیمی رحمه الله علیه دیمشد که اوق
 اتفق فضیلتند و یترکه رسول الله صلی الله
 علیه وسلم اُحد نَاسَن سَعْدِ بْنِ ابْنِ قَاصٍ
 رَحْمَةُ اللهِ عَنْهُ حَفَرْتَهُ **اَرَمَ فَاِنَّكَ ابْنِي وَابْنِي**
 یوردی دیو یوردی یعنی ات یا سعد
 اتم و اتم سکا فدا اولسون دیمکدر یوسوز
 رسول الله صلی الله علیه وسلم غیر کسیسه
 هیچ یورمشدر دیو نقل ایتدیلر و ابن ذحیحی
 رحمه الله علیه تاهیب دلو کابنده یا اتمشد
 ابو عبد الله جورجان رحمه الله که ابرهیم
 ادم قدس الله سره الغریز حضرت نلرینک

یونان شید در وایتا تمشد که ابریم حضرت
 دریا سفر نه غزایکد و باند و فانیات تمشد
 یونان شیری کلد کن حکایت اید بکر وفات
 اید و کیکیه الی پیش کر نماز لیلون ایدست
 تازه لده و اوله حکن طوبیدی و بکایانی
 فرور و برک دیدی یانی فرور دید قیقه سه
 بایشده غی کی تسلیم روح ایدی دیو نقل
 اید بکر رحمة الله تعالی علیه سحر و اسعة
 بعض علما اید بکر ابراهیم بودند نماز
 یوم قیامت بوعیت او زره قویق ایدی
 دید بکر شوشی معلوم و اوله که امام مالک
 رحمة الله تعالی علیه رحمة واسعة بکر
 ذاهل و ملشد رکات قولتی او کرسی اوق
 اتمق او کرمکنان افضل اوله اما کفر علما
 قتله اوق اتمق و کرمکن و لوق یار شمس

یار شمس افضل در زیر رسول الله صلی الله
 علیه و سلم حضرت تیرینک **ارموا و ارموا** و **ارموا**
ارموا **الحجاء** **لی من ان ترکوا** **یور** در قلدی
 حدیث شریف روشن دلید که اوق اتمق
 افضل اوله معناسی و قاتک و بنوک و اوق
 اند و عکر بند و ککر کجا سکو د ردیکد
 ظاهر بود که رسول الله صلی الله علیه و سلم
 حضرت تیرینه فقیسی سوکلو ایسه اول افضل
 اولو بعض علما دخی بیور د بکر که اکسی
 به او بیجه سیاهلک تمام و نماز و شمس
 ابراقن ایکن اوق اتمق انفع در امار بریه
 قارشدیغی زمانده آت قولتی انفع در و
 شویله که عسکر اسلام بونلردن آتد بر
 نسنه اولو رسه اول افضل در دید بکر فی
 الحقیقه مراد اولنا از اسلام نفع و کفریه

ضرر نیتند رمکد ربو معنا لره ده هر قنق نیتنه
 انفع اوله اول افشارد ربو قنق برجه دشمن
 الاینه برینشی طوب قویق بجه اوق اتقدن
 یکدر **فصل ثانی** رسول الله صلی الله تعالی
 علیه وسلم حضرت نرینک یا بدی و ترکشی
 واسلمی بیاننده در رسول الله صلی الله
 علیه وسلم حضرت نرینک پیش یائی واریدی
 اسمی بونیایدی که ذکر او نور **زُوحا**
وصفا بیضا زورا کثوم بعضی بریای
 دخی روایت اند کردی **سنگاد** و برکش
 واریادی سبی **کافور** ایدی و ترکشیا
 باغی قانیدن ایدی و حلقه لری و توقی
 کومشدن ایدی **فصل ثالث** اکذ و نا قویب
 ات قوشق و اوق یا رشمق بجه کرد شرع
 شریفه موافق اوله انک بیاننده در عرب

عرب داننده ات یا رشمق مسابقه و اوق
 یا رشمق نضانا یکی دخی سستد راتا نشو
 کر کرد کر خراده لازم اولور دیوایمات
 ایده لرو مسابقه شرعی اولمغه اولنر طک
 وجود نر توقیاید اکر اکذ ول قویب
 قوشد قنری نسته غزاده لازم اولور نیتنه
 کر کرد رات و دوه قوشق بالاتفاق جائزید
 و قیل و قاتر و حمار قوشق دخی بویله در
 و یا یا ن قوشق و کو کرجن و قائق یا رشد
 و یوز مسکله یا رشمق و کور شر جائز در اما
 بونلرده امام مالک و امام احمد حنبل رحه
 الله علیهما مذهبنان اکذ ول الموق جائز
 دکلد امام اعظم ابو حنیفه رحه الله
 مذهبن کور شد و یا یا ر قوشقده اکذ ول
 جائز در و بر قوده دخی جائز دسکالد

دېلېلېر **اېنجې شرط** زدن تر ښه د ځېن قوشول
 چي اېسه تعين يېمك كړ كد شو بېر كې ميدان
 باشي معلوم او ښه اوځنل قويم جا تر ځكلد
 يا خو د بريښې بريښندون مقدم صا اېر بريښې
 اېلورده بريښې كړو د اېځې صالغې شرط اېدلې
 جا تر ځكلد **اېنجې شرط** بود كړ او تر ښه
 قويدل قولي ما لك جمله ښې يا خو د جوغي ځېنه
 وېرليك كړ كد ر و اېځې كېسه قوشه لېرې تر څې
 كښې بر مقدار اوځنل قويم قېقيځې كېسه
 انك ولسون دېسه جا تر ځنل انا ققيځې
 ځكلورسه انك ولسون دېسه ځېنه ځكلد ر
 و بود صحې ځكلد كړ اېځېسه برابرو وېرليك
 شرط اوله البت ځېن كېسه اكو ولى زوق
 الحق كړ كد ر انا اوج آت قوشسه لېرې
 كېسه دځې ځكلو بيا ولى ځكله بېك لېقه اېځې

اېنجې ځكله دځې بېك لېقه وېرېلور دېسه
 بو تقدير څېه صحې اولور زېر اوجې بېله
 سې اېدر كړ يا اول ځكلن يا اېنجې ځكلن اوله
 وا كړ اوځنل قويا كېسه اتلوروك ققيځې اول
 ځكلورسه بېك لېقه وېرېن دېسه جمله ښې
 برابركېسه لېلېه وېرليك لازم اولما تر
 زېر اول ځكلېك بو لېمېش اولور اكو و
 آت قوشسه بر كښې دځې بو او انك هر
 ققيځې اول ځكلورسه او انك د انك وېرېن
 دېسه قوشسه لېرې اېځې ات اېلورېر
 ځكله لېرې او انك اېځېسه برابرو تقسيم
 اولېنې كړ كد ر اكو طوقې ځېسه لېرې كړېه
 قاشه او انك وېرېن طوقېه تقسيم اولېنې
 كړ كد ر بود كړ او انك وېرېن مسانل امام احمد
 رجه الله تعالى عليه مذهبيد ورسا شر

الله دن بون که خطای نفل بوقدر و امام اعظم
 و امام احمد رحمه الله علیه ما مذهبلر شده
 اکدول قولان که کسسه با دشا اولسورت
 با خود غیری کسه اولسون جانزد دل مالک
 دن رحه الله علیه منقولد کر بار دشا اولیق
 لازمد غیری کسسه اوگدول قومق دیت
 دکلر دیمش **در دخی شرط** بون سلیک
 کر که رکعتی مال ایکی جانبدن شرط اولنسه
 مثلاً زیاده و اگر کس بن سکا اونا قون
 ویره بن دایسه عرو دخی زیده اگر سن کسین
 بن سکا اونا قون ویره بن دایسه بوجر امد
 زیر اقامار اولو را ایکی کشیدن مال جمعق
 شون وقت صحیح اولو کر اراینه برکشی دخی
 کره عربی ساسانه اول ارا برکون او جمیع
 کسسه به محلل دیرر اما شرط بودر که

بودر که محلل آن دخی اولان کسینک انسه
 مناسب اوله پس بوقدر اوزره ایکی کشی
 اولو قون جقرسه و محله دایسه کر که اگر
 سن بزی کسینک قونلر بزی آل اگر زسنی
 کسینک سن بزه نسنه ویره دایسه لربو
 شرط اوزره قوشسه لرو محلل ایکسین بیه
 کسه کر کسه ایکسین بیه محلل اردنده
 بری برینه برابر کسوتلر کر کسه بری برین
 کسش اولسه لربو بودر که محلل اولنلر
 ایکسین دخی شرط ایید کلری اولو قون
 اولو کر ایکسین بیه محلل کسه لرحلل اولره
 نسنه ویره نانا قون جقر نلر ویک بریسی
 جملدن ایلر و کسه کسه کسه به قون ویره
 و یولدا نشندن شرط ایید کلری قونی اولو
 و محللان نسنه **الماز اما محلل** جمله دت

اولاں کلدو کی زمانندہ التون یغزیر بریرین
 یکسہ لربری برندن التون المتجانز دکلدار
 بو ذکر و نشان مسانائل امام اعظم و لغم و امام
 شافعی و امام احمد رحمۃ اللہ علیہم اجمعین
 مذہب لید را کر التون حقیقہ نک بریسی
 محلا ایلہ برابر کلسہ اول بری رد لر بخسہ
 کلسہ محلا یا نندہ اولانک التون کند ویر
 قالور و اول بریو لدانشندن اون التون
 الور و محلا ایلہ برابر و لشور لر زبرا اکیسی
 معاکش لرد را امام اعظم مذہبندہ بولاید
 اگر محلا یکسینک اورتا سندہ کلسہ ایلرو
 کلن انصو کدہ کلندن شرط ایتد و ک
 التون الور محلا نشنہ ویر مز قول اصح
 اوزرہ بودخی معلوم اولہ کہ صاحب البحر
 رحمۃ اللہ علیہ بورد مشد کہ لائق اولان

اولان بود کہ صالد قاری زمانان محلا
 ایکسینک اورتا سندہ اولہ اگر اورتہ دہ
 اولیوب برینک یا نندہ اولغہ راخی ولسہ
 لر جانزد را کر اورتا دہ ولد یغہ بری
 راخی اولوب بریسی ولسہ جائز دکلدر
 او تقدیرجہ البشہ اورتہ یہ کہ ملک کر کد
 و بودخی معلوم اولہ کہ ایک کشتی بری برینہ
 اگر سن پنے کرسک سکا اون التون ویرین
 اگر بن سنی کرسم سن بکا نشنہ ویر مسہ
 دیسہ امام اعظم و امام شافعی و امام احمد
 بن حنبل رحمۃ اللہ علیہم مذہب لید را صحیح
 اما صاحب البحر را بجی اوزرہ قار دسر
 دیشلر **بشی شرط** قوشلن آتک هر بری
 اخری کجک ممکن اولہ شویله کہ آنک بری
 قوی و یو کرک و اول بری ضعیف و لوش

بار کبر اوله قلاصیح اوزده بواکسیسه یا ایشوق
 جاتزد کلا را کر شویله اولسه کجک غایت
 نادر واقع اوله قلاصیح اوزده نه جاشن
 دکلا ر شویله کر که کر قفقیسی کجه جکی
 نخیصل اولغنه بلکه قوشد قد نصک معلوم
 اوله امام شافعی نغلا و نغلا کر زید
 اوزا لوق جیقه و بیرویه دیسه کر اکین
 سنی کجسم بوا و انا تونی نه بن لورم کر
 سن بن کجک اونا لوق سن ل دیسه
 عرو دخی کند وزیدی کجه جکی مفر و
 محقق بیلیسه قوشق جاتزد ریزر احقیقه
 بوا و کدل دکلا ر بوا و کدل سر قوشمقد
 اما بهر حال زیدی کجه جکی بیلیسه بونده
 اکی وجه وار داصح بود کر جاتزا وله
 دیمشد اما اکی کخی او کدل قویسه لور

قویسه لور و محمل دخی رایبه فاندسه کر که
 او محمل بهر حال کجک مفر اولسه یا ایشوق
 باطلد زیزر محمل کجک فاند سی اولماز
 همان نه قارا و لور اما شویله اولسه کر
 البتد محمل کجک مفر اولسه بونده اکی
 وجه وار دخی جاتزا اولیق وارا و ایشوق
 روایتی وار د روساژ ائمن بوسا شاه
 خالف نغلا بود ر **البتی شرط** بود کر که
 قوشه جقلری اتر بله کر که ر یوخسه
 قوشه جقلری اتر تعین و مشاهد
 او تحقیرین شرط ایدوب و کدل قیوب
 بعده هر بری استودکی آتی کوره قوشه
 بوجاتزد کلا را کر وصفلری تعین و لور
 مثلاً عرباتی و قسراغی یا اغرو کجک انت
 دینلور سه جاتزد دیمشد **البتی شرط**

بود که او سسته بنه جاك ايكي كسسه پير اتفاق
 ایده لوشوله اتلوهان كنده و لربا لكر قوشده
 قول اید لر سه باطل اولو راما بوموررت
 قوشلده جائز در سكنجي شرط بود که
 واره جقوری منزل شوله اوله که انسر
 اوز يلوب توكلدن ميدان باشنه جقق
 ممكن اوله والا باطل اولو رامججینه امام
 بخاری و امام مسلم رحمته الله عليهما عبدالله
 بن عمر رضي الله عنهما حضرتندن روايت
 ابمشلرد که رسول الله صلى الله عليه و
 سفير تلری رايخ اولمش تلری مدینه
 منوره حفا دید کوری موضعندن ثنيه
 و رايخ دید کوری بوقشه و ارنجه قوشلرد
 بونلرك ما بينی برميل بر ديد طوقوجي
شرط بود که او کدول قويد و غي مال تعيين

تعيين اولنه و نه قدر اولوق و بوج اولوق
 يا خود بعضی نقد و بعضی بوج اولوق
 مثلاً اگر سن پنج کرسك ايشته شمدی
 اونا لتون ويرهين اونا دخی لومه
 کير دکن ويرهين ديسه هب جائز در
 و اگر او کدل قوياں بران کسسه اولوسه
 اگر زيد کرسه اونا لتون ويرهين اگر
 عرو کرسه سكر لتون ويرهين ديسه
 جائز در اگر ايکسی جق قسه و ايکی جقق
 اونا وقت اولور که تفصيل سابق اوزره
 آرایه حلال کير بومورتلک دخی پريسي
 ارتوق جقق بوج جائز در بعضی لرايتديلر
 مقاداره و نوده و جند بر ايسر
 اولوق واجيد رد ديدلر اگر ناه معلوم
 دنسسه اوزره شرط المسه لرباطل اولور

مثلاً سن بنی کر سن بر مقدار نسنه ویره بن
دیوب تعیین آیه سه یا خود تر استرسک
ویره بن دیسه اندروک قولی باطل اولور
اما اتفاقاً یله اولسه لرپو صورتی هر
ققعیس کید یسه اجر مثل ویریه واجر مثل
اودر که تعیین اولان میدان غایب نقد
نسنه اوکدن یله سگدن بر لر اول ویریه
دیشلر **اونجی شرط** بودر که یاراش
قول آید کلری زمانده بر فساد ویرنجی
شرط آیه لر مثلاً بر یسی کر سن بن
کر سنک سکا برد اندون ویره بن وین
ار تواق و قایماین یا خود بر آید کیکیت
سکله اوق یار شمایین دیسه و لومه
ار تواق یا غایب این دیسه آید کلری
عقد باطل اولور **یونجی معلوم** اولد که

اوله که اگر شرط ایسه کر ققیسی کچلور
کچک یار این و یولدا شلرین اوکدن ایله
ضیافت ایله **امام شافعی** قولنده عقد
مسابقه باطل اولور یعنی قشقی لازم اولار
واما اعظم و **امام مالک** و **امام احمد بن حنبل**
رحمه الله علیه مذهبلر دن شرط فاسد اولور
عقد فاسد اولار و مقدار معلوم ایله
کچکه اوکدن قومق صحیح اولار مثلاً اگر سن
بنی اون آدم کر سنک یا بشلر دم کر سنک سکا
بر فلوری ویره بن دیمک جائز دکلر عقد
مسابقه **حنبل** **امام اعظم** و **امام احمد**
بن حنبل رحمه الله علیه مذهبلر دن جائز در
واما شافعی رحمه الله علیه مذهبه مال
الانزام ایدن حقیقه لازم اولور **ایمین حنفی**
جائز اولور و یوسوز لک معناسی بودر که

زید عروه اگر سن بخیر سکه سکا اوزان لئون
 ویره بن دیسه اولانخی قیوالا بدوب قول و قوال
 ایتد کلر ند نصکرنا مام اعظم مذ هیزه فراغت
 اید ویا برلق جائز دارا اما اجد مذ هیزه
 بر مقدار یکیش اولان فراغت تمک جائز در
 کلن فراغت تمک صحیح و کلا و ویر و کرا و لاند
 بر مقدار یکیش دید و کرمیدان اوزر سنده
 یک مکلا رک میدان باشنه جقیه بیه یک لاک
 اختالی وارد راما میدان باشنه یکیش بیه
 بولند قد نصکره مصلحت تمام اولور اگر اوکل
 قود قاری نشنه عینا یسه دینه کل یسه
 یعنی اگر سن بخیر سکه اشته شو قلی یخو
 شو قلیقا فی ان خود نقد حاضر انو فی سکا ویره
 بیده قوشسه لیکلا که نصکره ویره مسه
 ساک کو جه الیوره اگر عتاد الیوره حبس

حسن الیه اگر بارش تمام اولد قد نصکره
 اوکلن قود وخی نشنه تلف اولسه مثلاً
 اوغز انسه یا انسه باشنه باسن الیوره لر
 اما قول ایدوب دخی قوشیدن تلف اولسه
 ایتد کلر قول بوز یلور بودخی معلوم اوله که
 آن قوشوسن کلک بوخی ایله در یعنی بر آتک
 اول برندن ایلور کو وکوشنه انیکیش اولور
 اگر بر یسنک بوخی اوزون بر یسنک قصبه
 اولسه صحیح بود رک اگر بوخی قصبه اولانک
 باشی ایلور کو رینور سه مغر یکیش اولور
 اگر بوخی اوزون اولانک باشی ایلور
 کو رینور سه نظر ایدیه اگر بری برینک بوخی
 تفاو قد ارنندن زیاده کو رینور سه یکیشنه
 والاکمیش اولور وصالد قاری برده بص
 برابر طور رکن صالقی کر کرد وود و یا نشنه

بوی

چنانکه او کلامه انور که برینک صریح بر ندانایان
 اوله دوه و نه بوبینه استیاریوقد بوبدخی
 معلوم اولد که حضرت علی بن ابی طالب رضی الله
 عنه حضرت نذرند و روایت اولمشده که رسول
 الله صلی الله علیه وسلم حضرت یحییٰ بن زکریا علیه
 السلام **فَاتَّبَعْتُكَ لَيْكَ هَذِهِ أَتَسْقِيَهُ بَيْنَ النَّاسِ**
 یعنی یا علی تحقیقا بن خلق آرا سنده یا رش
 مصطفیٰ سسکا اصمردم سن کوزت دیمکدر
حکایت ایدر که علی کرمانه وجهه دخی
 شرافه بر ما لکی دعوت ایلدی وایتدیکر یا
 سرافه پیغمبر علیه السلام بکایوردی
 مصطفیٰ بنده سسکا اصمردم وارمیدانده انلر
 جمع اولدقلری برده انلری وصف ایلده انلر
 نذا ایلده اکر کسیه مارشقی استنسه اویج کره
 تکبر ایلده دخی واز کلام الله تعالی دبلد وکعب

دبلد وکعب کسمسه به بوعی ایلده یعنی یا رش غفله
 سعادت و بروردیدی **روایت** اولنور که علی
 کرمانه وجهه کدوسی میدانک نهایشده
 انور ردی بر جزیره ردی ایکی باشنه
 ایکی دم قورودی واولا دملر بری برینه
 قارشیواغ اوزره شور لریدی هر بری اول
 جزیره سی راست ایکی باغناک اوزنا سسته
 کورور لردی ویورور دیکر اوکانت نظر
 ایلک کوزک اکر ایکی تک برینسی اول برین قولاغی
 اوجی ایلده کسمسه هان اوکدلی آکاویرک اکر
 فرق ایلده میوب قنقیسی کدو کند. شش
 ایدر سکوز اوکدلی ایکسمسه برابر قسمت
 ایلک دیویورودی **فصل رابع** آنمه حدیثدن
 ابوداود و غیر یلر رحیم الله نقل ایتمشلر دکر
 عمران بن حصین رضی الله عنه روایتشده

رسول الله صلى الله عليه وسلم بپور شدند که
الْحَبْلُ وَالْحَبْلُ فِي الرَّهَانِ یعنی بارش آنک
 او ز رینه ها بفریق بوقدر و باینه است
 برافق بوقدر ددیمکد اما او سستند اولاد
 کسه آنک او باینک تحریک ایتک و فایح
 جالحق جائز در دیمشدر **والله اعلم** بوقدماند
 اوق بارش حق حوالی باین اولنور معلوم اولکه
 اوقلرک و بایلرک هر نوعیله بارش حق جائز در
 و مزراق اتمق و صیان و یخشی اتمق و الاله
 قیه اتمق هب بونلرده اؤکدن قومق صحیح
 قیلر و کؤندرا بونلرده دخی جائز در اما بونلر
اما مالک و اما احمد رحما الله تکل جائز
 کورمشدر در وقدر فاقمده و سؤکانت
 او یمنقد و شطرنج او یمنقد و یمنق یمنق
 او یمنقد جائز دکلد و کلب فوشند و مقده

فوشند و مقده جائز دکلد و وطاش فالد و مقده
 دخی جائز دکلد و وشوبله معلوم اوله که
 اوق بارش مقده اتمق شرط وار در **بررسی**
 بود که اوق بارشدر اکی جائزیدن مال
 جعفر سه لشرعی اولغه شوبله کرد که
 ات بارش مقده کن تفصیل اوزره بونلرک
 اراستنده دخی بر محمل کیره و محمل اودر که
 غیر یلری کجی زمانده الدردن اؤکد لاله
 کد و بکلایکی و قاتن اؤکدن بر میریه بلخورد
 بر قاج کسه لره هر بری مثلاً بر التو نجیب
 لرو دخی شرط ایلسه لره هر کیم کیم بر سه جمله
 التو نلر آنک اوله بوصورندن دخی محمل
 کرد که شرعی اوله اما اؤکدل بر جائزیدن
 اولوب بلخورد اوق اتمق کسه نه لاش
 اولسه محمل لازم دکلد و و اوق بارش مق

اینجا کشی او را ناسند و جائز و لذیذ یکی است و کلبه
 آدم او را ناسند و دخی جائز و نبوده دخی
 او کلبی بر بیلو جعفر سه بری جعفر سه یا خور
 او کلبه کسندن خارج کسندن ناسند و لسه
 جائز و اگر بویله اولیسه یکی جانبدن و کلبه
 جعفر سه لویونده ده بر محل لازم دارد **انجی**
شرط بود که در یاد شد قلمی نسنه چنسد
 که در شویله که بری آت بری مزراق آت
 بانو و صیان آت صحیح و لوی و یا بلو دخی چنسد
 که در شویله بری عرب بانی و بری بجم بانی
 اولسه درست دکلدر **در دخی شرط** بود که
 اند و قلمی نشان او رقی ممکن و له اگر طای
 ارا ق و لوب و رقی محال و لوی سه یا خود
 فتح یقین و لوب و رقی مقرر او لوی سه
 ابتدا کلمی عقد باطل و لوی یا خود دنا

۴۹
 عاده امتنع او لوی بر شرط ایتسه لوی مشاوش
 بری او دخیه بوزکر نشان او رقی شرط
 ایتسه لوی باطل و لوی اما قابل او لوی بر دخی
 بهلوان ایتجه او لوی که بری بری او دخی
 او رقی شرط ایتسه لوی جائز و دخی مشاوش
 و لاصل بویله و دخی ایتجه نظر او لونه
 و ایتجه او رقی ایتسه کلمی قلمی نظر او لونه
 اگر او کسندن لوی قلمی و زده آتوب
 او رقی جائز ایتسه ابتدا کلمی قلمی و قرا سر
 دخی صحیح او لوی که خالی ایتسه یا خود نادر
 واقع او لوی سه باطل او لوی دخی مشاوش و رو
 لایق او لایق بود که بار کسندن لوی
 بویله امتنع مکرر لوی بری یقین او لونه
 بری غایت او ستاد او لوب بری بجم
 اولیه شرط بود که او رقیه یقین مالی

بالو میداد و نشان و قاج اوقی آنرا حقد را
 و کم بشاید چقد هر چه معلوم اوله و الحاصل
 لازم اولان نشنه لرد یکش اولور بالسو
 کر که ر مثلاً شویله دیر که هر بریز بش اوق
 اتا لوم هر که بش کره اور سه او یکش
 اولسون دیر لری بریزن زیاده اتمق
 شرط ایتمه لرو هر بنسبه که برابرینه مانع
 اولورانی شرط ایتمه بود که اولان امانام
 احمد مذهبی و سائر اثمه دین خلاف
 دخی نقل اولنا مشدد رحمة الله علیه لجه
 بودخی معلوم اول که نشان اوق برقی برجه
 صفت اوزره در بریز بود که نه طریقی ایله
 اولور سه اوله هان نشان اوق اوره بواصل
 اور نشنه قوج دیر بریز بود که اوق
 نشان دکه اما طوریسه دوشنه بواصل

اصله خوارق دیر بریزیده بود که دکه و
 دوشمه طور به اصله خوارق دیر بریزیده
 بود که نشان یکبار نطقوب کیک ایله
 بواصل لره خوارق دیر بریزیده بود که
 نشان یکبار بنسبه دوشنه طوقینه بو
 مقولیه خوارق دیر بریزیده بود که نشان
 دلوب او بر یانه حقیقه کیده بونوعه
 معارف دیر بریزیده بود که نشان
 او کیده بر طوقینه و دخی مچر لوب نشان
 اوره بوقسمه خوارق دیر و اوقی تمغه
 قول و قرا و نندینی و قنن بود که اولان
 اقسام تفصیل و لیب هان کم بش کره
 نشان اوره اول یکش و لسون
 دیسه لرا اقسام مذکوره دن اول ذکر
 اولان قوج دید و کرا اعتبار اولنه امام

احمد رحمه الله عليه مذهبه عقده مسابقه
 اولنديغى زمانده يعنى بارش قول ايتد كرى
 وقته اقسام مذكوره دن نه قسم اوزره
 اورلىق كرك ايدوكن يا نائيك لار مدمر
 سائر مذهبه لازم دكلد بودي معلوم
 او كرك اكر عقده مسابقه نشا اوزر معصه
 اولسه اوزاغه اتفه اولسه جائز دسر
 ذر اوزاغه اوده اوزاق عسكر ايجنه
 باقلعه لرايجنه اتفه لازمدم امام احمد
 مذهبه جائز دكلد ريز اوزاق اتمقدت
 غرض نشا اوزومقدرد بشرا ماملرد 6
 احمد دن غرضيك خلافي منقول دكلد امام
 شافعي رحمه الله عليه اوزاغه ايتد يكي
 تقديركيسيك يا بلى بلكلده ويوشفق
 لغده واولقري يني كده واغز لغده برى

برى برينه اومق كرك ريز اوزاق نلرك بوق
 ثابري وار ديدوبور مشدر بودي
 معلوم اولد كهدف ديوعرب لسائنده
 بوته در كرك برون كوكسا ايد لر
 طرافدن اولسون سيستدن اولسون جمله
 همدف ر غرض ديوكرك در كرك همدفك ايسته
 قور كا غذا باره سي بزاره سي كچي مشون
 نشنه كرهضك اوز تاسنه قور كرك و
 غيزي نرايسه اكر رقه دير كرك اوكور ك
 همدفك ايسته بزد وي باره سي شهر لر و
 دج رينك ايسته ناتم ايشكلده
 بر نشنه سوز لر و اول شكاه داره دير لر
 و داره نك اوز تاسنه ر نقش ايد لر اول
 نقشه حاتم دير لر بس لايق بودرك عقده
 مسابقه اولنديغى زمانده ققيسي ورفق

تقسیم اولنه ایدله ایدله **بشی شرط** بود که
 ایچیلر طور دقلری بر بلله اوله هر کشتی
 بر ابرطوره بر یسی یقین طور مقشر طه
 ایلمسه جاژ اولماز و طور دخی بردن
 بر یاغنی ایلرو بصمتی ضر را نیز وید یز یلو
 صف اولسه لرا و ناده طور مقابله
 باشنده طور مغاک فرقی یوقدر **فصل**
خامس نشان اور مقده اعتبار اوانان
 اولد که اوقل ثمن طوقه یوخسه
 ار قوری طوقه یاخو دیا لک طرف
 طوقه نشان اور مقدر حساب
 اولمز اما تعیین اید کلری عدد د د ن
 حساب اولنور مثلاً هر بلوک یکری اوق
 اتمق قوالیتسلر و یو یکری اوقد ن
 ققیسی و ن بشل و قی نشان اور و رسه

مرا ایدسه تعیین اولنه **بشی شرط** بود که
 آتین کسسته لک لید و یک معلوم اولد و یکی
 بلوک اوج بلوک دخی زیاد اولور سه
 نوبت نوبت اتمق جاژ د و هر بلوک
 عددی اخر بلوک هر ابر اتمق کرک و نوبت
 دخی برابر کرک و هر بلوک استنه بر
 کسسته زیم اولوب کد و بلوکدن بر
 ایچی جیقرو با اولد و قد ضر کرک اول بر
 زیم کد و بلوکدن برین جیقرو کرک و یوله
 ایدله اتمق کرک و خوبه زنجین بر بلوک
 غالب کلوب اور و ده اولان مالی لسه
 لقاچ کسسته ایسه صحیح اولان بود که
 برابر تقسیم اولنه اگر اولد و شوبله شرط
 ایدر لوسه کراچلر ندن قاچ کشتی نشان
 اور و رسه مالی اتمق اور تر سنده تقسیم

اوليكسك شريط ايلسه اخندن بريسي اشته
 واولوق واروب نشانه ارقوري طوقسه
 اكر نشان اورمق ديزلر واول بلك يكر
 اوقدن بريسي ايك اوان طقوزا وقلري
 قالمش ولور بودخي معلوم اولصكه
 اكره ل ايشه لره هر كشي يوز اوقاته
 وهر قعيسي اون كره نشاني اولور ريسه
 ايكش اولوب اورته ده اولان مالي اله
 پس بوشرط اوزره بشليوبالليش اوق
 اند قلري زمانه بريسي اون كره بريسي
 طقوز كره نشان اورسه لار توقا اتمغه
 حاجت قالمز همان اون كره اوراد نطقوز
 اوقه وارنجه اول برى طقوز كره اورسه
 براوق دخي كركد اكر اور ريسه اولكي
 ايله برابر اولور اور مرسه اولكيسي

اولكسي يكش اولور اكر كرمي شراوقده
 بيش كره نشان اوان يكش اوله ديوقول
 ايشه لره هر برى يكر ميش اوقده بيش كره
 اورسه هج بريسي غالب اولمشدر واون
 التيش اوقه وار دقلري زمانده هج بريسي
 نشان اور مش اولسه همان فاعل ايتامك
 كركد زيرا اوان التي دن صكره بش
 عدد دخي قالمز كره شرطري يرينه كلاك
 ممكن اوله بودخي معلوم اولد اكر كبر
 كشي ايجي به ديسه كرون اوقات اكر
 ارقوخ اور رسك يعنى بيش كركد ت
 زياده اور رسك سكا برالتون ويره
 ديسه اولنخي توباني كره اورسه
 جمهور علاقتان جائز در و دخي برهسته
 ايجي به ديسه كرون نشان براوق باايكي

اوق آت اکر اور رسک بن سک برالتون
 و بره بن اور مرسک بک برالتون و بر
 دیسه جائز دکلدر زبر قمار و لور و لور
 دیسه که نشونشا نه بر اوقات اک خطا ایدر
 یعنی اور مرسک سک برالتون و بره بن
 دیسه جائز دکلدر بودی معلوم اولد که
 ایچله شرط ایسه لکر یکو میشرا و قاتر ل
 هر قفقسنک اوق غرضه بقین طوقورسه
 اول یککش اوله و غرض دیدک لری سابقا
 بیان اولندیغی و زره شول کاغذ یا شول
 بر بز باره سی دکر که بوتر نک اوستنه
 قور لیس نشه لرو دخی یکو میشرا و ق
 ایچده هر قفقسنک برد از جیع و قور ل
 بقین اورسه اول یککش اولو دخی بعض
 دیارده کاغذ یا رسک اورته سته

اورته سته بر ایاک کوردر لرو دخی ایچ
 جانینه طوقورن اوق لری اوچر لوق قفقسی
 بقین ایسه اک حکم ایدر لرو بودی
 معلوم اولد که اکر اوق نشاندن قتی
 ار اظه دوشسه نظر ایدر لکر کلور کندن
 ایسه اوق بقین اولان عدد دند حساب
 ایدر لکر بودر بر اوقت بشمکدن ایسه
 مثلاً بر قرقنه طوقور یا لوجهله یا باسه
 دوشد ایسه حسا یا لویو یا نک برینه
 بر اوق دخی اقی ککر دکر زبر معده و در
 و اکر دکر بودر است کلن نشنه ن
 دلوب یکسه و دخی نشانه اورسه مقبولد
 یغنی اقمقند دد میشرا و اکر اوق ایچ
 باره لولوب تر نی یا قی و اویو صالتون
 مقبولد یوقار و جانبی و اویو طوقورسه

یا خود کسی بپایه بر او عور در نه طوق و رسه
 مقبول دکلدر و اگر بر او ق نشانده
 صابون و طو در رکن بر او ق دخی کلسه اناه
 کز نه اور سه یعنی جاق کز نشاطن برینه
 طوق نشه مقبول در اگر اولدن نشانک
 کلد و سته او روق بشرط ایسه مقبول اولز
 بودخی معلوم و اگر بود مشق نال اسماعیل تا
 اوقه ضرر ایتمز اگر ای جاق کشتاد ویرد یکی
 زمانده محضت علیا لسه اوق و واروب
 طوق دینی یا طوق دینی اعتبار اولمشز
 آنکون حکم بل اسد و کز مانده اوقا تیه لر
 دینلشد اگر کشتاد د نه که بولد صغف
 طوق نشه اصح قول بود که کز نشانی و زره
 مقبول در اگر خطا اید رسه اول اوق
 حسا بیا ولینیه و بمثلر مسئله اوقا تادیخ

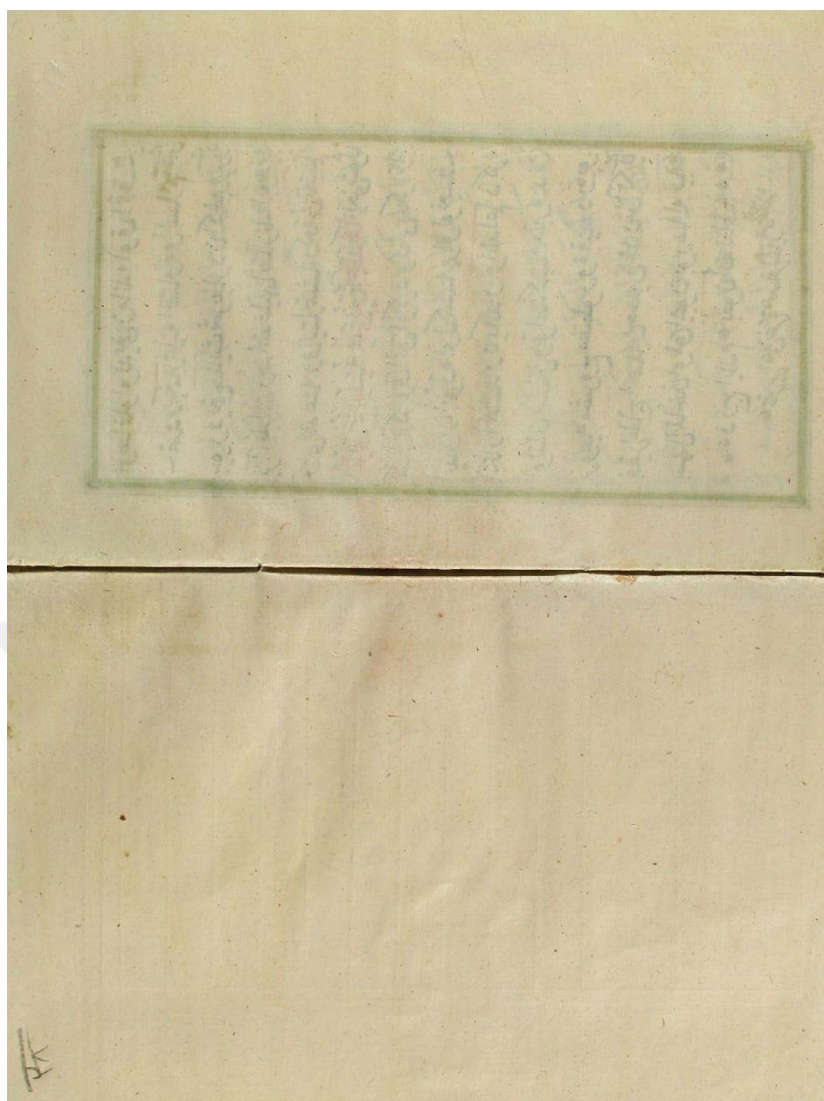
تادیقی زمانده کا عدی کیل کتور بوق و واره
 راست کا عد لدرینه طوق نشه مقبول در
 اگر کاغذ یا ناز و شد یکیرده وارسه
 کاغده طوق نشه فائده سی بود قدر **فصل**
خامس عقد مناضله یعنی اوق یا ر شفق
 قولی دخی ت قوشقی کبیدر امام اعظم و امام
 احمد بن حنبل رختا الله علیه امد هبلر نده
 جائز در یعنی قول ایستد که نه که کرک
 ایشلسو تلر کرک باشلسن و مسو تلر ققیسی
 فراغت اید رسه جائز در امام شافعی در
 رختا الله علیه بر قول او زره بود و ویر
 قول او زره بریسی فراغت قادر دکلدر
 خسته اولما غله یا کوزی غرمغله فسخ
 اولما ز مکر و فائت بلیه اگر برین فراغت
 ایتمز ایتمز دیمسه شافعی در بر قول

اوزره که الظرف قرین در حکم جبرایله به و
 عناد اید رسه حبس یلیه و تعذیر اید
 دیشلرد و لا مکرم کا قال اولوب و اشته
 قورتله **مسئله** اورترده شرط اولان مالکه
 عرب لسانده اگر سبق در لیجیلرک یانده
 حاضر اولیق کرکد یاخود بر امین کسسه ده
 طور بق کرکد در مسابقه و مناضله خصم یزید
 لازم اولان مسائلك مهمانی معادرا کلام به
 ذکر اولندی **فصل سادس** شویله معلوم
 اوله که اوقاف تعقی و کرکند که نصیره ترک
 ایلک حقیقه و عید شریف وار داولمشدر
 امام مسلم رحم الله علیه نقلده روایت
 اولمشدر که عقبه بن عامر رضی الله عنه
 حضرت زبینه اید یکر که یا عقبه سن شمس کزو
 پیر اولد که اوقاف میدا نلر نلک نشا ایلر راسته

اراسته نه یلو بسکر در سن کده و کر
 زحمت و بر ریش دید یلر ایتدی اگر رسول
 الله صلی الله علیه وسلم حضرت ندان اشدیکم
 حدیث اولمشه شمس نکر و نه زحمت چکر و
 دیدی یا عقبه نه اشدیک دید یلر ایتدی
 رسول الله صلی الله علیه وسلم یو مشکر
من عاکر فی فلیس من اوقاف تعقی
 یعنی شوق کسسه که اوقاف تعقی و کرکد نصیره
 ترکه ایلله اول بزدن دکلدر یاخود شاک
 راوی اوزره تحقیقا اول کشتی عصیان
 ایلمشدر دیمکد رعلا در جماعت ذاهب
 اولمشدر کرکد اوکرکند که نصیره ترک ایتک
 کلاه کازدند و زیرا انلر قنده قاعده
 بود که رسول الله صلی الله علیه وسلم
 بر نسنه نلک حقیقه انی ایلان بزدن دکلدر

دیسه یا خود تحقیقا عاصی در دیسه با خود
 کجا عاصی و نشد در دیسه با نون و کبر بر
 نشسته بیورسه اولایش کازدن اولور
 امام نووی رحمة الله علیه ترک امتحان کراهت
 شدیده اله مکروه و حدرد میشد و بهر
 تقدیر ترک ایدن کسسته تویر و رجوع اید
 بیه با شلیق کرد و صغائر دان اولدنی تقدیر
 با لکلیه ترک اید کازدن اولور و اولینی
 اولان کسسته نك اتمه ملازمتی شوقدر
 کرد که تارک عد اولنیه یعنی کاکه
 د و شد که آتو بالکلیه فراغت اتمیه
 بچی بر کثیر رحمة الله علیه حکایت اید که
 عقبة بن عامر رضی الله عنه حضرت فرمود
 اوق منزلنه جفتو بیا نیجه بر کسسته دخی
 اوید و ردی و اول کسسته اوصاف ملو

اوصاف ملو اولدنی زمانده اوق اتفق
 حقیقه پیغمبر علیه الصلوة والسلام حضرت
 بیور دینی حدیث شریفلردن اکبر و بر
 بر آری این رحمة الله علیهما نقل کرده ابو هریرة
 رضی الله عنه روایت ایشد که **مَنْ تَسَلَّمَ**
الرَّقِي ثُمَّ تَسَبَّهَ فِيهِ رَجُلًا فَجَدَّهَا یعنی شول
 کسسه که اوق اتفق او کرد و دخی صکره ترک
 اید و بایوده اول کسسته بر اولور لغت
 انکار ایشد و دیکدر **وَالله اعلم** ذکر
 اولان مسائل و قواعد کتب معتبره ده
 بوجه مشروح مسطور و مقید در بنو
 فقیر الحاج احمد بن حسین المندلسی الکرم
 سهیل الماخذل اولمق ایچون بورساله به
 د ریح ایللم بعون الله تعالی
 تحریر افی غرة صفر الحرام من المذلة

KAYNAKÇA

- Ahsan, M. M. (2012). Abbasiler döneminde sosyal hayat (Ev içinde ve açık havada oynanan oyunlar). (Mehmet Emin Şen, Çev.). *Tarih Okulu*, 7, 235-260.
- Aksoy, H. (2002). Kavsnâme. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt 25, s. 70-71). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi.
- Anık, Ş. S. (2018). 17. yüzyıla ait bir okçuluk risâlesi: *Tezkire-i Rümat (Transkripsiyon ve Değerlendirme)* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Arslan, S. (2016). *Münazara-i Tuti vü Zağ tercemesi: Çeviri yazılı metin ve inceleme* (Yüksek Lisans Tezi). Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Atabeyoğlu, C. (1998). *Okçuluk tarihi*. İstanbul: Türk Spor Vakfı Yayınları.
- Atalay, A. & Akbulut, A. K. (2013). Türk spor kültürünün eşsiz örneği: Okçular Tekkesi. *Karadeniz*, 5(18), 144-154.
- Bang, W., & Rahmeti, G. R. (1936). *Oğuz Kağan Destanı*. İstanbul: Burhaneddin Basımevi.
- Bir, A., Kaçar, M. & Acar, Ş. (2006). Türk menzil okçuluğu, yay ve okları. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 8(1), 39-67.
- Bozkurt, N. (2007). Ok. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt 33, s. 333-335). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi.
- Çelik, V. O. & Bulgu N. (2010). Genç Osmanlı döneminde batılılaşma ekseninde beden eğitimi ve spor. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 137-147.
- Demir, N. & Yılmaz, E. (2002). Osmanlı Türkçesi. *Türkler* (Cilt 11, s. 475-488). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Develi, H. (1998). 18. yüzyıl Türkiye Türkçesi üzerine. *Doğu Akdeniz Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Dergisi*, 1, 27-36.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2011). *Kur'an-ı Kerim meâli*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Gülsevin, G. (1997). *Eski Anadolu Türkçesinde ekler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gürgendereli, R. (2015). Bir okçuluk risâlesi: Kavsnâme. *Turkish Studies*, 10(8), 1313-1324.

- Güven, Ö. (Kasım, 1997). Osmanlılarda okçuluğun kurumlaşma parametreleri. *Uluslararası Dördüncü Türk Kültürü Kongresi Bildirileri*. (Cilt III, s. 223-240). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları
- Hallaçoğlu, Y. (1991). At. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt 4, s. 28-31). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi.
- İz, F. (2000). *Eski Türk Edebiyatında nesir*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kemankeş Mustafa Efendi. (2010). *Kavsnâme*. (Hanifi Vural & Yaşar Metin Aksoy, Çev.). Tokat: Taşhan Kitap Yayınları.
- Klopsteg, P. E. (2019). *Türk okçuluğu*. (Ömer Seyfi Saruhanoğlu & Uğur Kaşif Boyacı, Çev.). İstanbul: Erdem Yayınları.
- Kuşoğlu, M. Z. (2006). *Türk okçuluğu ve Sultan Mahmud'un ok günlüğü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Okuyucu, C., Kartal, A. & Köksal, F. (2009). *Klasik Dönem Osmanlı nesri*. İstanbul: Kriter Yayınları.
- Öztürk, Y. & Tekin, A. (Ekim, 2015). Saray-ı Humayun Galata hocalarından Ahmed el-Giridi ve eserleri üzerine bazı incelemeler. *Geçmişten Günümüze Girit: Tarih, Toplum, Kültür Uluslararası Bildiri Kitabı* (s. 381-390). Aydın: Kuşadası Belediyesi Yayınları.
- Şahin, H. (2003). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şenarslan, N. F. (2016). Osmanlı sahasında tercüme edilmiş ilk okçuluk risâlesi: Umdetü'l-Mütenâsilin. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 56, 1077-1104.
- Timurtaş, F. K. (2012). *Eski Türkiye Türkçesi*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Tunç, A. (2000). *Osmanlı Devleti'nde spor: Okçuluk* (Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Yastı, M. (2016). *Okçuluğun ilkeleri: Umdetü'l – Mütenazilin*. Konya: Palet Yayınları.
- Yıldırım, B. Ç. (2004). *Kemankeş Mustafa Kavsnâme* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Yönel, G. & Türkmen, M. (2017). Türk kültür yaşamında okçuluk. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(55), 523-533.
- Yücel, Ü. (1998). *Türk okçuluğu*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.